מה טובו אהליך יעקב

אהל יעקב

והוא פירוש וביאור לספר עקרי האלבו יש׳ ע״מ הן:

חברו החכם השלם הפילוסוף אלהי כ״ה
יעקב בר שמואל הנקרא קאפלמן
מבריסק דקויא יז״א:

נדפס על יד חזיפרוכי זנו אל המקום אשר שוא חוכם שם:
חדש טבת שנת ד׳מ לפ״ק בס״ד:

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA
B. 32.

Ohel Jakob

הקדמה

כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו׳ רוח אלהים דברני ועל לשונו׳ מלתו׳ ויעירני כגבר הנעור משנתו׳ ויורני ויאמר לי יתמוך׳ נא דברי אותך׳ קום אזור כגבר חלציך׳ וכתוב על מגלת ספר דברתך׳ כי פאיש גבורתך׳ ואומר אהה ה׳ אלהים לא איש הברום אנכי׳ ולא בינת אדם לי׳ כי מכל החסדים קטנת אותי׳ ומי יקום יעקב כי קטן אני׳ הבי קרא שמי יעקב רוחי יעקבני׳ ויען הרוח הדובר בי ויאמר׳ אתה בן אדם מה אתה רואה ואומר׳ הנני רואה הארץ וכל אשר עליה׳ והעם ההולכים לרגליה׳ ומשם יפרד והיה לארבע ראשים׳ כדוגמת ארבע אחים׳ האחד חכם והם כת החכמים הגדולים׳ והשני רשע והם כת עם הארצים׳ אשר בתורת ה׳ מואסים׳ והשלישי תם והם אשר נאמר עליהם עם ה׳ אלהיך תהיה תמים׳ והם העוסקים בתורת ה׳ כדוגמת ויעקב איש תם יושב אהלים׳ וכן שני הכתות הראשונים הם ממוצעים׳ והרביעי הוא שאינו יודע לשאל׳ והם התלמידים הקטנים שאינם יודעים בין ימין ושמאל׳ ויען הרוח הדובר בי ויאמר למי אני משיאך׳ לעשות זאת פרישתך׳ לא לחכמים הגדולים כי קטנם עכה מסתנך׳ ואין להם תלונה עליך׳ כי עליהם נאמר הוצת ברחובות פלגי מים יפוצו מעינותיך׳ והנה חכם מה הוא אומר מה זאת העבודה (לכם) ובאמת לכם ולא לו׳ לפי שגדול אור אבוקתו׳ מבא בסדקין ובחורין׳ ולכך אין בלבו על אודות זאת הפרישה שום קנטור והרהורין׳ ואין אנו בודקין כי אם לאור הנר שאינו מטיף וזהו של שעוה׳ לכך יקבלו ממך זאת הפרישה מי שיקבל ממנה תועלת באהבה׳ כי היא אינה מטפת ואין בה להלוחית יותר מדאי׳ לכך יבינו אותה בלי טורח בודאי׳ ונגד כת השני והם הרשעים אומר לך׳ אל תירא עבדי יעקב אותך׳ כי רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם לכם ולא לו׳ כי הוא מוציא מן הכלל את עצמו׳ ויכל בהבל ימיו ושנותיו בבהלה׳ לא ידע ולא יבין יתהלך בחשכה: ונגד כת השלישי הוה מתחיל ונומר׳ כי תם מה הוא אומר׳ מה העבודה הזאת׳ רל והרי אין בה חדש אפילו אות׳ ואמרת ליו בחוזק יד הוציאנו׳ רל כן הוא כדבריך אבל עשיתי כאשר חזל צוונו׳ באמרם הפוך בה והפוך בה דכולה בה׳ רל ע׳ חזקת היד שהפכתי מדף לדף בתורה׳ ובספרים אחרים׳ ישנים וגם חדשים׳ ומשם הוצאתי זה חבורי׳ וגם לך לבב כמוני׳ והוא כמאמר גליאנוס אם תתמיד כהתמדתי׳ תשיג כהשגתי׳ ויודע אני גם כן ששום דבר לא חדשתי׳ ולא עשיתי זה לך כי אתה אנוש כערכי׳ אבל נגד הכת הרביעי והם שאינם יודעים בין ימין

 לשמאל

הקדמה

לשמאל, והם שאינם יודעים לשאל, את פתח לו שנאמר והגדת, כי
מסנו בטוח ותקבל שכר אתה: ויהי בהיותי לעת החיא פה קק וראנקפורט
בחיות שהחל הנגף בעם ואמרתי אם נבוא העיר ומתני ואם אצא מן העיר
פן יפגעני האסון בדרך כי אין יוצא ואין בא לסבת הדבר, אמרתי אני בלבי
אפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו ואחבר חבורי זה ואם אמות יהיה שמי עליו
לזכרון לפני ה' תמיד כי נתכוונתי לזכות בו את הרבים ולרוות צמאון
תלמידי וחברי אשר בקשו ממני לפרש להם דברי הרב ר' יוסף אלבו זל
כי דבריו נכוחים למבין ומום אין בם אבל הם סתומי' וחתומים עד שנתקיים
עליו ותהי להם חזות הכל כדברי הספר החתום, עכ באתי לפרש דבריו
פי' מספיק בכל זמן ובכל מקום וקראתי חבוריזה על שמי אהל יעקב
להיותו כאהל המגין לחוסים בצילו מזרם וממטר ואל יכם שרב ושמש,
כן יהיה דברי אשר יצא מפי לאהל היינו לימוד אשר הוגה להורות לכל
הבאים לחסות בצל קריאתו: ויען בחפשי באמתחות ספרי העקרים
מצאתי ראיתי בכמה מקומות טעיות ואותן הנוסחאות הבאתים בספרי
מוגות ומתוקנות כהוגן וכשורה דברי הרב לחוד בלי פירוש ככא ומגיה
את הספר:

אלחדברי הקטן בחכמה יעקב בר שמואל הנקרא קאפלמן בר בונם איש
בריסק דקויא, חשי ישלח לנו משיחנו במהרה בימנו אמן
וכיר הלוויה, נגמר חבורי זה ערב פסח
שמג לפק בהיותי בן כח
שנה: כח

. לה שהיתה ההנלחה הלחושית: פי׳ לפי שחלק עה״ש של אדם נחלת בעיון ובמעשה:
פירוש תולה בשכל האדם שהוא כחלק לשכי חלקים שהם שכל העיוני ושכל
המעשי ושכל המעשי הוא שהאדם עושה בו המות וכל דבר ושכל העיוני הוא שהאדם
ראוי עושה על ידו שום מעשה רק מעיין בדברים העיוניים ומאמין על ידו אמונה שלימה
בגון אחדות השם וכדומה לזה כמבואר ברוח חן פ״ג: להיות שכל האדם לוחה · פי׳ מפני
שהשכל האדם קנה מלא מלאשינ רגון השי׳ כמו שכ״ל לאיוב הדעת שדי תמצא: כמו שיבא ·
פירוש כמו שיבאר: אלא בהשגה האלהית · ל״ל עיון התורה הנתנת מאלהינו ית׳ המישרת
האדם: מזולתו מן הדעות · ל״ל יותר מדעות אחרות בגון טבעית וכימוסית כמו שיתבאר
בפרק ז׳ מתאמר ח׳: זולתם · פי׳ כלי העקרים: ההכרחיים · פי׳ המחוייבים להיות:

פירוש להקדמה שנייה

ידיעת העקרים וכו׳ · פי׳ לדעת העקר ולהבין ההתחלה שעליהם יבודי הדעות בכלל
מוכנים פי׳ שעליהן הדת עומד: יקשה מבד וכו׳ · פירוש מבד אחד הוא דבר
קשה מאד ומבד אחר קל מאד: אם קלותו פי׳ שהוא קל מבד אחד לפי שכל האנשים וכו׳:
ולא יבייר · כמו ואי אפשר: אי יבירם הבנה ביורית · ל״ל אי ידעם לכל הפחו דבר מועע:
כדי שיאמין בהן · פי׳ כדי שיוכל להאמין בהן: מהכלדים · בל״ו בא״ורר: שהוא מתיחס
אליה · פי׳ שהוא מיחס ענמו אחריה: כפי מה שיגזור טבע הענין · פי׳ כפי הראוי לאותו
ענין: בתחלת הענין · בתחלת המחשבה: ואם קשה · פי׳ ושהיא קשה: וביחוד · פירוש
בפרט: שעם שהכל וכו׳ · ל״ל אעפי שהכל מודים שהשי׳ נתנה: אשר לא ידומה · ל״ל שאי
לשאלות במחשבה: זולתם · בלי הענינים הם: ואם הדת האלהית וכו׳ · ל״ל וגם זה היה
לפם לבאר אם ראוי שיהיה דת אלהית רק אחת או יותר: ואם הם רבות · כך הנרמא
ואם הם רבות אם ראוי שיהיה לכל אחד עקרים כוללים מאשר היא אלהית לי קרים
מיוחדים מאשר היא מרעית · ופירושו כך הוא אם תל״ל שהוא ראוי שיהיו הרבה דתות
היה להם לבאר גם אם ראוי שיהיה לכל אחת עקרים כוללים וכו׳ עקרים שעל יד יהיה
ביבר שהיא אלהית בגון מציאת השי׳ על״מ אפילו יהיו מאה דתות כולם בריכין לביקר
מציאת השם של״ב לא תהיה אלהית ואל״ב יהיה לכל אחת בפני ענמה עקרים מיוחדים
מרעיים שעל יד הם יהיה ביבר הקבל והתברם שבין אחת לאחרת בגון אנו על״מ עושין
עיקר מרעי לתורת מל״עה בבואת משה והרבה שאר אומות לא יעשו מהבה עיקר: ומה
שאין לפקק בו הוא · ל״ל וקרי הדבר שאין לפקק בו הוא זה שראוי וכו׳: אם יבוטל אחד
מהן · ל״ל מן העקרים: תבול הדת היא בכללה · פי׳ אם יבוטל אחד מהן מן העקרים
המרעיים יבוטל אותה הדת שהעיקר ממנה לאמונתי אם יבוטל עיקר כולל יבוטלו כל
הדתות האלהיות: הכיעני המביע הראשון · הקבה בקרא פך כי הוא מביע הכל ול״ל הקבה
הביאני לכך: גודל · כמו על גודל: מציאות השם · ל״ל שהקבה בנמנא: ותורה מן השמים ·
כלומר שהיא כתנת מן השי׳ ולא משה בענמו: ושכר ועונש · שהקבה נותן שכר לאדם
ומענישו: ואי אילו · כמו ואיזה: ומאשר וכו׳ · כמו ולפי: שהוא מתיחס ל דבר המוגב ·
רונה לומר דבר מעע הראוי לאותו ענין שרונה להשיגו: כדי לעשות מחט וכו׳ ·
כדי לעשות מקטיס וכו׳: והיה הדרוש · כמו ולפי שהדרוש: בעלי דתות

פירוש להקדמה שנייה ולמאמר א פרק א

מת זלפות לידע עיקרי דתם הוא׳ כי אעפי שהם בעלי דתות מתחלפות לעבר כל אחד
רוצה לידע עיקרי דתו: כלא אעפי שהם בעלי דתות׳ לא אעפי שהן בעלי דת א׳ מתחלפות
לידע עיקרי דתם לא אעבר הם מחולקים בעקרים כי זה אומר בכה וזה אומר בכה זה
אומר זהו עיקר וזה אומר על דבר אחר שהוא עיקר: אם מבל הפעולה וכו׳ כמו שמפרש
והולך: שיגזור טבע המרה׳ כי לפי מה שאפשר להיות מזה החומר: מבל היותן׳ רוצה
לומר רק מבל היותן וכו׳: והשטיות בצורה הזאת הרשומה לפניך:
להיות הפועל׳ כמו רק: מפני שהפועל וכו׳ כמו רק מפני שהפועל
שהוא מבחר הפועלים וכו׳: התחוכה הטבעית לא שטבע העולם הוא
עגול שהרי הארץ והיסודות והגלגלים כל אחד מקיף את חבירו מכל כל
בעיגול כגלגלי הגלגל׳ שמקיפין זה את זה בעגול: ויש לה יתרון עליהם׳
כי׳ ולכך בגלות משושה ולא מעגולים שהיא התחוכה הטבעית
ענמה: ממששים וסמוכים זה לזה כזה
לחטוכה דבר עגול ולא שייבא:
ישאר מקום פנוי׳ בלתי נצל כזה
בלומר בגירוף אליהו׳ לא תן בעימותיך
בפעולתו למען ישבתו מעשה ידיהו ולכך
כאחר כאן עליהו לא תן שפע שלך עליהו
למען כשכיל לעשות: כוונתו׳ לא
הפעולה בענמה מבל חמרה ולכך לא
אמר בכאן עליהו רק כוונתו לא הפעולה מבל ענמה מבל חמרה:

פירוש למאמר ראשון פרק ראשון

ברי שיתבארו׳ לא כדי שיהיה מבואר היטב: בזמן אחד׳ כגון אחד שיש לבו תורת
מלעה ותורת אברהם גב שהרי אהו מקיימין כל מה שנצטוה לאברהם אביהו
עה: ולזה יתחייב בהכרח׳ לא לפי שהם שוים בכוללים יתחייב א״כ שיהיה להם אלקיים
כמו שמפרש והולך: בבואת משה׳ לא שאין נדול כמותו: ושלמתו׳ לא שהקבה שלחו:
שאין עיקר׳ לא שהרי אין זה עיקר רק לתורת מלעה לאחוקי לתורת כח ולאברהם שעליין
לא היה משה בכחנא: להשיב עליהן׳ לא לשאל עליהן: ויש משיבין בזה׳ ויש מתרצים:
מהכרח הפסוקים וכו׳ ממשמעות הפסוקים׳ מה שיש לדקדק בבאן על הרב ע״ה אבשאב
במאחר זה סוף פרק לג בעה: כשק׳ כמו עושק: ובכיבת התפרסם׳ כלומר ואחר
שכתפרסם: המשך׳ לא פרושו: הפשטיים׳ לא שפרשו פשט הפסוק: מבל הקבלה׳
שבך קבלו מאבותם ואבותם מאבות אבותם עד הנביאים: אבל אין זה במשמע׳ אלבלשם
בנמרא אינו משמע כך: כי כבר יגוייר׳ לא כי כבר אפשר: שלא יגוייר מבאותה זולתו׳
כי׳ בלי ביאת המשיח כי הם אומרים שישו היה משיח: והיא אמונה׳ לא אינו עיקר אבל הוא
אמונה ראוי וכו׳: חידוש העולם׳ים מאין׳ לא שהקבה לא ברא את העולם מדבר מה רק
בלתי מהאבם המוחלט: מומר ראשון קדוש׳ לא שאיזה דבר היה בטבע עולמית ומאותו
הדבר נברא העולם: איפה מה הם׳ כלומר מה הם:

פרק שני

המדברים בזה. כל מאחר שהיא חקירה מסוכנת אם כן למה מדברים בזה:
הוא. כמו הוא זה וכן לרוב פעמים שתמצאו בזה הספר: עם
היותו יודע. כ"ל והוא יודע בחמת שזהו דעת התורה וכו': הטהו העין. שטעה בעיונו:
איכו דעת בריא תכריח התורה להאמינו. שהוא סובר שהתורה עמקה איכה רוצה שיאמין
זה: כשאר אמונת. כ"ל כמו פתיחת פי האתן דקורח וכדומה אבל איכו מאמין שזהו
עיקר מעיקרי התורה: איזו אמונה בכם מנקי התורה. שהוא מאמין בנסים אמונה
אחרת ולא בפשוטם כמו עלמ שהוא אומר שפתיחת פי האתון דבלעם לא היה כפשוטו רק
היה בדרך אחר כמו שמביא בפרק זה: סדר זמנים. פי' הגלגל שעל ידו ניכר הזמן של
יום ושל לילה וכן כל זמן ניכר על ידו: ולפי. פי' לפי כמו ואעפי: אין תפיסה וכו'. כ"ל אין
להקשות עליו: אפשר שיפוכשו. כל מקרא אפשר לפרש על כמה פנים: וקל הוא לפרשו
שיסכים אל הקדמות כמו אל התחדוש כמו שאנו מפרשים יד ה' הכתוב בתורה שהוא מורה
על הגשמיות לפי פשוטו ואנו מפרשים אותו על דבר אחר וכן יהיה כאן אפשר לפרש
הכתובים על הקדמות אף על פי שכתוב בראשית ברא אף על פי כן היה לנו אפשר להוציא
מפשוטו כמו שאנו מוציאין יד ה' מפשוטו וכדומה לזה: שלא יצויר מציאתו וכו'. כך היה
הנראה שלא יצויר מציאתו אבל השכל אבל כל דבר שיצויר מציאתו אבל השכל אף על פי
שלא יצויר אבל הטבע כתחיית המתים וכו': לשכך. כמו וחמת המלך שככה: שהיכוהו
הם כ"ל על דרך שהם פרשוהו: המאמין היותו נוף מנד תפיסתו לשומות הפשוקים וכו'
כ"ל אבל המאמין היותו נוף מפני שמבין הפסוק שאמר יד ה' כפשוטו: היעודים. פירוש
הדברים שהבטיחו הש"ת שיהיו עוד:

פרק שלישי

שם. מלה: חוכם. ידבר: שהאמתו. של מציאת הש": קדמון. שהיה עולמית
ולא היה לפניו שום דבר: והכבואה. כ"ל שהש" מדבר עם האדם כמו שמדבר
שמדבר עם הנביאים: וכבואת משה רבינו ע"ה. שהוא היה הגדול שבנביאים: ושלא
תשתכח התורה. כ"ל שתורת מ"ע תהיה עולמית ולא תורה אחרת: וידיעתה. כ"ל שהקב"ה
יודע כל דבר: וזה. זו המלה באה הרבה פעמים ופירושה וכך יש לשאל: והתגמה.
כ"ל שהש" משגיח על האדם כדי ליתן לו שכרו ועונשו: ואינו רחוק וכו'. וגם אינו רחוק:
ונבחיות התורה. שלא תשתכח התורה אף על פי שהיו הרבה גליות ואיה אפשר לומר שלא
תשתכח או תשתכח בזמן הגלות כמו שמפורש במאמר ג' פרק כ"ב: ומ"ת. כמו ואבל מ"ת:
בכללה. שאף אם נאמין הנשמות מ"ו לא תפול התורה בכללה לאבוקי אם לא נאמין מציאות
הש" תפול התורה בכללה כי אם אין אדם ממעל אין שייך לומר תורת ה': אחנני. שהוא
אומר שהקב"ה מוכרח לעשות הכל על איזה אחנני: האמתת האמתיות. כ"ל הדברים שאנו
מחוייבין להאמינם אעפי שאינן כתובין בתורה בפירוש: באמצעות התורה. כ"ל מפני
התורה: כפשטן. כ"ל על דרך אחר שרבים הם אומרים שהרבה נסים היו בדרך הטבע או
שנראים הנס אל אותן אשר ולפי דבריהם לא יהיה הנס נס כלל: שמכה עקרים בלבד.

פרק ג ד ה

ר"ל דברים גדולים שהתורה מהלית בהן לבר מה: קבלת האכות. ר"ל שכל אדם מחויב להאמין לאכותיו; שלא יגוייר. שהרי אינו לא קבלם אותה מסיני: הבחירה. שביד האדם וברשותו הן להטיב הן להרע: כי לא תקן בזה כלום. שהרי עוד יש להקשות למה אמר וכו': בבנחיות. ר"ל שהקב"ה עולמי: והחכמה. שהש"ית חכם: והיכולת. שיש לו יכולת וכן דנין: התאדים. כל עניין שאתה אומר על דבר אחר נקרא אותו העניין תואר כאדרך ראובן הוא לבן לבן הוא התואר וראובן הוא המתואר וכן ראובן הוא גבור הוא התואר וראובן הוא המתואר כי ע"י גבור ולבן נותן תואר לראובן ויבין מהותו של ראובן: ישמ"ל. ידבר: והתכלית. ר"ל שכר ועונש: שבמאמר הכוון והמדגים. ר"ל במאמר דבר שצריך לו מזון ויש לו הרגש: איכו נודק. איכו אמת: והם הכרחיים למציאות האדם. שאם יאמר האדם אין אלא יהיו הם מאמרים שהרי אין לך אדם שאינו כיוון שאין לו הרגש: יאמר האדם. שהרי הבחמה נ"כ כזוכת ויש לה הרגש: היה ראוי שיאמר עמהן: היא זולת. התורה לי אפשר להמצא זולתם: בשה שהיא אלהית. כמו מפני שהיא אלהית כמו שיבאר בפרק ע"מזה המאמר: תכלית בשלמה. ר"ל שתם תכלית כי כל מה שהאדם עושה עושה אותו מפני דבר מה כגון על דרך משל אדם בונה בית תכליתו לדור בתוכו: תכלית מיוחד. ר"ל שכר ועונש של עה"ב: קבני אמנין. ר"ל סוף דבר: נזקי אדם. כגון המוכל בחבירו וכדומה לזה: הקיבוץ המדיני: כדי שיהיו בני אדם יכולין לדור יחד במדינה אחת בתבורה:

פרק רביעי

זזולת זה מן הדתות האלהית אם אפשר: היותו קדמון וכו'. הכל יתבאר לקמן בפ' ט"ו מזה המאמר: מה זה שורש לזה העיקר וזה שורש לעיקר זה: והמורה. והמרמז: בזולת שופר. שהקול שהיו שומעין לא היה על ידי שופר רק הקול היה הולך וחזק מענמו בלי שום שופר: היה ראוי לזכור בה עקידת יצחק: לא התקיע בשילוח. ר"ל לא הקול ענמו כי מה שלוקחין קרן אילו אחת רמז לזה אבל הקול אינו לזה רמז ולא רמיזה: על החק המוכח לו מאחר. שהשופט אי אפשר לו לעבור על החקים המוכחים ובכתבין בבר מזמן קודם: ביחוד. בפרט: כי אף אם. ואף אם תל מנד וכו': ידיעת הסם והשגחה לשכר ועונש. הכל ענין אחד ר"ל שיודע הש"ית להשגיח בדי ליתן שכר ועונש כמו שהוא מבואר בפרק ע"מזה המאמר לפי דעת הרמ"בם ותמצא גם כן דעתו שם מה שהוא מובר בזה:

פרק חמשי

לדקותו ושוי מזגו. האדם מורכב מארבע יסודות ויצירתו היא הדקה והכבדת שבזה העולם לכך יתפעל מן הקור ומן החום וכו'. ר"ל שהחום והקור מזיקין אותו בקלות: שיאותו. הראוים: בקבון והתחברות. שידורו הרבה בני אדם בחקום אחד: כהרבה מן החיות הרעות: על כל קנוות. על כל הקבדותה בדרך שהבדים הולבים ביחד: ובכלל. כמו זה הכלל והרבה פעמים תמצא זה הלשון: מחכם לו מבביא

מכניס לב זה הדבר תקנו כניס לו חכם לימו רק טבעית: ועדיין. לא לאבל עדיין לא
בת ווכו: יחוקקו. מלשון חק. הזכמיים. לא יתן שהשכימו ביכיהם כלני הטבעיות:
ומשם יהיה הקמת המלך. לא מבלין כח המקור שמקימין מלך לו מכהנ וכו:

פרק ששי

כאשר עייכנו ביצירת לא. כלשר דקדקנו: לקיום המין לו הלים. לא כדי שיהא
קיום לאותו המין כגון מין אדם לו מין בהמה וקיום הלים היא שיהא קיום
לכל אחד ואחד בפני עצמו כגון ראובן שמעון עלמ: על כל היותר טוב. לא שאינו לו
למורך רק שהוא כך יותר בלה: כגבעלי חיים הנחותים. לא הבהמות: היותר בכבד. מין
הלדם: בלופן שיסדרו להשגת שלימותו. כדי שיוכל עוזה להשיג כל מה שאפשר לו
כדי שיכא לידי חיי עולם הבא שאין לאדם שלימות גדול מזה: ומי שייטיב השיון בזה וכו'
מי שידקדק בזה היטב. ימצא. לא לבד זה ימצא ויראה עולדקוק שיומו: כי המצא
לא שהוא ראוי שימצא: שבע אלפי. כגולה. לו מכמה שהשי מתן בבן אדם: כאמצעיותו
יתקנו. כדי שבאמצעות אותו הסבב יחוקנו וכו': המבטרכים לתיקון וכו': הוא יותר
הכרחי. הוא יותר ראוי: אף אם לא. לא אעפי: כלים מיוחד. כלים אחד: הנה הוא
הולך מהלך השלימות לתין האדם. לא אותו הלים המיוחד יכול לעשות כל תין האדם
לגדיקים כגון הכניס אעפ שאין שאר הענש נכ לים אעפ אותם כבואה שקבל הוא מאת
הש מלאך הענש ומדריכם ומוליכם לדרך טובה וישרה. וזה כי אף אם המיכים. כי אעפ
שהמיכים: אשר תחת הסונים וכו'. סוג נקרא מה שכולל מיכים הרבה כגון מלת מי
שכוללת תין אדם שהוא מי וכן הבהמות וכל דבר שהוא מי ונקרא מלת מי סוג והאדם
והבהמות הן המיכים שתחת זה הסוג ולא אעפי שבמיכים אשר תחת הסונים אין הענין
כך שאין תין אחד הולך מהלך השלמות לבאר המיכים שהם נכ תחת זה הסוג כגון אף
אם יש תין אדם הוא טוב מאד לא מפני זה יהיה תין הבהמות נכ טוב מאד ויעשו
מה שיש להם לעשות אעפי שגמי אלו המיכים תחת סוג אחד: ותכלית הסוג הוא
לא לא מצני תין אחד שהוא טוב בכל הקנה כל הסוג שהוא המיכים: ולא מיישר
הסוג וכו' כי בכל תין ותין וכו'. לא כי בכל תין ותין נריך להיות שלימות המיוחד לו
כגון שלימות האדם ללמוד תורה כדכתי' כי היא חייך ואורך ימיך וגו' שלימות הגוף
לרכוב עליו למלחמה כדכתי' סוס מוכן ליום מלחמה שלימות הזור לחריש על רכב
תבואות בכח שור ה"כ הא כתו שבמיכים תין תין אחד יכול להושיל לחבירו שיבא לידי
שלימותו הה תין בן אדם נכ כך תין בהמה תין אחד יכול להוליך מהלך השלמות וכו'
כי תין האדם עכמו הוא נכ כחלק לבהמה בתות ומתרן עמ בכל תין ותין לא תין אחד
אעפי שיתאלו כתות מתחלאות וכו': בת הראשונה. לא בת השרים: שיש או אישים.
אים אחד או הרבה אנשים: תכלית המצא התין שהוא. לא לא מצני אותו האדם
הזה הבדל הזי כל תין האדם: ואולם הלים ההוא אות אישים: הזוה בכל התין.
כי כל אחד מבני אדם יקבל להיות נדיק אם יבא שהרי הרבו כתוב: וזה. כמו הזשל בזה:

פרקו ז

ומס כל זה · ל"ל ואף על פי כן: יגיע מן החוץ החוש: פירוש כי חמשת החושים כגון חוש הראות וחוש השמע וחוש הריח וחוש הטעם וחוש המשוש כלם שרשם מן המוח ושם עקור כבעם כתפורש ברוח מן פרק ב': והתבונה · כדי שיכול להתבונן כגון לילך לא לעשות וכדומה: אם בחמנעי · הן שיהיה על ידי אמנעות אבר אחר או בזולת וכו': ולפי שאמרנו וכו' · עתה חוזר לתעלה ואומר מפני שאמרנו למעלה שהשגחה אלהית יותר ראוי שתשגיח וכו' ממה שמשגיח בעניני קטני הערך · ל"ל כגון כפיל החושים הכח הוא מקוייב וכו': על יד אמנעי · כמו שמפרש והולך: הכמשכים אחריו · הולכים אחריו ולומדים חייתו: בכל זמן ובכל מקום · ל"ל אשפע הזה ראוי שיהיה עולמית ובכל הקולם: כי אין ראוי וכו' · ל"ל כי היאך שייך שתקבל יד אלהית לשער התועלת הזה: המנטרך לבעלי חיים הבחותים · כמו כפילת החושים ול"ל כמו שהוא נותן כפילת החוש' עולמי' כ"ש שזה מחוייב שיהיה עולמית · והדרגותיה משאר התורה והקיומים · פירוש הדרגת התור' האלהית נגד שאר התורו' כגון הבעית וקיומיות מדרגת המלאכ' הראשוי' כנגד שאר' מלאכות המשרתו' לה ל"ל הוא כמו מדרגת מלאכה חשובה נגד מלאכו' הספלו' המשרתות לה על דרך משל כגון עשיית בגד המלאכו' המשרתות לה הן הטוייה והאריגה והשאר ונמר המלאכה הוא הראש כי כלי נמר מלאכה אין המלאכות הראשונות כחשבו' לכלום כך כל התורות והקיומים אינם נחשבים לכלום נגד הגמל שהיא התורה האלהית שמביאה האדם לחיי עולם הבא:

פרק שביעי

שם דת ומול · פי' מלת דת ידבר: על כל הישרה וכו' שתכלול קנון רב וכו' · על כל מנהג שתקנו ביניהם אנשים רבים: הן שתהיה כוללת נויים רבים · ל"ל הן שתקנו ביניהן דברים רבים כגון כל יודעי דת ודין: והדת על ג' פנים · והדת נחלק לג' חלקים: היא שוה בכל אדם וכו' · לפי שהה שהטבע נותן היא שוה בכל אדם כי כל הבריות הן שווין באנושית: לפי המקום ולפי הזמן וכו' · עלת במקום שהחוק בזול תקנו ארבע מאין בסלע ובמקום שהוא ביוקר רק ג' וכן לפי הזמן בזמן הזול ובזמן היוקר או במקום וזמן שהדור פרוץ תקנו עונש חמור וכל הדומה לזה כל אלו יקראו · וסית: אשר יחייבוהו השכל · כלומר השכל נותן שהוא ראוי: מבלי הערה אלהית · פי' יבלי נוי ה' שהשם ית' לא נוה זה הכלל רק הם מבל ענמן מבל השכל ראו שזה ראוי לעשות: וכוונת הדת הטבעית להרחיק · כלות והדת הטבעית כדי להרחיק וכו': להרמי' התנוב' ולקרב הראה כאלה ומנוב' אימו מבל הטבע ולכן אימו שוה בכל העול' ובכל מקום ובכל זמן כמו שהביא בפרק שאחר זה: הנגות התפורסם · ל"ל שבאיזה זמן דבר אה מתפורסם שהוא נגות גמור ובזמן אחר אינו כחשב לנגו' בגון כשיאת האחרי' שבזמן הזה הוא נגות גמור ובזמן הקדום לא היה נגות: ובזה תעדיף · כלומ' ובזה הדת הקיומית יותר גבוה מן הטבעית: אל שיתוקן · כלו כדי שיתוקן: והתשארות הכנחי · כלומ' כדי שתשאר הכשתה נגח נגחים: שילכו בהנעתה ל"ל איזו דרך ילכו למען יגיעו לעה ג' עזיבת

עזיבת ההנאות המדומות בקניית הממון וחמדת העולם הזה כקרא כך כי איכם הנאמת
אמיתיות רק דמיון כי לא יועיל להן ביום עברה ולי הכסף ולי הזהב אמר ה׳ ונו׳ ולכך הוא
מרגיל האנשים שיעזבו ההנאות הדומות ולא ילכו אחרי מיי שעה וילכו ויעסקו בחיי
עולם הבא: ולא יבטחו בהפקדן. אף אם לא היה לאדם עושר אלא יבטח עצמו לפי
שאין עושר תכלית שלימות האדם והוא מלשון ולא כפקד ממנו איש: תניא. כמו תסדר:
עד שלא יערידנו. כדי שלא יערידם פי׳ שאם לא היה ביניהם דרך וסדר ומבוקש לא
היה אפשר ללמוד כדי שיוכל לבא להנאתה: יעיקם. נרא מלשון תרגום דמנילה כל
הוה עקא אתיא וכו׳: והתכלית האחרון. הוא חלק עה׳: אשר אלוה. כמו לוה:
מגמת. מחשבת כל כל מחשבתה של תורה איננו בא אלא להביא האדם לחיי עה׳:

פרק שמיני

תקצר מן האלהית. כלומר שהיא שפלה מדת האלהות: ולזה לא תוכל לשוב.
לא בכשמה: לא תקיף. לא איכה מעייכת ומתקת כי היא תקיף בכלה
ובתנוכה שהן המדות: אמת והשקר שהן הדעות. כל הדברים שאינן תלויין רק בידיעה
ולא בשום מעשה כמו אמונת הסש יתי וכיוצא בזה שייך לשון אמת ושקר כמבואר ברוח חן
פרק ג׳: ולזה מה שתאר. ולכך תאר: בכל המלאכות המעשיות אל שאל שיולד אדם
בטבע שיהיה אומן כך עד שידע כל המלאכות שבעולם: אף אם יהיה וכו׳. אף אם אל
שהוא מוכן בטבעו לאחת המלאכות אל שידע המלאכות: ולא חסר בכל הפחתיות
והחסרונות. פי׳ ושלא יהיה לו איזה פחיתות או חסרון: ויתבאר. כל ואל מבואר מזה:
לבל איזה פחיתות לבי שאל שיהיה לאדם אחד כל המעלות ולא שו פחיתו׳ מבל שבעו ואם
כן הייתי שייך שלא ישה וכו׳: ושפוט. כלומנזור או יאמר: והוא התכלל בשלאידע.
ואין לומר שלבך התכלל כי הוא היה מלך ואל לא היה הוא ואברהם מבת אחד שהרי
אברהם היה נב מלך ואעפ״כן הוצרך להתכלל בשלא היה יודע: מקודם. בכרא:
קדמון. עולמית: המתכהנים על פיה. כלומר הקולבים אחר הבימוס: אם הוא
מסתיק וכו׳. כגון עלת החובר אחר תבורה מסופק אם הוא בא לבך אם לאו ואם כן
איבו שמח במלאכתו: אם הוא יושר באמת וכו׳ פי׳ לפי שהבימוס בן אדם סדרו ואל לאו
בן אדם לחיות אלם בכל הלמו׳ ואל שמא שעה עצמו אסדר הבימוס: פרעי הפעולות
וכו׳ וכוללי. יפרש בזה הערך: כמו שהנדרי׳ איבם אלא לדברי הבוללים וכו׳. לא על
אמת נדר האדם הוא מי מדבר לא שהוא מי ומדבר כי זה הוא עצותו של אדם וכל נדר הוא
עצמות של דבר והוא נדר של כל אדם שאין לך לומר על אדם אחד שנדרו הוא מי מדבר
שזה אינו מודה שהרי זה לאו דוקא נדרו שהרי זה נדר של כל אדם ולאו דוקא של אדם
אחד: והתשעה הזאת. לא לבעד הבית הראוי והזמן והתקוש: איבם מסורה. רוצה
לומר איבם ביד האדם רק בידי הסש יתברך: לזולתו. רק להקבה: מן האדם
מבד שהוא אדם. רוצה לומר ביד האדם מאחר שהוא בן אדם: מדבר בה בלי
חפץ כי היה חבם. כמעט מבל האנשים: ב ב B ii וכן

פרק ח ט

וכין הפרישות יותר מדאי כל הפורש עצמו מתענוגי העולם הזה יותר ממה שצריך
להיות: ואמרו שיבטל כפי מה שראוי: ולהעיר ולהזהרות: לתפוס הדרך האחד בלבד
ר"ל אז מתכת חכם אז הלוקח: אי זה אלו הן. כמו אי זה: עוד הדת הכימוסית תקבר מן
השהות להיות וכו': המפורסם בעת מה. ר"ל שדבר אחד היה מסורס באיזה זמן שהוא
כאה ובזמן אחר מנוכה: שב מנוכה. שהרי לכו הוא אסור: הירלה הנקבת מן המנוכה.
ר"ל הבא מן המנוכה כלומר שאדם יראה לעשות אותו הדבר לפי פקוח מנוכה בעיניו:
בהסתות הזמן. כגון כשואי האחיות שהיה בזמן קדוש מותר ועכשיו הוא כאסר: ולזה
תאר. כלומר ולכך תאר: במקום מגולה. כלומר במקום שהוא מגולה שאין עוד בו זיוף:
עוד קדת הכימוסיית תקבר מן האלקית כשהיא לא תוכל וכו': ואף אם כתבת בברהה. ר"ל
ואף על פי שלפי הברהה: כשיבאמו העובשים בבחינת הה"עבה בלבד. ר"ל אם תלך ותבחן
בעולם הזה לבד: שני חלקי הקותר. ר"ל האיסור והתתר שהן סותרין זה את זה: אמר
שמשפטי. ר"ל ולכך אמר הכתוב שמשפטי: וכן לשון יחדיו אינו מתפרש יפה לזה הפי'
כלומר דבשלמא אם כל אחד בפני עצמו כנגד האמת ויאמר דוקא אם נדרש נדרש לומר
נדקו יחדיו כגון רשע ועוב לו נדיק ורע לו אם תבחן אותם לפי העולם הזה לבד אם כנגד
האמת כי האיך שייך שיהיה עוב לרשע ורע לנדיק אבל אם תבחן גם כן עובשי הע"ה עם
עובת ע"ה של רשע וכן להפך אבל הנדיק יהיה הכל נדיק גמור ולכך יפה כאמר נדקו
יחדיו כי דוקא יחדיו אם נודקים ולא כל אחד בפני עצמו אבל אי הוה קאי האסור והיתר
לשון יחדיו לא מתפרש יפה על זה כי כל אחד בפני עצמו הן האיסור הן ההיתר נ"ב אינו
רע ונ"ב אינו כנגד האמת דבשלמא אי הוה כל אחד בפני עצמו כנגד האמת ודוקא יחדיו
היו נודקים הוה מ"ש לשון נדקו יחדיו אבל עתה שכל אחד בפני עצמו נ"ב עוב לא שייך
לשון נדקו יחדיו: ומכ"ל. כמו וזה הכלל: אבל גם תתן שלימות וכו': הוא המועיל
והערב. כמו שמפרש והולך: לרמוז על המועיל. כי אין לך דבר שמועיל לאדם בעה"ז
יותר מן הזהב בעה"ז רב: המוסג באמצעות המצות. השכר שמקבל עי' המצות: עקב רב.
שכר רב תחת המצות:

פרק תשיעי

התחלות. רוצה לומר היסודות: ואף המכחישים. ר"ל ואפילו המכחישים: מעיק.
מכריח: אל תכלית מה. לאיזה תכלית: על ידו. על ידי הכימוס:
שהיו שכלות הראשונות. מה שהמוסכל הראשון נותן: להיותן קודמות. ר"ל ואף על פי כן
אין אנו אומרים שהן קודמות אליה וזהו מבני שהן קודמות לכל לתידה וכו' ולאו דווקא
לדת הכימוסית לחוד כן וכו'. לכל הפעולות האנושיות. כמו שמפרש והולך: טוב בעצמו.
רוצה לומר טוב באמת. שידומה אליו. שהוא סובר שהוא טוב כגון על דרך משל אדם
עובר כיס לעשות משא ויתן והנה בדעתו להרויח והוא סובר שהוא טוב מאד וכשחוזר
לאחוריו כתבע ספיכתו וסחורתו כיס ויותר הוא לבדו: ואת אחר שאין: שהוא הרויח
שבמתיים. כדי שיוכל לבא על ידי זה לידי הקייב הבנחיים: ולפי שאין מי שיכחיש וכו'.

עתה

עתה קשה ליה על מה שאמר למעלה שלף על פי שאין הבחירה והתכלית התחלה לדת אלהית לעצם מאחר שאין קודמת אליה בהכרח רמז הכתוב עליהן באמרו ראם כתתי לבביך וכו׳ ואל למה לא רמז גם על המוסכלות הראשונות שהרי הם גם קודמות לדת אלהית בהכרח ותתרץ אלפי שאין מי וכו׳ : קוברי שתי׳ מוי ככביס מלשון יעמדו כל הוברי שמים ויושיעך : מוסיף על בטול הדתות בכללן׳ רל׳ לא זה בלבד שכל התורה יהיה בטילה לפי זה אם אין בחירה ותכלית אלא אף זו שאפילו כל הפעולות שהאדם פועל יהיו בטלות לפי זה אם אין אדם ברשות עצמו על דרך משל אדם רוצה לילך ממקום למקום אם אין הבחירה והיכולת בידו אי אפשר לילך לו שכבר נגזר עליו שלא ילך : וזהו לשון מוסיף׳ כלומר לא זו אלא אף זו :

פרק עשירי

לראיה עליו׳ פי׳ מאחר שהקנה נותן שכר לנדיק בעולם הזה על עשיית המצות יורה שיתן לו שכרו לעולם הבא גם מאחר שנותן לו שכר בעולם הזה : בכלל׳ כולו׳ רל׳הן נשמי הן רוחני הן בעקר הן בעולם הבא : שם כאמר׳ אלה הכאמרת : בכללות ויחוד׳ בכלל ובפרט : משם אפיקורוס : מפסיק לדעת׳ רל׳ יכול לדעת : על כל הקבלה׳ רל׳ שכך קבלנו ממלעה : במה שהוד יעצו׳ במה שהיה יכול לידע :

פרק אחד עשר

שילקח ממכה ראיה עליהן׳ פונה לומר כל תורה שתאמר שהיא ראוי שילקח ממכה ראיה עליהן ויבחנו על ידה : בידיעת הדברים שהם ענמיים והכרחיים לקיום מציאתו רל׳ הדברים שתדע שהן ענמות האדם כגון הי מדבר והם הכרחיים למציאותו׳ פי׳ שאי אפשר לך למצא אדם מבלתי חיות ודיבור ואם כן כשתכיר איש אחד בענמותו תוכל להכיר כל האנשים כי מן האחד ילקח ראיה על האחר : ההכרחיים למציאותה וקיום מציאותה׳ רל׳ הדברים המנאים בתורת מלעה והתורה אל להיות ולהמצא ולהתקיים מבלתי אותן הדברים ואותן הדברים הן העקרים : על הדברי׳ רל׳ מאותן הדברים ילקח ראיה גם על שאר הדתות התהדמות בחלהית : (תורת משה בתחלתה שלשה ההתחלות׳) שעליהן תסוב החכמה׳ רל׳ שעליהן תעמוד החכמ׳ הקיים : ומה שרשים רל׳ אותן הדברים שעליהן תעמוד הן השרשים : סנה פועלת׳ רל׳ פועל הפועל כל הדברים : קובב כל הספור׳ רל׳ עליו כמו ועותד ומדבר כל הספור : בזמנים מתחלפים שזה נברא ביום ראשון וזה ביום שני : (כל זה מה שיורה) על מציאות פועל ברגון׳ שאילו לא היה ברגון היה כלתי אפשר שיבא בסדר זה תחלה ודבר אחר אחר כך ומאחר שהיה הכל בסדר בתחילה הנומח ואחר כך הקי׳ אי אפשר כלי כווכה ודמון׳ בעולם הפעל׳ בעולם הזה : הולך מהלך הטורה והשלמות הוא לבדו חולך השלמות ותכלית לכל אשר נברא : והיה כמו מורה עליהן׳ רל׳ המלאכה הראשיית כדברשתי לעיל פרק ו׳ ולזה בתקל׳ ינירתו׳ רל׳ שהאדם נברא בסוף כמו שגאר מלאכה בסוף : וכתיחסו ש׳ כדכתיב

פרק יא

ויאמר ה׳ אלקי׳ את האדם ובשום בריאה אחרת לא כתיב ה׳ לגבה: מבין שאר הנבראות
וכו׳ פירוש אין לך בין כל המציאות השפלות שמכיר מציאת השם יתברך ושהוא פעל
כל הדברים שבעולם רק האדם לבד: ומציאת בעבורה בעבור המלאכה
הראשיית: מציאת הכחות ותורה מן השמים שהקדוש ברוך הוא מדבר
עם האדם ומצוה אותו תורה ומצות חקים ומשפטים נאיקים: בנדרי בעלי חיים
רונה לומר עכמות הבעלי חיים ונדר פרשתי כבר בפרק שמיני: ועל זה כמו
ולזה: הבהמה בגן עדן רונה לומר קנן עדן הנזכר בתורה הוא רמז לעולם
הזה: כדי שיאכל מעץ החיים וכו׳ ולא מעץ הדעת שהוא רמז לענייני עולם
הזה כמו שתמצא במורה הלך ראשון פרק שני אכל הוא לא כן עשה ואכל מעץ
הדעת: באמצעות האשה רונה לומר על ידי החומר שאילו היתה הנשמה
לבדה בלתי הגוף לא היתה חוטאת ועכשיו שהיא כתובה בחומר חשוך ומלוכלך ממנה
תפתח הרעה לחטאת: כי אין די אל השגת וכו׳ כלומר לא די להשגת האדם
במה שהוא משיג שיש אחד בהמצא שהוא פועל כל הדברים שזה ליוכל להשיג מנד שהוא
רואה שהוא מהווה הדברים, הטבעיים כל דבר הנברא בקרא דבר טבעי לאמוקי מה
שהאדם עושה בידיו בקרא דבר מלאכותיי ורונה לומר שהאדם רואה בעיניו שהקדוש
ברוך הוא בורא כל הדברים שהם בעולם דבר זה נברא היום ודבר זה למחר כנון
על דרך משל היום נולד ראובן למחר מתעון או היום נותקין אילנות ומחר דשאים
ומזה יוכל להשיג שבהבראם יש אחד בהמצא שעושה כל זה: ומזה הנד שהנוי
וכו׳ רונה לומר על ידי השגה ראשונה לא יוכל לבא לחיי עולם הבא אבל מנד
התורה שהקדוש ברוך הוא מצוה לאדם אפשר שיאכל וכו׳: הבהמים מה שהשם
יתברך רונה: אף על פי שלא ינזדהו ההקש רונה לומר אף על פי שאין ההשכל
נותן זה על דרך משל כנון אכילת חזיר ולבישת שעטנז וקרישת בשור ובחמור יחדו וכדומה
לזה שמנד השכל לא היו אסורין: וכדי שלא ידומה לא יחשוב: שום שביות רונה
לומר שבי רשויות מדבתי׳ בתחלה אלקי׳ בלבד ומאלה תולדות ואילך כתוב ה׳ אלקי׳:
השם הנכבד ברוך הוא היה מדבר הוא ענמו היה מדבר והכל אחד הוא: להורות על
העיקר הזה שהרי במתן תורה נזכרים נ״ב אלו הב׳ שמות שהרי כתיב וידבר אלקי׳ את
כל הדברים האלה ופתח באנכי ה׳ וגו׳ ל״ב דכתי׳ אנכי ה׳ אלהיך ולא כתי׳ ה׳ אלהיך
כי אלקיך הוא לשון אלוקי׳: הוו כוללים לתין האדם. ל״ל היה רמז על כל העולם
לעתי׳ כמו שפי לעיל כדי שיהיה לו רמז על מה שיקרה לו: על העוכם. כמו מן
העוכם: כוללים כל המין. שהרי כל העולם כענם במיתה ונער ההריון ובכל
הנעוכשים הנזכרים שם: לא מנד עברו מצוות הקש לבד. שהרי השם יתברך לא
הזהירו שלא יהרוג להבל: שהמציאו המלאכות. שמהם באו המלאכות לעולם:
הקיום הראשי. שכל איש ואיש בפני עצמו קיים לעד אם יזכה במעשיו: הקיום
השיני. רונה לומר על דרך משל אף על פי שראובן מת נולד בנו תחתיו ויש קיום
לתין

לתין האדם: ב׳ ינירות. דומה לומר המלאכים והבהמות: ראוי שיתנא
דומה לומר בעולם: הוא הנוכר. שיש בו טוב יותר מן הרע: (המנע מזה
הלשון) אף אם כלי ספק. אף אם המנא לומר: שעשה זה. אף על פי שזה:
שיש כח ויכולת וכו׳. כמו שאלו קיימין וכו׳: פירוש שיש כח בידו לברוא כבראים
שהם קיימין תמיד כי אילו לא היה אותו הכח בידו לא היו אלו גם כן כמבראים:
המיכים בלבד ולא הראשים. פירוש כי אילו היה בידו לשמור הראשים היה בורא
אותם ולא היה בורא הבהמות שהרי איכם קיימין כי אם בתין אלא ודאי מאחר שברא
הבהמות כראה שאין כח בידו רק לברא הבהמות שהם קיימין רק בתין ולא המלאכי
שהם קיימים בחיים: ולחשוב שהם שני רשויות. פירוש שהם אומרים אילו לא היה
רק אל אחד והוא ברא המלאכים עם הבהמות לתת ברא בהמות כלל לא היה לו
לברא רק המלאכים שהרי המלאך הוא יותר טוב מן הבהמה שזה קיים רק בתין וזה בחיים
אלא ודאי ב׳ רשויות הן וזה שברא המלאכים הוא אחד וזה שברא הבהמות הוא אחר
ומה שברא בהמות ולא ברא מלאכים לפי שאין בידו לברוא כי אם בהמות ואילו היה
בידו לברא דבר שהוא יותר טוב היה בורא אותו ולא היה בורא בהמות הא ראיה שזה
שיכול לברא המלאכים בורא אותם ולא ברא דבר שפל מהם וזהו מקור טעות
האומרים שהן ב׳ רשויות ואותן הב׳ רשויות ברא האדם יחד זה שברא המלאכים כתן
בו הבשמה וזה שברא הבהמות נתן בו הנוף ולוקחין לראייה הכתוב האומר נעשה אדם
וגו׳: לכך נאמר נעשה אדם בצלמנו. פירוש לכך היה לי לאפשר לבטל סברתם זאת
המקולקלת כי אם בשיכים להם סברתם זאת ומתוענותיהם יפלו כי בעל כרחם על יד
סברתם זאת יפלו ויודו האמת ועתה אבאר לך הטעם ותראה שלי אפשר לבטל זאת
הסברא כי אם כשיכתוב נעשה פירוש כי אף אילו לא היה נכתב כלום לא נעשה ולא אעשה
אף על פי כן היו טוענין משעם הנזכר למעלה שהרי היו רואין ינירות מתחלפות ומה לי
שלא נכתב שהרי עוד היום ב׳ ינירות הם דהיינו המלאכים והבהמות ובמנאלאי הוא
נכתב לעשה הוה הטעות יותר גדול כי היו אומרים שג׳ רשויות הן שהרי האדם נברא
באחרונה והמלאכים והבהמות נברא ואם כן היו אומרים שג׳ רשויות הן וזה שברא
האדם אמר לשני הראשונים נעשה אדם לתת ברא מלאך ותתן ברא בהמות ואם
כן אני אברא המחונע שהוא האדם שהיו מבר בשמתו דומה למלאך והיו מבר חתרו
דומה לבהמה ואין לומר שאם היה כתוב נעשה הוה משמע שאחד ברא הכל ולא
הוה טעות המיכים כי זה אינו שהרי הדרך קשה לדוכתא שאם הוא אחד לתת ברא
כלל הבהמות לא היה לו לברא רק המלאכים שהם קיימין בתין לכך כתב הקדוש ברוך
הוא נעשה כדי שיהיה משמע ששני רשויות הן וביחד ברא האדם ועל ידי זה שכתוב
נעשה יודו בעל כרחם פירוש דתקשה להם נותן לפי סברתם שהם אמרו שלי אפשר
להיות אחד מטעם הנזכר לכך לי אפשר להיות כי אם שנים וביחד ברא האדם
אם כן תקשה להם גם כן זה איכול לברא

פרק יא יב

המלאכים למה מסייע לזה שאינו יכול לברא כי אם בהמות לעשות האדם ולמה לא ברא
במקום האדם מלאכים שהם קיימין באים דבשלמא זה שאינו יכול לברוא כי אם בהמות
מדוים בזה שבורא האדם שהרי האדם הוא יותר טוב מן הבהמה אבל זה שיכול לברוא
המלאכים מפקיד במה שהוא מסייע לברא האדם שטוב לו לברא המלאכים במקום
האדם שהמלאך הוא טוב מן האדם שזה קיים באים וזה רק במין שהרי מטעם זה עצמו
אמרו שאי אפשר להיות אחד דאם כן למה ברא בהמות וכו׳ אלא ע״כ אא״כ לחם לתרץ זאת
הקושיא כ״א כשיאמרו הף שהמלאך טוב מן האדם אע״פ מסייע לעשות האדם כי הוא
רוצה שיהיו לו מלאכים והאדם נ״ב הה לדידן כמי מתחלה הכל אחד ומה שברא בהמות
וכו׳ כך רצונו ברוך הוא שיהיה לו מלאכים והאדם ובהמה מושיע״ה והוא ברא הכל ואם
לא היה אפשר לבטל זאת הסבר התקולקלת כ״א כשיכתוב נעשה כדפירשתי ואין להקשו׳
לא לכתוב כלל לא נעשה ולא אעשה ויהיה נ״ב כראה בע״כ שהוא אחד אם יאמרו שהם
שנים וביחד בראו האדם א״כ תקשה להם למה זה מסייע לעשות האדם מאחר שהוא יכול
לברא מלאכים כנזכר ואם כן בע״כ יכולו לידי רצון ומאחר שהם מוכרחים לבא לידי רצון
יודו שהכל אחד כנזכר דיל שתא היו אומרים שהם שלשה כנזכר ולא היה שום שותפות רק
כל אחד ברא אחד תהנ׳ מיכים וא״כ לא יבאו לידי רצון וא״מ לא יבאו לידי האחדות אבל
עתה מאחר שכתוב בתורה נעשה לשון שותפות בע״כ יבא לידי שותפות ושניות ויאמרו
שהם שנים וכו׳ ויבאו בעל כרחם לידי רצון כנזכר · עוד שהרב לא בא לתת טעם רק למה
כתוב נעשה ולא כתיב אעשה ולא בא לתת טעם למה לא כתיב כלום ואבל אף אם היה בא
לתת טעם למה לא כתיב כלום הוא מתורץ נ״ב ע״ד שפירשתי: בעל הכפות כלם ל״ל הכללי
והפרטי מקפת יודע: (מה טעם שיקרוב הרוכח וכי ההורג אדם אחד וכו׳:)
(והיליעה הפרטית דבקה נהם מנד הכח השכלי שבהם ע״כ היה האדם ראוי וכו׳:)

פרק שנים עשר

לפי שאף המאמין וכו׳ ל״ל אתל המאמין בקדמות וכו׳: לא יתואר · לא תוכל לומר
שיש להסיר זה היכולת: ולא לברא כמלך בעלת אדבע רגלים לבד · ל״ל רק בעלת
אדבע רגלים וכבה אודיעך הטעם והמקור דע כי אדסטו׳ יאמין שהעולם היה עולמית
כמו שהקבה עולמי׳ ולא היה אחד קודם השני אע״כ מלא כיחא וטעמו בזה כמו שאודיעך
דע כי הוא אומר כי אילו היה הקבה קודם לעולם וברא׳ אא״כ היה התחדשות רצון לנבי
השי׳ שהיה נשתנה רצונו כי יש להקשות למה ברא׳ קודם חמשת אלפים שנה על דרך משל
ולא קודם לעשרת אלפים עלת ואין לתרץ כ״א כשתאמר קודם לכן היה רצונו שלא יברא
ואחר כ״ש רצונו שיברא העולם והתחדשות רצון אינו שייך כי אם נבי אדם שהוא בעל
גוף ומשנה אבל הקבה יתעלה שאינו גוף אין שייך לנביה מיהוש רצון כי בתקום שאין
גוף אין התעצלות ולכך יאמר שהעולם והקבה לא היה אחד קודם לזכי וכמו שהעולם
עתה עם כל אשר בו כך היה עולמית רק שהקבה הקבה לעולם כדרך שהשמש הבה לאור
שתיד שהשמש זורחת על האופק בא האור. לרגלא אעבי׳ שאין אחד קודם לזכי׳ שהרי
השמש והאור באים כיחד אע״פ השמש הבה לאור כך יאמר אקבעו שה״ב הבה לעולם
אבל

אבל לא היה קודם לו ואם כן לפי זה לא יכול הקב"ה להאריך כנף הזהב כי הוא שמו מתה
שהיה ולפי דעתו אי אפשר לו לעשות שום דבר כדי שלא יבא לידי שמו רמון כד בירושת
עיין בחלק ב פרק יד בספר המורה : ותמצא דבריו מבוארים יותר וכבר הקה הרב
מורה נדק על קדקדו ועקר הסברא הזאת והפכה על פניה פרק יח חלק שני
עיין עליו : כל שכן שהתאחין זה וכו' כי כל אלו הן בהיפוך הטבע ובשמוי הטבע
של עולם : לפי שהאיש שלא ימנא וכו' אא"ל וכו' לפי שהבת וכו' הודיעך הפירוש
לפי כוונת התחבר אף שהוא כנד האמת אלא בהמנא קודם לו אישי : בבת פירוש
אי הוה העולם קדמון כמו הקב"ה לא היה אפשר שיהיה שום אדם אבל כי קודם כל אדם
עלת קודם ראובן מחוייב גם כן להיות בני אדם לפנינו שהרי לפי דעתו היה העולם
עולמיות ולפני אותו גם כן אחר עד בלי סוף כי כמו שאין סוף להקב"ה כך אין סוף
והתחלה לעולם שהרי הוא אחר ששניהם ביחד ולא אחד קודם לחבירו ואם כן לפי
זה מחויב למהוא בני אדם עד אין תכלית והבת אי אפשר שימנא שלבך בקרא בבת
שאין לו התחלה וסוף ואם אין לעולם התחלה היאך תבא לסוף אם עדיין לא התחיל
היאך תבא לסופו ואם לפי זה אא"ל שימנא שום אדם והתופת על שהבת אא"ל שימנא
כך הוא חלוק הבת לשנים והכה אשלך על כל חלק וחלק לבד אם הוא בבת אם
תאמר הן אא"ל דא"כ יהיה החלק כמו הכל וזה נגד האמת שהרי כשהיה שלם היה
בבת ועתה כחלק והוא נכ בלתי בטל תכלית ואם תמצא לומר שהוא בת א"כ הוא בת
ולא בבת ואין להקשות היאך שייך שהקב"ה בהמנא שהרי גם כן אין תכלית לו
כי כבר כעשו מופתים על שהוא מחויב שימנא ולא דבר אחר יותר שהוא בבת הביאו
הרב מורה בראש חלק ב ובהקדמותיו והיא דמייתי משה ומשיח אעפי ששום אדם אא"ל
להמנא לפי זה לפי שאמו מקיימין תורת משה ושמוכת המשיח משתבנת מתוך תורת
משה ואילו אלו השכיים לא יתנאו אין אמוכתמו כלום אם אכל הם ששום אדם אי אפשר
להמנא לפי זה לכוונת הרב כנד האמת הודיעך נכ דע הבת אא"ל שימנא בהגאי זה
שימנא הבת בבת אחת אבל בזה אחר זה עלת היום מולד ראובן ומת וקם שמעון בנו
תחתיו וכן לעולם זה אפשר שימנא ואם כן לא יהיה אישים בבת שהרי אין כולם בהמנאים
ביחד בזמן אחד ואלוק זה תמצא בספר המורה בהקדמותיו אב ובאא"ל פרק עב בהקדמ'
אא"ל להקדמת המדברים עיין בפירוש רבינו שט ותמצא דבר זה מבואר היטיב ותדע לך
שכן הוא שזה דעת בטל דהיאך שייך שהתאחין זה יכהים מציאת משה ומשיח לפי שאא"ל
שימנא בבזכר דתקשי ליה גופיה להחוסב זה היאך הוא עצמו בהמנא אלא דעת זה בשב
בטל ומבוטל וכבר הפלג עליו דבריה הבוה שלום פרק עשר מהמאמר הראשון ולפי
קבלתי ממורי הלר מרדכי יפה ין שכך היה דעת הרב ז"ל שלפי זה יחויב להכחיש משה
היה רבן של כנביאים ור"ב ממילא תבטל ביאת המשיח בבזכר ופירושו דבשלמא אם אמו
יודעין התחלת העולם יודעין אמו בכל דור ודור מי היו הנביאים ויודעים משה היה
רבן אבל אם אין אמו יודעין התחלתו שמא מזמן קודם היה אחד שהיה גדול ממשה ואם כן
אין אמו מחויבים להאמין תורת מלעה כי עוד אמו לשמוע לנביא שהוא גדול ממנו כך
קבלתי ממורי אבל איכו כך בתשמע מתוך השמעות דברי הרב ושליך לבאור איזה משני
הפרושים שתרצה כי שניהם כאחד לא עוכים שהראשון אף שהוא לפי דעת הרב הכל הוא

פרק יג יד טו יו

בהפך האמת והשני אף שהוא לפי האמת אבל איננו לפי כוונת הרב: אומר ראשון
קודם. לא שאינה אומר היה כמנהג עולמית: בבלתי זמן. [לא] ברגע אחת:
פשוטים. יסוד פשוט: כי לזה לא יוכו המים כדאמרינן פרק בכל הערבין במשנה
ראשונה הכותר מן המזון מותר מן המים ופי' בגמרא כי המים לא מקרי מזון כי לא מסעד
לב האדם מהם עכ"ל הגמרא והוא כראה לעניים שהרי אם תשתה מים כל היום לא תשתכר
מהן: ועדפס. לא ומזנס: שהיו בעצמיים. כגון המטה שבעשה בעצמו כאם ולא
בשאר המטה: במקריים בהתהפך כו'. שהרי היה בשאלת רק שביתוסף עליה הנדעת:

פרק יג

ויצאין מן העקר הזה וכו'. יבאר בפרק שו מזה המאמר: שיש שם כמנהג.
כלומר שיש אחד בכמנהג: נריך אל מרכיב ובועל אחר יחייב חבור חלקיו.
לא נריך ל מרכיב שירפיבהו ויחבר חלקיו: בעצמו. פי' לא יהיה תולה בעצמו רק באחר:
בנזרה. שכל דבר הוא מחויב להיות הן פליק הן רשע הכל בחיוב כי כך נגזר עליו:

פרק יד

אם בהכניסו אחנעי. פרשתי בפרק ג': הקבלה. פרשתי בפרק ג': אם שהוא
אחד וכו' הנה הוא אלקיכו לא סבת כל הרבוי. פי' אעפי שהוא אחד באחדות
הפשיטות וא"כ היאך שייך שיבא כל הרבוי ממנו שהרי מאחד לא יהיה כי אם אחד על לא
מאמר בגד אחת לא תוכל לעשות ב' אמות בגד אף על פי כן אנו מחוייבים להאמין שהוא
אלקיכו לא סבת כל הרבוי לכך אמר הוא אלהיכו לא סבת כל הרבוי שהוא לשון רבים
להורות שהוא אלקיכו של כל הרבוי ודבר זה האפשרות באר הרב במאמר ב' פרק ח' ויא
ויב ויג וגם אני אודיעך דעתי במאמר ב' פרק ח' כי דעתי בזה יותר אמת וכאן ובראה
לעין כל: (המקבל ראוי לכך כמו)

פרק טו

בזמן זולת זמן. בזמן אחד ולא בזמן אחר כלומר שלא היה לעולם או לא יהיה
לעולם: אם לא יתאחת היותו שליח האל וכו'. אם לא ידעו באמת שהקבה
שלח זה האיש וכתן תורתו על ידו כמו שאנו יודעים שהקבה שלח משה רבינו עה: ואם
הוא שימכה. פירוש ואתל שימכה: וכפי חוזק ההתאמתו. וכפי רוב הראיות שיש
לזה השליח תהיה האמונה באותה הדת גם כן חזקה: והכבואה שורש ממשך אלהי.
פי' כי אדרבא להפך היה למנות הכואה עקר ותורה שורש שאין להכתן התורה אם לא ידבר
השם ית' תקלה עם האדם: הקודם לו והמתחייב אלינו. לא השורש התולה בו: משולם
ונעזב. כלומר לא נפקד על מעשיו: אלא מנד היותו חלק מן הכלל. פי' דוקא כשהאדם
עוש' עול לחבירו נמנה שהוא עוש' עול לאל' אחר שהוא חלק מכלל האל' אבל לדברי' שבין
אדם למקו' ה"א שלא יענש עליה ולא יהיה כשגגה על זה: הכולל. פי' הקתמים:

פרק יו

וזה מפני'. לא מב' הטעמי': אלא מידיע' קודמ'. פי' כשתבר' לידע איו' דבר אא
לך לדע שלא אם תניח ראי' מדב' אשר שהו' ידוע בבר: ואוקי קידיע' הקודמ'. לא
אותה

אותה הידיעה שהבאת ראייה ממנה היתה דרושה והגיע נכ וכו׳ . ל״ל היא עצמה
נכ כודעת ע״י ידיעה אחר׳ וכן לעולם : ויסתלסל העניין וכו׳ . וילך העניין : ואם בעבור
כ״ל או בעבור וכו׳ וזה הטעם הב׳ : שיודע בהקש . כלומר שיודע על ידי מופת :
לא ימלט מהלוקה . ל״ל לא ימלט מאחד משני דברים : שיודע אותו ע״י הקש . כלומ׳ הייתי
יודע האל׳ שזה ההקש הוא אמת שמא הוא שקר מהיכן יכול להביא ראייה על זה מאח׳ שלא
ידעו עולמית : כי הראשונה . כלומ׳ הטעם הראשון : אלא שקודם ההקש וכו׳ . פי׳ואין
להקשות מאח׳ שלא היה מודע מעול׳ הייתי יודע עתה שהו׳ אמת שזה אינו קשיא כלל שקול
ההקש היה נכ ידוע אלא שקודם ההקש ל״ל קודם שכתן האל׳ אל לבו לעשות ההקש היה זה
הדבר ידוע נכח כדרך כל דבר שהוא נכח קודם שיגיע לפועל וכשיגיע אז הוא בפועל (ע״
ההקש שב ידוע בפועל וכו׳) : שהשכל יגזור . ל״ל השכל נותן : תנר . שהי׳ חולק על דרכי
הש״ : לפי דעתו כלו׳ שלא יוכ : לתפוס . לחלק : שורש . ל״ל שורש של המלה ולא פעולה :
כדבר ההיה ע״י ההקש : כלומ׳ שבריך למוד לזה ואינו כ״כ בעבע :
לשוא . לחכם כתבו בו מאחר שאינו משתמש בהן (או מזמה תשמור וגומר) :

פרק יז

	אורך	עומק
	ל	ק
	ג	ז
		ו
	ב	ה
		ל
	ג	ג
		כ
		ג

והנחות יסודות בתבאר בה . בחכמה אחרת : כמו שקבל
ההכרח מציאת הקו והנקודה מהטבעיים . פי׳ בעל
קבמת המהנדס שיודע כמה מדו׳ יין בחבית ע״י הקו שבידו ואותה חכמ׳
כולה בנויה על יסוד הקו והנקודה והקו והנקודה מבואר בחכמת הטב׳
והנה אריך קנה זאת ה חכמה אפס קנהו תראה וכלו׳ לא תראה כי זאת
החכמה ארוכה מארן מדה ורחבה מכי יש הנה עלמ קו המדה כזה
בתקלה יש לו קו המדה והרב רביו אבן עזרא קראו בספרו קנה המדה
ועל כל אחד של אותו הקו ברשם עומק של החביות ועל כל הב׳ אורך
החביו׳ והנה כותן הקנה דרך מי המנופה של חבית והנה אם ל״מ מגיע
עומק החבית עד כקודת ג׳ מרמז על שיש בחבית מדה אח׳ יין ואם מגיע
עד כקודת ב׳ מרמז על ל׳ מדות וכנקודת נ׳ ט׳ מדות וכנקו׳ ד׳ ט״ו מידו׳
ועע׳ זה מבואר בחכמ׳ הטבע ומה שיוכל תן האורך אין לי לאריך בכאן
ומי שרוצ׳ ללמו׳ חכמ׳ זו יעיין בספריה׳ כי אם יגעתי ומצאתי כי מעט
מזער כשאדם בביתו בזמנו זה כי באורך זמן הגלות כאבדה כמעט כל
החכמה הזאת עם שאר החכמות מפנו : והמספרי׳ מציאו׳ האחדות .
פי׳ כל כחמת המספר הוא בנוי על אחד ונעם הדבר מבואר בחכמת
הפילוסופיא הראשונה וכן הטבעי מקבל נכ מציא׳ ענם ומקר׳ מבעלי
פלוסופי׳ הראשונה : מציאות מציא ראשון . פי׳ שקבה בחמנא :
שהשכל גדול תן האלה . פי׳ עלמ שאמה שלמה היא גדולה מחנים :
ושהדברי׳ שי׳ וכו׳ אל דבר אחר וכו׳ . ל״ל עלמ עם ראובן ושמעון שוי׳ אלו׳ וכמנא שראובן
ושמעון נכ שוים : ושהחיוב והשלילה ל״ל תן ולאו עלמ אם ישאל ראובן אם שמעון
ותשיב הן ואחר כך ישאלך שני ותאמר לאו אי אפשר שיהיו שני דבריך אלו אמת :
ושאוקשת . מה שאדם משיג בקוש : שקאופילו . תן סם מהסמים המקרריים :

פרק יז יח

קלקלמיטא וכו׳ אבן שואבת המושכת הברזל אבלה. ושלשול האשקמוניא וכו׳ שאם תזאתה האשקמוניא יביא מיד השלשול לבטן: והכמשכות. ר״ל דבר הכמשך ותתפשט בכל העולם ר״ל דבר שכל העולם מסכים ומעיד עליו שכן הוא: שזויות המשולש ר״ל שג׳ זויות מהשולש איכן שוות לשני נצבות בתמי׳ שהרי שוות הן

נצב כזה

משולש כזה

שוות לשתי נצבות כזה

שהרי כשתחלוק המשולש לשנים יהיו ב׳ נצבות ממנו והרב רבי יצחק ישראל בספר יסוד עולם שלו שחבר להרב רביבו אשר במאמר א׳ בלמוד כף פירש בעניין אחר וזה יותר מבואר וברור לעין כל: והמושכלת. ר״ל בלתי ידועה והרבה פעמים תמצא לשון זה: שהקדמותיו וכו׳. פי׳ עד״מ אם תאמר כל אדם חי והוא הקדמה אחת ואח״כ תאמר כל חי מרגיש והוא ההקדמה שניה ויצא לך התולדה מזה שכל אדם מרגיש מאחר שכל אדם חי וכל חי מרגיש א״כ שם שהאדם הוא מרגיש ועיין בהגיונות ותמצא הרבה דברים כזה עד שיבוא לי במלך: ורמז לאשונה. כלומר ולכך התחיל תחלה בעקר תורה מן השמים וכו׳: (מגד הידיעה המחקרית) ומשם באה הקבלה. ר״ל אח״כ היגידו לבניהם ובניהם לבני בניהם וכן לעולם עד שקבלנו אנו מהם וכו׳:

פרק שמנה עשר

והקבלה נמשכת בכל אחת מהן. כל אחד קבל מאבותיו שתורתו אמיתית: כשיתאמת הנעת הנבואה וכו׳. שיביא אות אמת שהקבה שלחו. אמות ענמי אליו ר״ל שזהו נקרא אמות ענמי מאחר שנסה כל נס ונס ופעל כל אחד פעולתו שיש לו לפעול: לפי מה שספר ממנו. ר״ל כמו שספר כל זה התלמוד: עם רבוייס. שעשה מופתים הרבה: והפלגת מציאתם שעשה מופתים גדולים: ישונו לאמעלת הנבואה. כמו שמפרש אחר זה: בהוראת שעה. כלומר לפי שעה: בבחירת ענמו. מדעת ענמו: כי לא איקיים אליו האש ית׳ וכו׳. כי לא יעשהו האש ית׳ לשליח וכולי: דופי. הרהור: שיחתוס ברעה. שיהא סופו רע ושייך לשון יחתוס בזה כי הסותם כתוב בסוף: אמר שם וכו׳. כשבא מנשה להורגנו אמ׳ שם ובבלע בארז: אויבכרות וכו׳. פירוש כשתראה אחד שמשתמש בשמות הקודש ומת בקני ימיו ידוע תדע כי לא לכבודו של מקום שמש בהן רק לכבוד ענמו: הקתו׳. הסוף:

פרק תשעה עשר

חצטייר בנפש וכו׳. עד שלא תשער וכו׳: שיאמין בה אמונה חזקה עד שלא יהיה שום ניור של ספק באותו הדבר. ר״ל שלא יהא מאמין ואינו מאמין ותוסיף על שתי הסעיפים: אף אם לא נודע דרך הקיומות כו׳. פי׳ אף אם אינו יודע למה הוא כך: (כמו שלא תשער הנפש הבינת המושכלות האשונות) לאיש מה רמוי ומקובל.

ומקובל. לאיזה איש שהוא מרובה ומקובל אצלו: גדולי הדורות. כלומר בפני אבשי רבי: בזמן מה. כלומר בלא זה זמן: שיקיקהו השכל. אע"פי שהוא כבנד השכל:

פרק כ

לאיש מה וכו' יותר מזולתו. ל"ל שהוא מרובה ומקובל אצל קבריות יותר מאיש אחר: שלמי הסנהדרין. שיש להם שכל זך וכן תוכל לומר על הפוסים אצל הראשון עיקר: שלפי דעת חכמי הקבלה וכו'. ל"ל שכולן הו' קנוות מעלה ומטה ימין ושמאל פנים ואחור כבנד ששה קנות עליונים ל"ל שש הסתירות המסתיעות על המלאכות שכל אחת בכללת מ' לי על ריבוי כאחרו רבב אלקים ריבותים כמנא שבו' סתירות ששים ריבוי ל"ל אע"פי שתמנא הדבר פרנופים בעול' שזה יש לו פרנוף כך וזה כך אע"פ אי אפשר לך למנא יותר מששים ריבוי: (לפי שבפה הקבה-שהים וכו') להיות המקובלי יחידי. כמו אברה' או יעקב שבזמן ההוא לא היה ודע ישראל כמו' הדל:

פרק כא

ואל דבקו' הנפש בדבר הרוחני. ל"ל שיטיג למעלת הבהוא ושתחזר הנשמה למעלה ותדבק במקום קדוש ועתור: אחת אותו הנסיון. כתחת עי' נסיון: הדך טבעי. כי טבע האש לעלות למעלה כדרך הנר שהשלהבת מתלהב למעלה: מתעלית. כלומר עולה: הידיעה המקקית. ל"ל הפילוסופים:

פרק כב

כי אין אמוכה בכמכעות וכו'. ל"ל שאם תאמין דבר למכע עלמ שאם תאמין שהאבן קורה בלילה כדרך התרכנול עי' אמוכ' זו לא תבא לידי הרגלה בעב שאומה כמנ' שהוא כמנא. אם תאמין לא שסתיכה פורחת באויר שדבר זה ידוע שאינו כמנא ואתה תאמין שהוא כמנא: ובמה שהוא כמנא וכו'. כנון עלמ ידוע שסוס בכמנא ואתה תאמין שאינו בכמנא כל אלו הם מתה שלא ישיגו הראדם מבליח: מה שהוכח למעלה. ל"ל בפרק שעבר לתכי זה: כמכעות קיימות בעצמן. ל"ל שהכמכע קיים בכמכעותו ואינ' לבמותו: לא יתוקר הש וכו'. אפי' הקבה לא יכול לשנותו: קושר השרובע שום לבלעו. פי' שיהיה אלכסונו של מרובע שוה לפדו כוח

ל נד

ל נ

קו אב אלכסון או קוטר

פרק שלשה ועשרים

שאין לומר שלא יפול וכו׳ לברוא יש מאין׳ פי׳ שמא תאמר לעולם אין זה חסרון בחוקו כי הדבר שהוא מן הנמנעות שלא יתואר השם ית׳ על אלופן אין זה חסרון בחוקו כמו עלמ׳ אין חסרון בחקו שאינו יכול לברוא מרובע שאלכסונו שוה לצלעו מאחר שהו׳ מן הנמנעו׳ הא׳ הכ׳ אין זה חסרון בחקו׳ שהרי אף למאמיני הקדמות׳ פי׳ שהרי אפילו לפי מאמיני הקדמות שאינם מאמיני׳ חדוש יש מאין הנה הם מודי׳ וכו׳ עם קיומו שכל פעוט לא אעפי׳ שהוא שכל פעוט הוא עלת הכל שהרי הם אומרי׳ שהוא כמו השמש שהוא סבה לאור כך הש׳ סבה לעולם וא׳כ מאחר שהוא סבת הכל נם הכומר הראשון עלול ל׳ בברא ממנו באמצעו׳ השכל הנבדל שהוא עלול ממנו ל׳ על ידי מלאך שהקבה סבתו פי׳ הקבה סבה למלאך והמלאך סבה לכומר כמבואר במאמר ב׳ פרק יא והכל בבת אחת לא הקבה תחלה ואחר כך המלאך ואחר כך הכומר רק הכל בבת אחת בדמיון השמש עם אורו כך היא דעתם כמבואר במורה הב׳ ואם כן אין לך יש מאין גדול מזה שהרי זה כתי שאומר שמתחיבת בגד יעשה סייף העורף זרוע אף קדקוד בבת אחת שזה לא הא׳ הכ׳ הילך שייך שמן השכל הפשוט בתכלית הפשיטות שאין בו חמריות כלל יבא הכומר הראשון שכולו חומר׳ ואם תאמר שלא ינייר וכו׳ פי׳ שמא לעולם אעפי שזה חסרון בחקו׳ אם איננו יכול לברא יש מאין אף על פי כן אי אפשר להאמין שברא יש מאין מבלי מעם אחר והוא שהרי איננו שייך שיפעול הקבה את בלתי עת שאם העולם נברא ולא קדמון יש להקשות למה לא ברא קודם לכן כנון על דרך משל קודם לה׳ אלפים שנה ומאחר שלא פעלו קודם לעת ההיא כמבא שיש בו מ׳ שנוי רצון וזה איננו שייך לנביה כדפרישית לעיל פרק יב׳ כי זה הספק׳ לא שלא שנוי רצון שיפעל בעת בלתי עת׳ לפועל על נד הקיומ׳ כנון על דרך משל הקש הוא שורף אם יש לו מה לשרוף ואם היה פעם שורף ופעם איננו שולף היה דבר זה דבר תמיה מאד׳ כי טבע הרצון כן הוא׳ שעכיין הרצון איננו כי אם כך שיעשה פעם אחד ולא פעם אחר׳ שאילו יעשה כן לעולם לא יקרא זה רצון על דרך משל אי אפשר לומר שהמים יורדים ממקום נבוה למקום נמוך ולא להפך ברצון האדם שהרי הם כך עולמי׳ דבשלמא אי לא היה קודם ואחר כך נעשה ברצון האדם מקרי ברצון׳ הא׳ הכ׳ כך כי טבע הרצון הוא שיהיה פעם ופעם לא׳ יהיה׳ הקדוש ברוך הוא פועל ברצון ולא בחיוב לכך סוכרך לברוא העולם בעת׳ בלתי עת׳ בהשלמות׳ שלמושי יושג וכולי׳ על ידי מנוה אחת יבוא שאדם לזכות לחיי עולם הבא׳ כוללת׳ שכל העולם יהיו׳ והכומר בשן יקרא מין ואין לו חלק לעולם הבא׳ תמיהא גדולה בעיני על הרב זכרונו לברכה לפי דבריו אלו שאחר כאן שמי שאינו מאמין אמונת אלו׳ הוא מין ואין לו חלק לעולם הבא׳ וביאת המשיח גם כן הוא אחד מן הששה אמונות ולעיל בפרק ראשון אמר׳ שרבי אלא לא היה מאמין בביאת המשיח כלל ואף על פי כן היה לו חלק לעולם הבא׳ ויש רוצים לקרא שכך הוא פירושו של דברי הרב והכומר בהן יקרא מין

ואף על פי שאינו כופר בתורה ואין לו חלק לעולם הבא פירוש והכופר בהן
יקרא מין מכל מקום אף על פי שאינו כופר בתורה ואינו מאותן שאין להם חלק לעולם
הבא מכל מקום נקרא מין אבל אין הלשון כך במשנה ועוד דמדי מרויחין ביה דאם
הוא מין ממילא אין לו חלק לעולם הבא כדאמרינן במסכת דאם השנה פרק שבעה
עשר המינין והמסורות וכו׳ שכפרו בתחיית המתים וכו׳ יורדין לגהינם ונידונין
לדורי דורות וכולי שנאמר וינאו ודאו בכנרי האבשים הפושעים בי כי תועבתם לא
תמות ואם לא תכבה וגו׳ ועוד שהרי שם בגמרא ובמשנה דאשונה של חלק משיב
כמי תחיית המתים הכופר בו אין לו חלק לעולם הבא ואין לומר שהרב פירש לתעלה
פי׳ שתחיית המתים הוא רמז לדבר אחר ואינו כפשוטו והוא רמז לשכר ועונש שיש
להשיב שהרי פירש שם גם כן שהוא נאמר בכלל ופרט אם על תחיית המתים בפרט
ואם על עולם הנשמות ויום הדין בכלל ועוד שאמר שם הרב עוד וגם שם ביאלו עניין
המשיח שהוא שכר נוסף לרמוז על כל מיני שכר אם כן מאחר שהוא תולה אותו בשכר
ועונש שהוא עקר אם כן שמע מינה שדעת עצמו שאין לו חלק לעולם הבא לכן כל
שכן האמת שאין לו חלק לעולם הבא הכופר במשיח לפי אמונתינו המאמינים
דת משה רבינו עליו השלום ודאי דהוא ליה חלק עולם הבא להלל הוא לפי שהאמין מכל
הקבלה ולא כפר רק מהכרח הפסוקים ומה שהשיב הרב על זה ואמר אם כן למה אמרו
שריה ליה מריה לרבי הלל אם היה מאמין על פי הקבלה אף על פי שהיה מאמין על
פי הקבלה אף על פי כן היה חוטא מאחר שלא האמין מהכרח הפסוקים ותלע לך
שכן הוא שהרי אנו בגמרת חלק במשנה דאשונה מכלל אותן שאין להם חלק לעולם הבא
האומר אין תחיית המתים מן התורה ופירש רש״י ואפילו יהא מודה ומאמין שיהיו המתים
אלא דלא רמיזא באורייתא כופר הוא הואיל וכופר הוא שם תחיית המתים מן התורה
ואם כן שמע מינה שאפילו המודה על פי הקבלה אין לו חלק לעולם הבא הם הלל
כמי חוטא הוה ואין להקשות אם כן למה לא היה הלל רק חוטא ושם פירש רש״י אף
המאמין על פי הקבלה אין לו חלק לעולם הבא כדפירש שם רש״י דמה לנו ולאמונותיה
וכי מהיכן הוא יודע שכן הוא הלכך אין לו חלק לעולם הבא: כווכת רש״י זכרונו
לברכה דתחיית המתים הוא דבר שבנגד העבב ואם איננו מאמין מנד התורה מהיכן
הוא יודע כמנא שאין אמונתו נכונה על יסוד קיים ואבל משיח שאינו כנגד העבב
שהרי נגאלו ישראל כמה פעמים הכופר מנד הפסוקים ומאמין על פי הקבלה אינו
בי אם חוטא אינו נלקלעולם הבא ולכך היה חלק לעולם הבא להלל
ולכך הזכירו אותו בשם רבי ואבל שם חוטא היה
ולכך אמרו שרי ליה מריה להלל:
אבל דעת הרב
איננו יודע
לתרץ
בתירוץ מספיק:

פרק ארבעה ועשרים

פרק כד

חיוב ושלילה וכו׳ אפרש במאמר ב׳ פרק כ״ג בעה״ : בשלום והיחוד שאינו
מאמינים היחוד והם השלום עם שאין רשות ביד המאמין וכו׳ . פי׳ אחר שאין
רשות ביד המאמין וכו׳ : וכל הדתות המודעות בעולם זה מבואר מאד בהן . פירוש
מי שהוא מדת שהיא חולקת על דת אלהי׳ מבואר הוא מאד שיכול לחקור כי אין ראוי וכו׳ :
אם היא זמכית . פי׳ מאחר שהם מודים שהיא אלהי׳ ; רק אומרים שהיא זמכית וכבר עבר
זמכה עב״ מותר לו לחקור אם היא זמכית : בכל המציאות . בכל העולם : אומרים
מאמרים לקחם מזולתו . פי׳ שלא נתן אותו הם יש רק מבא דברים אלו שאינה בן אדם
אומרי׳ ואמר הוא שהש״ית שלחו והקב״ה אחרים המיצום . כ״ל תשמים : תורף דבריו .
כלל דבריו : ואתכם אמר עתה אפרש הרב דברי הרמבם ז״ל : ואכל אין זה מספיק
וכו׳ . והוא בעצמו וכו׳ : פי׳ בשלמה אם איה בן אדם בעל מדות רעות ומכיה עקרים
ושרשים שאיכם אחי׳ ים להכיר שזה הדת מזויפת ואיכה אלהית אבל אם יעמוד בן אל׳
שהוא בעל מדות טובות ויכיה שרשים אמי׳ ים ויאמר שהש״ית שלחו במה יודע שאינו כן :

פרק כה

יחס מתחלף אל קנת אבות מקנת . פי׳ שהרי אין לו לאבות אלו זה היחס
ולאבות אחרים זה היחס אחר כי הקב״ה אחד מכל גד אחד באבות שבכל בני
אדם הן שוין בטבע האומה שהרי כולם הורכבו מארבע יסודות ואל״ כולם שוין : (על
שבבר יגיע) עד שיחתול על הרינת) והיה התחלפות כפי התחלפות האומות . פי׳ והיה
שהתחלפות בעניינים הפרטיים כפי התחלפות וכו׳ : אמות הדת האחת לאמות הדת
האחרת . שזה בפני אבות הרבה ולזה לא :

פרק כו

הגזרה והיכולת . פי׳ שהם אומרים שהכל בגזרה וביכולת הכוכבים : אבל מבל
שהיה . כ״ל אבל רק היא קודמת וכו׳ : אמנם היה לו אלהי׳ . כונה
לומר הן שיהיה אבות אלהית :

מאמר ב

הערה היא . כ״ל הוא זה : לפי דעת ה׳ אומר על כוונת הש״ . על איזה כוונה :
והעיר על זה וכו׳ כי אחתת מציאתו וכו׳ . פי׳ שהוא עצמו ביאר בפרק כ״ל
שהאחת הוא שאחתת מציאתו לא תוסב לזולתו שהה שאמר בפרק ג הן החלק הראשון
שאחיתת הש״ית יוסב רק לפי האומר ולא לפי האמת : אם כוונה תמכה להסתר העניין .
כ״ל שהשמיט ההקדמ׳ כדי שלא יביאו דבריו והוא מסוס חסיבו׳ העניין אלא יבין מי שאינו
הנון לאותו העניין : ההקדמה הקטנה . כ״ל כל אדם בעל שכל כ״ל אם כך היה לו לומר
כל אדם בעל שכל וכל בעל שכל רואי שיכיר בורא וכל אדם בעל שכל שהיא ההקדמה
הראשונה

הרשב"ג בקרית הקדמת קטנה והקדמת שני' שהיה כל בעל שכל ראוי שיכיר את בוראו
בקרית הקדמה גדולה והטעם שהרשב"ם בקרית קטנה לפי שהקשה עוד קטן והשני'
בקרית גדולה לפי שעתה כתארך הקשה ונעשה הקשה גדול: וזה לשון: פי' ודאי
הלשון כן הוא שכל עוד שלא כתבאר הקדמה הקטנה לא כתבאר הדרוש אצלו שאין צריך
לבארו לפי שבבר ידועה לבעלי הענין וכו': שהיה כל אדם מי: ל"ל שכך היה לו
לומר כל אדם מי וכל מי מרגיש ר"ל כל אדם מרגיש: אבל לא מצאי זה וכו' פירוש
לפי שדרך בעלי הענין להשמיט ההקדמה הקטנה: שלא הסיג בעומק עיונו מה שיעלה
וכו' ל"ל היאך שייך שהמחבר שהיה לו עיון עמוק מאד ולא הרגש בהקושיה והבא לעיין
בה בתקלת המשנה: (וקדלת מעזוב לו והמכשלה וכו')

פרק א

נחלקו בו הפילוסופים אם הוא מקרה וכו' לו הוא ענין עצמותו לו שיין במורה מ"ב
פרק ע"ה אחלשם אל ידוע כי המציאות מקרה קרה לבמצא ופירש רבינו ש"ט
המשל בזה הבית במצא בשכל הבנאי הוא בבת מציאת הבית כוונתו אל שהבית הוא מצוי
בשכל האומן קודם שבנהו ואחר שם בפירושו ולמה שכל הדברים במצאים בשכל
הראשונה והוא יודע אותם ר"ל תהות הדברים ומצא ראשונה קודם מציאתם ולכן היה
המציאות מקרה לאמתות וכו' כוונתו אל לומר שהרי כל הדברים המצאים בעולם היו
מצאים בשכל הקב"ה קודם שנבראו שהרי הקב"ה ידעם שאלו לא היה יודע לא היה יכול
לברא אותם כמו שהוא מבואר במשל הבית ר"ל אחר שנבראו אין מציאתם כ"א מקרה
שהרי היו מצאים במחשבה קודם שיצאו לפועל ר"ל ש"ת שהמציאות מקרה קרה לבמצא
שהרי קוד' שבמצא אל קוד' שנבראו היה במצא כבר במחשב הקב"ה וה"ה בכל דבר מציאתו
מקרה לו כי כל אומן העושה דבר מה היה אותו הדבר מצויר במחשבתו קודם שנעשה
ור"ל הא"ב בנדון דידן: אחר הרב שהוא מחלוקת בין הפילוסופים לאל
שהרב המורה פסק הדין ולא יאר שהוא מקרה אמ"ים מן הפילוסופים האומרים שהמציאות
הוא עצמות וטבעתם בזה הוא לפי שקודם שבמצא ויצא לפועל אינו כי אם בבח אל שאינו
רק במחשב' ואחר שהוא במצא אז הוא במלואו ולכך אין עצמותו עד שיצא לפועל ולפיכך
אומרים שהמציאות הוא עצמות ולא מקרה: אם המציאות הנאחר עליו יתברך שהרי
הוכח מציאות האם לאחד מן העקרים: אינו מקבל למקרייס. כאן שיבא ובמורה בפר'
הנזכר מבואר בענין שאספר שהרי הוכח לתעל' שכל דבר המצויר בהתחלה בלב האומן
ואחר כך הוא במצא אז הוא המציאות עצמות מקרה לו שהרי היה מצויר כבר בלב האומן
אבל אמ' שהוא המחוייב המציאו והיה עולמי' ולא היה קוד' לו שום דבר שיצייר שהרי
הוא יתברך הקדמון שאין לפניו דבר ר"ל ר"ל לומר שמציאותו הוא מקרה ואף שלא
הציאו הרב המורה בזה הלשון אבל כך הוא כוונתו: שהיה דבר עצמותו לו וכוסף על
מהותו. פי' מאחר שא"ל לקיות מקר לו שהא הוא עצמותו ובדע' האמי מן הפילוסופים
ודק שהוא כוסף על מהותו ל"ל שהוא מחובר מאמי דברים וכל אחד הוא עצמותו אם כן
וכו': זולת המהות. ל"ל שמציאתו הוא מהותו ומהותו הוא מציאתו והכל דבר אחד ולא

מאמר ב פרק א

שני שנמיות: לזולתו. ר"ל לאחר רק הוא שנמו ית' יודע שנמותו ולא שום ל"א
יותר: מושפעות ממנו. שהכל בברא ממנו ועל ידו: שאלו הכלים בלי ספק
יורו על גודל מעלות העושה אותם. ר"ל שאלו לא היה אותן גדול לא היו נותנים לו
כלים חשובים כאלו לעשות: שהוא חותר רחוק משיקבל הניוד. פי' שהרי חותר
הברזל אינו ראוי כ"כ לפתוחי אותם וזה האותן עושה בו ניודים פתוחי אותם כ"ש אם היה
לו זכר שהוא ראוי ושוב לכך שהיה עושה בו ניודים נאים: בהיותו תופס זכו'.
בהיותו חולק: הכולדים מן הענבים התולעים הבברואים מן הדברים העפושים לא
רצו חכמים לדבר מהן ומינירתן מאחר שנולדו מן העפוש ר"ל הם פחותים ושפלים
ולא רצו לדבר רק מבעלי חיים הכולדים ע"ח מבור זכר לנקבה: ולא מבל שנמן.
ר"ל ולא מפני חשיבותם שהרי הם פחותים: אבל בבחינת הכח האלהי. פי' מפני
שמעלת הטם ית' תוכר יותר על לידם ולכך יותר ראוי לדבר מהם: שיבכה אותם
הכתוב בשם אור. שהכתוב קורא אותם אור בהרבה מקומות: בשתוף אור. ר"ל
במקום שיבאר מלת אור: כדי שיהיו ויתקיימו. ר"ל כדי שיהיה להם קיום ע"ז זה:
שזהו סבת קיום המציאות השפל שעי' זה יש קיום לזה העולם כמבואר בהרבה מקומות
והגלות הארץ. שע"זה הארץ ברלת ובמורה שם פל אומר שע"המה ולבהלבתביאה
הארץ ונעשת על מתכונתה: והמנא שאר הימירות. ר"ל שהכל בא וברא ע"י הגלגלי'
המשפיעים ושופעים מורות לכל הממרים כמבואר בכמה מקומות וכן במורה פרק הכו'
לתעלה אמר שם וכבר ידעת אתה המעיין כי ראש סבת ההוי' והפסד אחר הכחות
הגלגלים האור והחושך למה שימשך אחריהם מן החום ומן הקור ובתנועת הגלגל
יתערבו וכו' ובאור וחושך ישתנו מזגיהם וכו': להשאיר מינם. שהרי בזמן החורף
אין התולעים בחמנא שם שאין קיום לתין התולעים: אחר שסבו אל עפרם. שהרי
כשהן תתים אוכן בברואים עוד ע"י רוח הקין אבל התולעים בבל קין וקין הם בברואים
ובחורף הם מתים: מבל ההעברה הלשונית. פי' שאינו באמר לפי האמת רק על בל
ההעברה: בבודו במקומו מונח. ר"ל שאין זה באמר לפי האמת שישמח בחמנא'
באלו שאין זה בבודו שישמח בחמנא' שהן נרוני מניאו' לבך אמר הרב בבודו במקומו
מונח בלומר שאינו לפי האמת שאם היה לפי האמת היה בבודו אז בפנם ע"ז זה:
על הדבר שבאלהנו. ר"ל שהוא ע"ל ההעברה ומבל שתבמתו ביברת וכו':

פרק ב

בעצם ורלשונה. פי' דבר הבא מענמות הדבר בקרא בענם ורלשונה והבא מן
המקרה בקרא מקרה ושבייה אז שבייה אתם בנון באין שהאם הוא מחמת
בקרא בעולת הטוב בענם ורלשונה בי ענמות האם אינו רק טוב: הפועל בבחירה.
ר"ל האדם שבחר לעשות מה שירצה: (שלא יפריד מן השמש) בידיעה והבחר.
ר"ל שאינו יודע דבר מה מחת שהוא עושה: שאין בו בח לענור הפועל הזה ולא
לפעול הפך. על דרך משל אין בח באש שיענור פועל הצרפה שלא אם תזרוק
בגד אים חביד באש ישרוף בהבחרה: ופועל בדבר מה בעת מה שלא היה רוצה אותו
קודם זה. פירוש שפועל איזה דבר באיזה עת ואותו דבר לא נגה לפעול

קודם העת ההיא שאם היה כך עולמית לא היה זה ברצון כדפרישית בפרק ג׳ מתאמר
א׳: מלא רוצה אל רוצה. שקודם לעת ההוא לא רצה לפעולת אותו הדבר ואלא
משבח רצונו ופועל אותו הדבר: מתפעל. משתבח: ומקבל שכוי מזולתו שעל
אחר כשתבח: פועל ומתפעל יחד. המשל בזה מן הנמר כעשה בגד כעשה השכוי
לנאר עי׳ אחר והוא האדם שהרי לא כעשת וכשתבת עי׳ ענמה כי אל לשום דבר שיעש׳
את ענמו וכן לעולם כל שכוי יעשה עי׳ אחר: ולא מענמו גב׳ ר׳ל שאין לומר שיש
בו איזה כח שיבח אותו: מדבר בו יפעל שיהיה בו איזה כח שיפעיל השכוי:
ומדבר יתפעל. ודבר אחר מקבל השכוי: הכה הוא מסר וכו׳. מאחר שהוא רוצ׳ אותו
הדבר שם שאין לו אותו הדבר כבר שאלו היה לו כבר לא היה רוצהו: וכן הבוחר וכו׳
פי׳ ואין לומר שאינו חסר ממנו רק יש לו כבר כ׳ דברים עלמ׳ ועתה הוא בוחר הטוב
שבהם ולא היה חסר ממנו לנמרי זה גם אל להיות שכל הבוחר אחד מכ׳ דברים בוחר
גב הטוב שבהם מפני שאין לו כבר שאלו היה לו כבר לא היה צריך לבחור עתה שהרי
הוא כבר בידו וכבר הוא שלו: כמו שהם בנו. ר׳ל שבנו מתחדש הרצון אבל נבי הקבה
היה כך רצונו עולמית עלמ׳ מעולם היה רצונו לברא העולם קודם לה׳ אלפי׳ שבה עלמ׳
ולא קודם לכן ולא אחרי כן כמנא שאין הרצון מתחדש בו וזהו אומרו אבל הם בו קדומי׳:
כדי שלא ליחס לאל רצון מחודש. כדי שלא יהא כראה כאילו מתחדש להקבה רצון
חדש: ולזה יאמרו כי מתחדש הכם בעת התחדש ברצון קודם נזר להיות הכם בעת
שבמנא ר׳ל לכך הם אומרים שהתחדש הכם בעת התחדש באותו רצון שהיה משע׳ ראשונ׳
כך שיתחדש הכם דוקא באותו הזמן ולא קודם לכן ולא אחרי כן ותור׳ על המיוב ולא על
הרצון. פי׳ כשדקדק זה הדעת תמנא שיהיה פירושו שלמלת רצון מיוב ולא רצון:
היה בידו לאחרו מאותו הכם או לא. עלמ׳ רצונו שלהשם׳ית היה שיקדע הים קודם לב׳
אלפי׳ שבה הכה כשבא אותו הזמן שלג׳ אלפי׳ שבה כשאלך אם היה ביד הקבה לאחר הכם
מאותו הזמן או לא היה זה הכם בידו: לא היה זה מפני הרצון הקודם פי׳ שהרי אמר
שאם רוצ׳ יכול לאחרו אב כמנ׳ שאינו לא מעלה ולא מוריד ברצון הקדו׳ שהרצון הקדוש
נזר שיהיה ואם רוצ׳ עתה יכול לעכב ולעשו שלא יהיה: הנזור מן הרצון הקדוש.
עלמ׳ שאם הרצון שיהיה שחור אל לו לשנות וכן הכתב ואומ׳ אני שהדין עם חכמנו ז׳ל
שהכל הוא ברצון הקוד׳ ועל הקושיא שהקש׳ הרב על זה אשיב כשא׳ מזה המאמ׳ בעא׳:

פרק ג

התחדש ענין הפועל מביא אותו לפעול. פי׳ שאיזה רצון מתחדש באדם ועל
אותו הרצון החדש פועל עתה מה׳ שלא היה פועל קוד׳ לכן: עם שהוא
עוקר כל שרשי וכו׳. רוצה לומר לא זו בלבד שהוא עוקר כל שרשי התורה וכו׳ אלא
שגם הוא סותר למה שינזרהו העיון השכלי שגם הוא שכל כגד השכל: לפי שראה
וכו׳. רוצה לומר שהבריא השיג שזה הדבר שיביא השם יתברך אל עמל הוא
חסרון בחוקו יתברך ופירושו של ויביא אל עמל הוא שיהיה בו חסרון:
אבל היא עין ענמותו. רוצה לומר שהחכמה ומדע והמחות הכל דבר

לאחד ואינם נ׳ עניינים: נעלם תכלית ההעלם. שאין לך דבר שיודע ומבין אותם:
אלא בשלם מתנו הסכלות. ר״ל שאין אנו אומרים עליו שהוא אכם רק כדי שיבין מזה
שאינו מכל לא כל לא שכדע ובין מכמתו היאך ומה הוא: שהם ידיעות מתחלפות בלי
ספק. ר״ל שקודם שנברא אדם יודע הש״י שיברא בעדיתו ואחר שנברא יודע שהוא נברא
ועומד ואח׳ מתיודע שנבר ברילתו עבר מכל וכל והנה בכאן נ׳ מיני ידיעות וזה אינו
שייך לנבי הקב״ה כי הוא אחד מכל כל ולא שייך בו שום ריבוי וכאן יש רבוי ידיעות:
אלא בכללם. ר״ל שאינו יודע רק ידיעה אחת כמו שמפרש והולך ואומר אמר אחר שלא
פירש הרב בבאן דבר של קיימא ולא דבר שיש לסתוך עליו רק בילר הבעלם בדבר שהוא
יותר בעלם מתנו ששבוי רבון לא בילר ותלה אותו בשבוי ורבוי ידיעות שהוא נ״ב אינו
מבואר והנה הוא ברוך מן הרמץ לתוך הלש אשים בפשי נבפי ואניב ביוני כיד ה׳ טובה
עלי ואודישך הכל על יד משלים בפרק ט׳ מזה המאמר שאין בהש״י שום שבוי ידיעות
ולא רבוי ידיעות ולא שבוי רבון ולא שום רבוי כלל רק הכל לאחד באחדות הפשיטות וכולו
זת׳ נשכל בלי חמריות כלל: יודע את ההפכיים כמו שאור ולבן שבעב׳ ידיעות
הש: משנה וכו׳ כתו שמפרש והולך: אלא כשהיה נבוה׳ וכו׳ אלא שתתחלפים. ר״ל
ששניהם נבוהים רק שזה נבוה מעבע יותר מזה לפי שלעולם לא תוכל לעשות ערך כי אם
משני דברי׳ שהם ממין א׳ עד״מ לא תוכל לומר זה הבלבל יותר מחמום ישאה אמאה אמות
בגד ארוכים כי הארוכות הוא ממין הכמות והחמום הוא ממין האיכות אבל תוכל לומר
מאה אמות בגד יותר ארוכים מכ׳ אמות שאלו שניהם ממין הכמות או תוכל לומר מי
שאבל מלא תפוחים בלבל שהוא מחמם אותו יותר ממי שלא אבל רק מלא יד אחת שאלו
שניהם ממין האיכות: שהאש יותר נבוה וכו׳ שיסוד האש יותר נבוה מיסוד האויר
שמיד אבל נלבל הירח עומד יסוד האש ואחריו יסוד האויר נמצא שהיה נבוה׳ רק שיסו׳
האש נבוה יותר: בתכלית הפבל כאדם. שהרי אין לך דבר שהוא יותר כמוך מן
האדם וא״כ איך אפשר לעשות ערך ביניהם בשמים ממין הנבוה ובארץ ממין הכמיכות
והשפלות ואיך יאמר הכתוב כי באשר נבהו השמים מן הארץ וגו׳: ברגע שאין ביניה
וכו׳. ר״ל דעתינו הוא לרמוז על הפרש הגדול שביניהם ולרמוז שאין ערך ביניה כלל
שזה ממין הנבוה וזה ממין הכמיכות: שלבעמים לא יגיע אל הפועל. ר״ל שהרבה פעמים
שהאדם רוצה לעשות איזה דבר ואינו עולה בידו אבל הקב״ה אינו כן כל מה שהוא רוצה
יגיע לפועל ולכך אמר כי אם עשה את אשר חפצתי:

פרק ד

על מניאות הפועל. ר״ל שהפועל בכחנא נהוא הקב״ה: מניאות הדברים מן הכח
אל הפועל. ר״ל שהיום בברא דבר זה ומחר דבר זה: והלא במאחר אחד
יכול להבראות. והרי היה יכול לברא הכל בבת אחת ולמה ברא בששת ימים: להפרע
מן הרשעים וכו׳: פי׳ מאחר שבברא הכל בזמני׳ מתחלפים ובקדר א״ב יכול כל אדם
להשיג שזה בכוונת פועל ברצון ושאין כל זה במקרה והם אעפ״כ כופרים ואומרים שהוא
במקרה על כן ראוים הן לענש ולהפרע מהן: הקדמה הרביעית וכו׳ שהרי הדומם
קודם

אדם בטבע לבותיה ויכול בגרע בקדר שיש שסכל ברגון ולא במקרה: ומה שמעיד
וכו' מציאת וכו' יכול לבטיל וכו'. כל דבר שסקום מעיד עליו וקום זה שהרי כל
אדם רואה שכל הדברים יוצאין מן הכח אל הפועל כגון עלים היום לא היה הדשא בכמה
ומחר קום בכמנא מזה יש להביא ראיה על מציאת השי: יהיו בכח ויצאו אל הפועל.
עלים כגון הילון קודם שהפירות בגדולן היה קום בכח שיגדל הפירו ואחר שהם בגדולן
יצא לפועל: וכל מה שיוכל וכו' יש לו מוציא חוצה לו. פי' מאחר שקום יכא מן
הכח אל הפועל ר"ל מן המחויב שיש מי בכמנא שיוציא אותו מן הכח אל הפועל ואותו
המוציא בהכרח חוצה לו ר"ל חוץ לחילון ואינו בתוך הילון שאילו היה זה המוציא
הילון מן הכח אל הפועל בו ר"ל בתוך גוף הילון ולא היה שום מביא פי שאין לאותו
המוציא שום מביא רק בכל זמן שהוא רוצה להוציא הילון מן הכח אל הפועל יכול להוציא
ואין מי שמעכב עי' לא היה כמנא וכו' אבל היה בפעל תמיד פי' מאחר שהמוציא הוא
בתוך גוף הילון ואין מי שמעכב עליו ר"ל למה הילון פעם בכח פעם בפועל היה לו
להיות תמיד בפועל כגון עלים בקיץ הילון מגדל פירו ובסודף אינו מגדל היה לו לגדל
תמיד מאחר שמוציאו בו ואין לו שום מביא: ושם היה מוציאו בו ויהיה לו מוכע
שלא יחנא תמיד בפועל והוסר. פי' ושמא תאמ' לעולם המוציא הוא בתוך הילון ומה
שלא היה עולמית בפועל הוא מפני שהיה לו מוכע ר"ל שהיה לו איזה מעכב והוסר ר"ל
הלך לו אותו המעכב ואחר שהלך לו המעכב יצא הילון לפועל: הכח אשר הסיר
המוכע הוא אשר הוציא הדבר מן הכח אל הפועל. פי' מאחר שהיה לו מעכב ואח"כ
הוסר המעכב עי' איזה כח אחר ר"ל אותו הכח שהוסר המעכב הוא המוציא הילון מן
הכח אל הפועל כגון עלים ראובן הוא בתוך הבית וכוכה להתוך הבית ממטה למעלה
ואינו יכול מפני שהוא כשען על עמוד אחד ובא שמעון והסיר הביתוד והפך ראובן אח"כ
הבית כמנא ששמעון הוא המוציא שאילו לא הסיר שמעון העמוד לא היה אפשר לראובן
להפכו הי' בכדון דומן כמי כך: והמוציא הזה. ר"ל מי שהסיר המעכב שהוא
המוציא לפי אמת שהיה המוציא בכח שב מוציא בפעל ר"ל אותו המסיר עצמו מאחר שלא
הסיר המעכב מיד שם שהיה בתחלה גם בכח ואח"כ יצא לפעל ואח"כ יש להקשות עליו
עצמו גם למה לא היה עולמית בפעל ר"ל למה לא הסיר המעכב מיד: היה אם
למנוע מעצמו או ליהם היה כעבר ר"ל מאחר שלא היה עולמית בפועל היה לאחד משני
טעמי' או אם למונע עצמו ר"ל שהמביא' הית מנד עצמו כגון עלים מה שלא הסיר שמעון
העמוד מיד מפני שהיתה לו מביא' מנד עצמו כגון מפי' חולה או הי' חבוש בבית הסוהר
וכדומה לזה וזה טעם אחד או טעם שני והוא שליהם היה כעבר בין הפועל והתפעל
פי' או שלא היתה המביא' מנד עצמו רק שהיה איזה דבר חסר וזה בקרא יחסם כגון עלים
שמעון היה חסר גרזן שאילו היה לו גרזן היה מיד חוכב העמוד לסבים אשר הבית בשעה
עליו והיה הבית נופל מיד ובן גבי הילון מה שלא הסיר המעכב מיד היה גם לאחד מב
טעמים אלו: וכל אחד מאלו הסבים יקויב המנא מסיר המוכע א מביא היהם.
פי' מאחר שהמביא מב' טעמי' אלו ר"ל מאחר שיצא אח"כ מהכח אל הפועל שם שמנא מה
שהיה הסר מסיר המוכע או מביא היהם אם היה המביא' מנד שהיה חסר היהם שמע
מינא שמנאו ואם היה המביא' מנד שהלה ולא היה לו בריאות שם שמנא בריאות וזהו

שאמר לאחד מאלו האבים יחוייב המנאץ לא שאחר מאלו האבים נעשים שהיה חבר מחם
ומכח זה לא היה יכול לבלות מכח אל המועל א"כ מאחר שיבא אל"ב שם שמגאום מסיר
המוכע או מביא היחס לא הן שיהיה שהיה הסרון מצד המוכע הן שהיה מצד היחס :
וכן יאמר במסיר או המביא הוא האבי · פי' וכן יש לשאול עלזה לתה הבריא עתה ולא
קודם לכן או לתה נהיה לו זה היחס שהיה כעדר לו עתה ולא קודם לכן : וזה לא
ילך אל בלתי תכלית · לא וזה לא ילך לבלי סוף לא שאם תשיב מה שהיה חסר היחס
קודם היה נב לאיז מציע כגון עלם לוי כתן הגרזן לשמעון ומה שלא כתב לו לוי מיד מפני
שהיה לו נב מציע כגון שהיתה ביד יהודה ויהודה היה נב חסר לותה עד שתכה לו
ישסכר עלם ובן עד לא תכלית אם כן אין לדבר סוף ולא יהיה אפשר שיבא דבר בעולם
מן הכח אל המועל מאחר שהוא דבר שאין לו סוף ואכתפו רואים שכל הדברים שבעולם
יונאין מן הכח אל המועל ולזה אי"ל וכו' : אין בו כחניות כלל · פי' שאינו בכח בעולם רק
שהוא עושה מה שרוצה שאם היה בכח היה בו נב אפשרות כי כל דבר שהוא בכח וצריך
אל מוציא אינו מן המתוייב שיבא לבועל כי אפשר שלא יבא כי אילו לא יבא המוציא
להוציאו לא יבא לבועל : יבריח האחד משני האפשריים על האחד · פי' כי כל דבר
הוא אפשר על שני פנים כגון על לוי הלוח אפשר שיהיה לבן אפשר שיהיה שחור והנה
הקבה יבריח אותו על אופן אחד מב' האפשרים כגון עלם מלבנו או משחרו : ויהיה
האחד וכו' · לא מאחר שהוא מן המתוייב שים מי בכחנא שאין בו כחניות א"כ הוא
המחוייב המציאות וכו' : כי כל בעל חומר יש בו אפשרות · כמו שמבורם פרק ה' : שהוא
בבלי · לא בבל מן החומר היינו שאין בו חמריות כלל : לא יושכל בו מכיון כי המכיון
הוא מצד הכמות כאבואר במורה בהקדמותיו לאב בהקדמת מע"ז והדבר שהוא בבל אין
בו כמות אם כן לא יושכל בו מכון רק בשזה עלה וזה עלול לא זה בבריא וזה בוראא
בדברי מ' מאמר ה' פרק כג : כתלה בזולתו · פי' שהוא תלה במי שברא אותו שאינו לא
יברא אותו לא יהיא עולמית : מצוי בזמן וולת זמן · כבר בארתי והיה בו אפשרות כל דבר
שאינו עולמית הוא אפשרי המציאות לאמוקי דבר שבמנא לעולם אין שייך לומר עליו
שהוא אפשרי המציאות שהרי הוא בכמנא עולמית : כמו כח מופת הרביעי · פי' שהוא
המופת שהביאו הרב ברביעי :

פרק ה

על מציאת תנועה תדירה בנחית · לא הגלגלים וקיאם כך לפי שמתנועעים תנועה
ולא המופת הזה בנוי על הקדמות שמי שמאמין הקדמות מאמין שהגלגלים היו
לעולם וכך היתה תנועה תדירה בנחית ולא שהמורה מאמין הקדמות אם עיין בדבריו
בראש אב רק שאמר לפי הפילוסוף ואחר אפילו לדידיה שהוא מאמין הקדמות אינם
יש מופת על מציאות הש"ש כמו שתמנא בדבריו בפרק אחד לאב דבש לתא לדידן מאמינים
שהלוש אין צריך מופת על מציאות הש"ש דמאחר שהעולם מקולם אם לו מקדם בהכרח
אבל

אבל לפי מאמרי הקדמות הלא מאחר שכך היה העולם עולמית א"כ אין שום מניעה
לפיכך העמיד המופת על הקדמות ואעפ"כ הביא מופת על מציאות השי' : להעיד על
זה לא שאין לך שיכול להעיד אם העולם מחודש אם לאו : חזק עין הדבר הזה המורכב
וכו' : כמו שפירש והולך במשל : שאלו היתה מציאתם מחויב וכו' וכמורה הטבעי
וכו' : פי' אלו היה מחויב שלא ימצאו אלא דוקא יחד ולא האחד בלתי השני כמו שהאומר
והמורה כמנאים יחד : יהיה א"כ וכו' מורה על וכו' והיה ימצא האחר בהכרח :
פי' ומאחר שנמצא הא' בפני עצמו שאינו מחוייב שימצא ודוקא יחד ובמו שזה מאחד
נמצא בפני עצמו ימצא האחר גם בהכרח בפני עצמו : הסכנבים : אין מאכל לו
מעשה : שהם יגיעו וכו' בעת שיגיעו : פי' כל דבר שיש לו תכונה אין לו אותה תכונה
מעצמו כ"א מדבר אחר כמבואר במורה בהקדמותיו עלמ' ראובן יתכונע על ידי שמעון
ושמעון יתכונע גם כן מאחר והוא לוי עלמ' וכן לוי מישסכר וכן לעולם עד שיכלו כל
התכונות אל הגלגל אל שכל התכונות יבואו מן הגלגלים וכן כל גלגל יכונע ע' גלגל
אחר והגלגל ע' המלאכים והמלאכים ע' הא' כמנא שבל אחד מאלו מורכב ממציע
ומתכונע אל שהוא מציע לאחר והוא עצמו גם יכונע ע' אחר עלמ' שמעון מציע לראובן
ושמעון עצמו יכונע ע' לוי וכן לוי מציע לשמעון והוא יכונע גם ע' יסשכר : וכמנא
מציע לא יתכונע כלל והוא המציע האחרון : אל כנון ראובן עלמ' שהוא יתכונע ע'
שמעון וראובן עצמו לא יציע לאחר וא"כ מאחר שכמנא מתכונע לא יציע כלל מחוייב
לפי הקדמה והמשל שהבי' שימצא מציע לא יתכונע כלל והוא הא' מציע כל
העולם ואין דבר למעלה ממנו שיציעהו : הבי' בזולת המדבר : כנון הבהמה שהוא
מיאליהו מדבר : ולא ימצא הדבר בזולת הבי' : שהבי' אין לך דבר בעולם שיהיה
מדבר ולא יהיה הי' אלא אם כאמר וכו' : פי' ואבל הוא דוחק כי כתו שהמלאך אינו בגדר
הבי' לפי שהבי' הוא נפש והמלאך אינו נפש אך אינו בגדר הדבור כי הדבור הוא ג"כ ע'
כלים גשמיים ומה הפה ולשון ושאר דברים : ואעפי שיש להשיב על זה : פי' ואעפי
שיש לתרץ זה ולומ' כי הבי' לא ימצא גם כן לבדו שהבי' אין לך שום דבר הי בעולם שאין
מתחבר אליו בורה אחרת מציית דבר הכמנא לבל המין בקבא בורה מיבית כנון על דרך
משל הישחוק הכמנא לבל מין האדם יקבא שחוק מיבית לאפוקי עלמ' יש לך שיודע בטוב
לרקד ולזמר ולבדר זהו לא נקבא מיבית שהבי' אין בל מין האדם יודע בטוב לרקד :
אבל החיות המשולח לא ימצא לבדו : פירוש אבל חיות שתם בלי דבר אחר כנון בלי
בור אחר מיבי' לא ימצא שהבי' לא תתבא שום הי בעולם שלא יהיה לו שום דבר אחר
עוד ושיהיה רק הי לבד וא"כ אינו מחויב גם כן לפי ההקדמ' הא' שימצא המדבר לבד
דבשלמא אי הוה הבי' כמנא לבד היה מן המחויב גם כן לפי ההקדמה הראשונה
שימצא המדבר גם כן לבד אבל מאחר שאין הבי' לבד בכמנא אם כן אינו מן המחויב
גם כן שימצא המדבר לבדו אבל לאפוקי גבי מציע ומתכונע שכמנא המתכונע
האחרון לבדו מחויב אם כן שימצא המציע גם כן לבדו : בעבור שאפשר
ובולי : פירוש ואבל מבל מקום יש לחלוק על ההקדמה בגד אחר והוא שהבי'
ימצא הבא או המומה שהוא מורכב מגוף ובפש שהבי' בבל אי יש גוף ובפש ואין אילן יש לו
גוף ובפש שבמיקום הוא בפשו ושהגמיק נקבא בפש המצא בערך ק' מזה המאחר וימצא
הגוף

מאמר ב פרקה

לבדו שהרי כשקחו מת ישאל נוטו לבדו וכן האילן כשיתלוש ישאל בזולת הכמיחה :

הנמצאות לא כל דבר הכמיחה וכן הסי : לא ימכע וכו׳ : פי׳ אל לתיו׳ כל על אופן מ׳ חב׳ אלו אופנים שמפרש והולך : אם שיהיו כלן בלתי הווה׳ לא בלתי כברא רק היה כך עולמית ולא כפסדות גב לא שלא יעדרו גב רק יהיה להם קיום עולמית וזהו אופן האחד או כלן הווה כפסדות פי׳ או כל הכמנא הוא כברא ויפסיד גב לא שלא יהיה להן קיום עולמית וזהו אופן השני או קנתם הוה כפסד וקנתם בלתי הוה ולא כפסד פי׳ או קנת דברים הם כברא׳ים ויפסידו גב וקנתם לא כברא׳ו כלל רק כך היו מעולם ולא יפסדו גב רק יהיה להם קיום עולמי קיום ע״י עד וזהו אופן הג׳ : וזאת החלוקה הכרחי׳ : לא זאת החלוק׳ שעשה למעלה והוא אם שיהיו כלן בלתי הווה׳ וכו הוא מחויב להיות שהרי לא תוכל למנא עוד אופן יותר מאלו הג׳ אופנים : שלכמו כשיש לחוש כמנאות רבות הווה כפקדות פי׳ שהרי אמו רואין בעיניכו הרבה דברים כברא׳ים גב עדת כנון שאמו רואין שהאילן היום נוטה ואתמול לא היה נוטה ולסוף האילן כלה מכל וכל שמע מינא שלא היה כך עולמית שהרי אתמול לא היה ואין לו קיום עולמי שהרי כבר כלה והלך לו : נופל תחת הקוויים והתפסד : פי׳ נשעה שהדבר כברא בקרא הוויים וכשעת העדרו בקרא הפסד וא״כ אם היה כל דבר שבעולם הווה וכפסד היה א״ל נופל תחת הקוויים והתפסד לא היה הכל בכלל הקוויים והתפסד : והיה כל דבר אפשרי המציאות : לא מאחר שהוא כברא ולא היה עולמי אפשר שיברא ויהיה נמנא ואפשר גב שלא יהיה כברא ולא יהיה א״כ נמנא : והיה אפשר שיפסדו כלם וכו׳ : פי׳ אל שלא יבואו לידי הפסד מאחר שהוא אפשר כי אם לא יבואו עולמית לידי הפסד לא יקרא זה אפשרי ההפסד אבל יהיה זה נמנע ההפסד ואם כן מאחר שהן אפשרי ההפסד אי אפשר שלא יפסידו ואם כן מי מוציא מציאת כל הדברים הנמנאים בעולם על הנדרש רוצה לומר בשעת שהם העדר והוא קודם שנברא׳ו מי מוציא אותם שהרי אנחנו ברא׳ים כל הדברים נמנאים ואי אוה הכל נופל תחת ההפסד לא היה שום מנהיג בעולם שיוציא שום דבר ואין לתקשות שמא יפסיד עוד לאחר זמן הרבה ומה שהיום הכל בנמנא לפי שעדין לא נפסד המנהיג ואבל שמא אם ושלום יפסיד עוד יש לומר מאחר שהכל נופל תחת ההפסד אם כן ההפסד הוא דבר מיני והדבר מיני הוא עולמית כמו שהמינים נמנאים תמיד עיין בפא״ל לאב לפסר המורה בפי׳ רשע ובמאר׳ גורם בהדיא והאפשר במין אל׳ וכו׳ ולא היה א״כ דבר וכו׳ כדפרשתי וכמו שהולך ומפרש : יתחייב בהכרח שימנא וכו׳ פי׳ א״כ אל׳ לך לומר רק על האופן הג׳ שקנת דברים בלתי הווה ולא כפסד וא״כ מחויב שימנא אחד שאינו הווה ולא כפסד רק היה והוה ויהיה : והוא מחויב המציאות בבחינת עצמו׳ מצד עצמו : בבחינת בחתו׳ מצד שבתו : כלנוף מורכב מב׳ עניינים מקומר ומורם הנה ההרכבה היא סבת מציאתו׳ מאחר שכל נוף מורכב אם לא תהיה ההרכבה מחילה לא יהיה הנוף : במציאת חלקיו׳ החלקי׳ שהנוף יעמ׳ מהן : חיוב המציאות בשוה׳ כל שיהיה כל אחד מחויב המציאות : עיין חיו׳ המציאות ועיין בו ובדל מזולתו פי׳ שהרי כל אחד הוא אחד שזה אינו זה וזה אינו זה

דא״לב

דאלכ היה הכל אחד ואלה יש לכל אחד גב ענין חיוב המציאות והוא הוספה עליו
ותדע לך שהוא הוספה אם היה לשניים חיוב המציאות שאם היה עצמות אחד מהם לא
היה אפשר שיהיה זה העצמות לשני עלת הראייה או השמיעה של ראובן אלא שתהיה
אותה הראייה או השמיעה בעצמה של שמעון ראה לא יראה ולא ישמע ראובן ומאחר
שהראייה והשמיעה במציאת בכל אחד מהם שם שאינו עצמות של אחד מהם רק שהוא
ענין הוספה וכענין זה תמצא בזה המאמר פי׳ והיה ה׳ כן בכדון דינן: להיות כל כופל
תחת הזמן משתנה מבואר הוא בפרק ז׳ מזה המאמר: ולא יהיה הוא ג׳ב וכו׳ פירשתי
בפרק ב׳ מזה המאמר על פועל ומתפעל:

פרק ו

ולא דומה לו וכו׳ מבואר במאמר א׳ פרק כ׳ב: וזה הענין נותן הבנה מיוחדת
למה שנתאמת בפרקים שעברו. רוצה לומר על ידי זה שאמר שאין
עלה ולא דומה לו וכו׳: תוכל להבין ענין מציאת השם יתברך שנעשו עליו
מופתים בפרקים שעברו: כי כמו הנדר או הרשות. לשון הלמדנים ז׳ל
בחנינן שלו בשער עשירי ובשבועות סוגו והבדלו בקראתו נדר ואם נבאתו בסוגו
וסגולתו מסגולותיו בקראתו רושם או חק הדמיון אמרנו בנדר הלדם חי מדבר הנה
חיי הוא סוגו והדבור הבדלו כוונתו ז׳ל שחי הוא סוגו מפני שמלת חי כוללת כל הבעלי
חיים והחיות הוא העצמות להן ג׳כ הוא סוג כי הענין שכוללם עצמיות של כמה מיני׳ם
בקרא׳ סוג כמבואר בפרק הנזכר והדבור הוא ההבדל כי בהדבור הלדם נבדל משאר
בע׳ח שאינם מדברים (זה לשון הרמ׳בם ז׳ל) ואם באר בם הלדם שנאמר שהוא חי
רחב הקומה או חי בגב הקומה בקראו אלו חי נוחק בקראו אלו רשמים פי׳ אם תבדיל מין אחד
ממין שני בדבר שהוא עצמות לו׳ כגון שתאמר נבי הלדם חי מדבר שהדבור עצמות לו
בקרא זה הבדל ואם תבדיל בדבר שאין עצמות לו רק שהוא סגולה כגון הנחוק נבי
הלדם או שאר הדברים זה רושם וא׳כ כמו שהנדר או הרושם נותן הבנה מיוחדת וכו׳ פי׳
שעי׳ הנדר או הרוש׳ תבין ההבדל׳ שבין מין זה למין אחר כגון נבי הלדם שתאמר חי מדבר
הדבור מבדיל אותו משאר המינים כן מלת המצא במקום הזה וכו׳ שכוללת כל המציאות
ל׳ל מלת המצא כוללת הקבה וכל דבר שהוא בהמצא ואמרנו שהוא מחויב המציאות וכו׳ פי׳
לכך אמרנו שהוא מחויב המציאות בעצמו וכו׳ כדי להבדיל אותו משאר הנמצאים וא׳כ
עי׳ הפרק הזה יוכן מלת המצא הנאמרת בפרקים שעברו: והדברים הנמשכים לזה
ל׳ל הדברים השייכים לזה: אינם אלא מיחוד חיוב המציאות בעצמו וכו׳. פי׳ אינם
ענין אחר רק שעי׳ יבאר מלת חיוב המציאות: שתאמר על כל נשואיו בהסכמה ל׳ל
שאינו נאמר בשום ע׳ב מה שנאמר עליו מלת המצא בהסכמה ל׳ל בשום: פי׳ שדרך
הסוג הכוללם הרבה מינים כוללת את כולם בשום על׳מ כגון שתאמר חי כוללת מלת חי כל
ב׳ח שהרי כלם חיים בשום אבל מלת המצא הנאמרת על הש׳ו ועל זולתו לא יאמר בשום
כי יש הפרש גדול ביניהם: ויבשאו עליו ל׳ל נאמר עליו והוא לשון בעלי הענין:

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

שיש בו תולדה אחד בו ברוח היסודות וכו׳ · פי׳ שיש בו כח אחד שבו ברוח היסודות וכח
אחר שבו ברוח הגלגלים וכו׳ : המתחלפות בעצם · לל שיהיה חכון ורחום פעם וכועס
וכועס פעם והכל לאיש אחד והכח אחר שידעתי בפרק יד ממאמר ז׳ ופרק ב׳ מזה
המאמר להעמיד בזה הפרק משלים כדי שעל ידם יובן אחדות הש״י שאין בו לא שנוי
בכון ולא רבוי ידיעות ולא שום רבוי כלל אומר אני שהרבוי איננו כלום ומבואר במעט
התבוננות הכח האש שאין לו שכל כלל יבואו ממנו מכח האחד כמה פעולות מתחלפות
והאדם שהוא בעל שכל יפעול כמה וכמה פעולות יותר אעפי שאין בו רבוי כחות
מתחלפות שיפעל בהן כמו שמבואר בזה הפרק והכח במין האדם יש גב חלוק שכל
אדם שהוא בעל שכל חזק פועל פעולות ותחבולות יותר כמה פעמים ממי שאינו כל כך
בעל שכל חזק והכ׳ השכל הפועל שהוא שכל בכדל יפעל עוד פעולות יותר שהרי הוא
פועל כל הדברים שבעולם השפל ואין לך אדם בעולם שיאמר שהשכל הפועל הוא מורכ׳
מכחות רבות עד שיפעל בהן פעולות מתחלפות וא״כ מאחר שהשכל תולה בשכל שכל
אשר יהיה יותר מושכל יפעל פעולות מתחלפות יותר כדפירשתי ק״ו בכו של ק״ו שהקב״ה
יפעול פעולות מתחלפות שהרי הוא שכל פשוט ואין בו חמריות כלל רק כולו מושכל וא״כ
כ״ש שיפעל פעולות רבות מתחלפו׳ מבלי שחיי׳ זה רבוי בעצמו השי״ו וזכ׳ באמרתי לך שאין
שום כל רבוי מחויב מצד רבוי פעולות מתחלפות ושאין בו רבוי ידיעות הוא מבואר
במעט התבוננות כמבואר ברוח חן פרק ט׳ הדמיון בזה הכנד האדום שיודע אחד כל
מהותו אין ספק שבידיעת מהות הכנד עלתה בידו מהות הכמר ומהות המטוח ומהות
האריגה ומהות הנבע אמנם מי שיודע מהות הכמר אפשר שלא ידע מהות המטוח ומי
שיודע מהות המטוח אפשר שלא ידע מהות האריגה וכו׳ כן שכל הפועל אשר ממנו
כל המורות הטבעיות אשר מתחת הגלגל הירח בהשיגו את עצמו ישיג כלם ואין זה הרכב
בחוקו וכו׳ וזולתית׳ בעבור שאין מושכל המעלה ממנו איננו מורכב שבידיעתו עצמו
ישיג את כלם שבכלם בהכמים בחוייתו עכ״ל א״כ שם שאין בו רבוי ידיעות כי בידיעה
אחת וחיא ידיעת עצמו ידע את הכל שהרי הכל תלוי בו ית׳ ושאין בו שנוי ידיעות מאחר
שיודע את ההפכים אומר אני שאין זה לא רבוי ולא שנוי כי ידיעת ההפכים אחת היא
שאם לא יודע אחד עדיין שזה שחור מהיכן יודע שזה לבן או להפך א״כ ידיעת ההפכים
הכל ידיעה אחת שאי לא היה יודע את שניהם לא היה ידיעתו ידיעה כלל ומה שהביא
הרב המעלה פרק ג׳ שידיע׳ השי״ת את משה קודם היותו ואחר היותו הם ידיעו׳ מתחלפו׳
זה איננו · כתב המורה פרק כג ק״ו משל כאה ולא אאריך להביא לשונו הרי שלא יכבד על
הקוראי׳ רק אביא תוכן כוונתו הכה אומן עשה כלי כאה שיור על שעות היום כמה עברו
וכמה שעות יש עוד ביום והכ׳ כל אחד בא ורוא׳ את המעשה הגדול הזה וכל אשר יוסיפו
לראו׳ יוסיפו להשיג דבר חדש מה שלא ידעו קודם ויתחדשו לאם שנוי ידיעו׳ מתחלפו׳
אבל האומן איננו כך שהכלי נעשה ע״י חכמתו ואינו חדוש אצלו ושום שנוי ושום ריבוי
ידיעות ולא מתחלפות שהרי הכלי נעשה ע״י והיה ידוע אצלו כבר הכל דבשלמא מי
שלא ידע כבר כלום שייך בו ידיעות מתחלפות אבל מי שהידיעות יבואו ממנו שאינו
לא היה האומן עדיין לא היו אצלו הידיעות בחות בעולם והכח מקור הידיעות נחות ממנו
והיאך שייך לומ׳ עליו שיש לו ידיע׳ ע״ז הכלי כך הקב״ה העולם היה מנוי בחכמתו ית׳

אם

לא כן אין שום רבוי ידיעות בו ולא שום שכוי ולא זמן קדם ולא ידיעות מתקלפות
ושאין בו שכוי רמון בב דע כי השפע היורד מלמעלה הוא אחרי עולמית ואינו משתנה
כלל וסמוך אין דבר רע יורד מלמעלה ואין השכוי רק מצד המקבל כמבואר בזה הפרק
עד משל האש שיתן השעוה ויקפיא המלח כך השפע שזה הרשע כידון בו והנדיק מקבל
בו שכרו ולדעתי שלזה רמזו חכמינו ז"ל במסכת ע"ז בפ"ק דאמר ריש לקיש אין ניהנם
לעתיד לבא אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתקה ומקדירה רשעים כידונים בה ונדיקים
מתרפאין בה שב' כי הנה היום בא בוער כתנור והיו כל זדים וכל עושי רשעה קש
ולהט אותם היום הבא אמר ה' צבאות אשר לא יעזוב להם שורש וענף שורש בעולם
הזה ולא ענף לעה"ב ונדיקים מתרפאים בה שב' וזרחה לכם יראי שמי שמש צדק' ומרפא
בכנפיה ולא עוד אלא מתעדנין בה שב' ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק עכ"ל הגמרא
אם כן אין שום שכוי אצל הקב"ה כי אף אם כנגד על הרשע שימות אם יחזור מרשעתו
יחיה כי השפע אחרי עולמית אין אצלו ית' שום שכוי רמון כי הנזרה בעשה על השפע
שיחיה לרשע ויחיה לנדיק ולכך נוח הכתוב ואמ' כי לא אחפוץ מות רשע וכו' הלא בשובו
מדרכיו ויחיה וכן הרבה כתובים המורים על זה הענין וכן כל הנסים שנעשו אינם נעשי'
בחידוש רמון רק הש"ש שם כח באותו השפע הנכבד להטיב לנדיקים לעשות להם נסים
לטובתם לכל א' לפי שעתו ולפי ערכו וכן עד' אותו השפע התחדש העולם בעת התחדשו
מבלי שיתחדש מזה חדוש רמון לש"י שם בבח אותו השפע להתחדש ע"ל בעת הראוי
ונשנה שהחומר ראוי לכך יחול המורה עליו כי הכח אף לפי הפילוסופי' המאמינים
הקדמות ואף לפי דעתנו מאמינו החדוש כל אשר נעש בזה בעולם השפל נעשה ע"ל שכל
הפועל מבלי שיחייב מזה שכוי בחקו כי מה שלא היה הא"לן בומה אתמול ומומה היום
לא היה זה השכוי מצד שכל הפעל כי השפע מוכן תמיד רק שהיה השכוי מצד חומר
הא"לן שלא היה ראוי עדיין לכך ל"ב מה המוכנע להיות כן אצל הקב"ה ית' שיתחדש יש
מאין מאותו השפע בזמן הראוי מבלי שיחיי' מזה שכוי בחקו ית' ומה שהשיב הרב למעלה
בפרק נ' אם יש בידו לאחר הכח מאותו זמן אומר אני שיש בידו לאחר בנון שיבטל זה
השפע כלו ואין להקשות ל"ב כתבטל הרמון הקדום ל"כי כך היה רצונו שלא ירצה
לבטל דבר כל זמן שזה השפע הקיים כמנא שאם היה רוצ' לבטל דבר היה רצונו הקודם
בעל שרצונו הקדום היה שלא ירצה לבטל אבל מ"מ יש סיבולת בידו לבטל מ"לבד לאדם
שעושה בריבות מים לתוך שדהו ובדעתו שלא לבתות המים תוך ג' ימים כי בך שיער
בכתבו שתוך ג' ימים יבקו המים כל שדותיו ממנא שאם יסתום המים תוך ג' ימי' כתבטל
רצונו וכל תחבולותיו אבל מ"מ יש יכולת בידו לסתו' רק אינו רוצ' לבטל דבריו ותחבולות
כך הענין כמי אבל השפע יש יכולת בידו ית' לבטל אותו רק שהיה רצונו ית' שלא לבטל
שום דבר כל זמן שזה השפע קיים כמנא שאם היה מבטל דבר מזה כתבטל רצונו ה'
ולא יש אלו ובזה בן אדם ויתבאר :

פרק ט

אבל הוא הענין המגיע לענין כל אבל הוא הענין אל' הכוסף על הענין : אינו אלא

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

מאמר ב פרק יא

החלק לשלשים בו ככבים כלל: וכפש גלגל הככבים הקיימין אנייר לך שדר הגלגלים ל זען יקר בכקל להבין:

א גלגל יומי והוא חלק ואין בו ככבים כלל ומסבב העולם בכל שעות:
ב גלגל ככבים הקיימים ובו כל הככבים הקטנים והוא גלגל המזלות ומסבב את העולם בלו אלפים שנה:
ג גלגל שבתי מסבב העולם בשלשים שנה:
ד גלגל נדק מסבב בי"ב שנה:
ה גלגל מאדים מסבב בשנתיים:
ו גלגל חמה מסבב בשנה יום ורביע:
ז גלגל נוגה מסבב כמו השמש:
ח גלגל כוכב מסבב גם הוא כמו השמש:
ט גלגל לבנה בכ"ז יום וח' שעות בקרוב:
י אש:
כ אויר:
ל מים:
מ ארץ:

שכל הפועל בקרא כך לפי שהוא פועל כל הדברים שבוה העולם השפל: מתחלפים במין בהכרח

בהכרח. ר"ל לפי שלכל אחד תכונה היחודית שתכונת נגלגל זה למזרח וזה למערב: לקיות עלותיהם מתחלפות שלכל נגלגל מלאך מיוחד המכיע אותו וזה מכיעו לכד זה: אלא בתחוקה כדוריית וכו'. שכל נגלגל הוא עגול והתכונע תמיד בסבוב: וכאשר. ר"ל ומתכי: כוסף וחסר. שלפעמים מלאה ולפעמים חסרה: שהוא מוסיפע ואינו מסיפע שהרי לא היה יכול להסיפע עוד שכל אחר ואם כן הוא כנקבה שאינה יכולה להסיפע כי אם לקבל הזרע מן הזכר: כאמרם אמרה. ר"ל שהחכמי אמרו אמרה שבת לשון נקבה ולא אמרו שבת לשון זכר: לפי שחכמי הקבלה וכו'. בעל עבודת הקדש הסיג בכאן על הרב אא בפרק שביעי ועייכנו מסם המשיין: שאינו נתפס. פי' שאין אדם יכול לדבר מהם: מן הספירה השלישית שהיא בינה ואם כן למה בתרעמה יסוד שהיא הז' לבינה והרי היא הסיפיעה גב ספירה אחת שהיא מלכות שהרי מלכות למטה מיסוד ולמעלן תכין השב ארשום לך הספירות: יהיה התרעומת: ר"ל התרעומת של יסוד: (שהוא עולה מיסוד) וזו היא הנשמה היתרה עי' מדה זו יהיה קיום לנשמה:

כתר	
חכמה	בינה
חסד	גבורה
תפארת	
נצח	הוד
יסוד	
מלכות	
ומשם יפרד והיה לאדנע	
ראשים:	

פרק יב

במציאתם. ר"ל שהן בכמה: האחדות בכבד מן השביות. ר"ל שהאחדות הוא טוב מן השביות: כמספר הנגלגלים המתכועים. אע"פי שבפ' שלפני זה הביא רק ט' נגלגלים וא"כ אין כאן כ"א ט' תנועות היינו אם נחשוב כלל הנגלגלי' אבל ידוע תדע שכל נגלגל נחלק לכמה נגלגלי' ולכל א' מהם תכונה מיוחדת ולפי זה יהיו התנועות יותר כידוע לבעלי תבונה: מעט מאלהים. ע' תלויה כוח מ"ש וא"כ הוא אע: עכיכים מדומים. ר"ל שאם אין מלאכים יותר רק כמספר התנועות וידוע שהמלאכים הם מתנועעים לנגלגלים א"כ יהיה אא שישתלח מלאך לכן אדם שהכי אא להם לבטל מחלאכתם שהרי הם מכיעים לנגלגלים וא"כ יהיה המלאך הכראה לאדם רק דמיון ר"ל שבדמה לבן אדם שבראה המלאך ואינו כן באמת: מחולת שיהיה אחד עלה וא"עלול. ר"ל אף בלי אותו הטעם יש לנייר הרבוי והחלוף בין המלאכים ובזה הפר' אין רבון הרב לבאר רק שיגייר רבוי וחלוף אף בלי טעם עלה ועלול וא"כ דעת הפילוסופים אינו מחוייב ואפשר למנוא מלאכים הרבה מבלי שיהיה רבוי אבל הקבה: שם שכל. מלה שכל: ואין זה מתה שיגייר רבוי וכו'. פי' אע"פי שהוא מורכב מחומר והכדל ומשיג הסגנות רבות אין זה מתה שיגייר רבוי וכו': כמנאים כן במציאות: ר"ל שכן הוא באמת שהם שני ענייניים: מתאחר לבד. ר"ל בדבור הוא מורכב ולא במציאות ר"ל אבל לפי האמת אינו מורכב: שהוא מראה מקבן הראות. ר"ל שאין לך שום נבע מראה בעולם שהוא העין יכול לראותו ולהכירו יותר מן השהרות וסימנך שהוכה אבי וכאוה: והמראה הוא שוב ר"ל שהוא כולל כל הנבעים וכל המראות והשהרות גב בכלל ומקבן הראות הוא הכבל

מאמר ב פרק יג

הלא שבוח השחרות נגדל משאר המדות כי החוש יותר שולט על השחרות ממה שהוא שולט על יתר המדות כדפירשתי: ממה שיחייב דברי וכו׳ פי׳ לעפי שהוא בעל שני עניינים שהרי הוא קונה והכדל: על דרך שבאר וכו׳ אבאר בסנף הפרק הבא אחר זה בעזר המור. ויסועתו:

פרק יג

מתחלפות הפעולות וכו׳ בפרק הזה יבאר הרב שאין לנייר המנא דבר חמר מן אלו הפשוט עד היסוב ואל מבואר הוא שבהיה העולם אחו שלא היה בכוונ׳ ורמון וכל הדעות שהרב מביא על אופן המנא הרבוי הוא כדי להראות שלעמי שאפשר לנייר אופן המנא הרבוי מאחד הפשוט אף לפי דעת מאחיכי הקדמון אם אין לנייר המנא דבר חמרי מהכשל הפשוט אלא אם כאמר שהיה הכל ברצון נמור ולא ישאר שום אופן. כלומר שיהיה הרבוי כמשך וכו׳: יאמרו. לא הפלוסופים: מאחר יהיה למעלה ממנו שהוא עלה. לאוכל אחד מוספע מעלתו שהיה למעלה ממנו ואין מניחת אחד מהן שבה לאחר. אין הנפש שבה לנפש ואין הנפש שאם כ׳ פי׳ שאם היה האחד בבה לאחר לא היה כמנא אחד בלתי אחר כמו השמש והאור שהשמי שבה לאור וכמנאים שניהם ביחד וכן הה הכה היה אל להמנא הנפש מבלתי נפש והר בשאדם מת כמנא גופו מבלתי נשמתו אל׳ ש׳ שאינו על זה הדרך: מעלה אחרת זולתם אל שהנפש והנפש אין אחד בבה לאחר רק שניהם ביחד כמנא׳ ומוספע׳ מעלה אחרת וולת השכלתו. כלומר איכו השכלתו וכו׳ רק היא השכלה אחרת: איכם אלא בחינות שכלות לא עניינים נבדלי׳. פי׳ שזה איכו רק השגת שכלות אבל איכו עניין ממשיי שיהא בו ממש והיאך שייך שיוספע מן ההשגה שהוא דבר שאין בה ממש דבר מה ואם הוא אפשר אל׳ כ׳ אין נריך לעלות׳ כמו שמפרש ויולך: והיותר מיוחד ויותר מבואר שבהם פי׳ והדעת היותר אמתי שעל׳ מבוטל דעת המינים האומרים שהתחלות הם שתים הוא שבאשר יעייכו וכו׳: באופן מתאחר. פי׳ באיכון שתהיה המחבה מחבה אחת עלידי הסדור הזה: כוונה הראשונה. פי׳ מציאת הדע איכו בעבור עצמו רק שהוא במקרה: לא על כוונה ראשונה. פי׳ שאיכו מיסדו כדי להדע לו רק שהוא מיסדו כדי להטיב לו באחריתו לענין יסוד מדע ויעשה טוב: מטוב הדב. אל יבר טוב: דע מעצ. איבר הדע: יותר בבחר. אל שיותר טוב שיבנא האדם ואף שיש בו מעצ דע והוא איבר הדע מאחר שהטוב הוא הדב אל מאחר איבר טוב בבמנא שהוא הדבה דב מן איבר הדע כי זהו יותר בבחר מהעדר הטוב הדב אל משלא יתבא הטוב הדב כלל ומפני שמעצ דע מעורב בו: מפני הכרח הקומר לי לאפשר זולתם. רונה לומר לכל מכל מקום מאשר הוא אומר אדם אם כן לי לאפשר זולתם: אף אם מזיקין לגוף. שאלו הדברים בלים מהכרח הקומר ולי לאפשר זולתם: הוא בנבחית. אל אחתית: המעוריין. אל הפועל הפרטי שאתה רואה אחתו: לא ייחוד בפועל זולת פועל. פי׳ שלא תוכל לומר שיכול לפעול פעולה זו ולא פעולה זו: כי יתקו אל כל הפעולות שוה. אל שהוא יכול כל הפעולות בשוה: שבה קנתם לקנתם וכו׳ אל שאחד מוספע מן האחר עד שהראשון מהם הוא מוספע מהשבה האחת כרוך שוה: שוה המציאות בקר. ולא היה מה שהוא עתה כמו שהולך ומאחר: התחלפות

התכוונות. ר"ל שזה מתכוונים למזרח וזה למערב או זה מסבב בחודש לאחד וזה בשבת:
התכונה היומית. שבכל יום ולילה מסבבין סבוב שלם ר"ל שבכל יום מסבבין כל העולם
ע"ז גלגל היומי: ממיכי האכסים. ר"ל ועל כל אחד ממיכי האכסים: וכאילו טבע האמת
הכריחו להודות זה. מפני זה הדבר הכרח הרב זה הפרק כלו להודות שאפי' לפי דעתם
אי"ל מבלי שיבאו להודות חדוש יש מאין וא"כ אי"ה המלאכים וכל הרבויים אינו דבר רחוק
שימצא מהסבה הראשונה שהיא בלתי הפסיקות מאחר שהוא ע"ה הנווי ויש מאין ולא
ע"ז החיוב וזה שאמר הרב בסוף הפרק שעבר חיוב שימצא רבוי גדול מהשכליי הנבדלים
וכו' ועל שנבאר בפרק הבא אחר זה כוונתו שהוא ע"ד נווי ולא ע"ד החיוב שבפרק הזה הוא
מבואר שאף לפי דבריהם אי"ל מבלי כוונה ורצון וזה ע"ד הנווי וא"כ אין להקשות והרי
לפי דברי הרב הוא נפ כן אינו כ"ל הסנות שכליות כמבואר בפרק שלפני זה והיאך
שייך שיתקדש מזה דבר מה לכך אמר הרב שהוא על דרך הנווי:

פרק יד

לשום שלם. ר"ל אצילו לאיש חסיד ושלם בשלימות המידות: הפועל הנאמן
ממנו. ר"ל הפעולה הבאה ממנו היא פעולת בקיאה וכו': כשהביאו הבכרה
וכו'. פי' כשאי אפשר בענין אחר רק שיהיו מעשה ידיהם נשתתים אז הם ענבים:
על שהוא רוצה בקיומו מאחר שהוא משגיח עליו שם שרוצה בקיומו: ולחשוך מעשה
לקרוב. שמובא המיתה ממי שהוא נותה למות: כהשתכות המלאכים ובהתמעטם. ר"ל
שהתמעט הכבוד הנעשה למלאכים יתמעט ויתתכה נ"כ מלכותם: וזהו וישב ה' מלך
לעולם. ר"ל שהיה מלך אא"כ כמו קודם לכן: כי תואר הישיבה הוא יותר קיים. כמו
שמפרש והולך בזה הפרק: יהפוך אליו. ר"ל יהפוך אליו תואר הישיבה אפי' שאין למעלה
לא עמידה ולא ישיבה:

פרק טו

השגות עדיבות וכו'. ר"ל כשהוא מקבל או משיג עליון ערב וטוב אז משמח בו:
הנעשה הפך הרצון. כשיעשה לאדם דבר שהוא נגד רצונו: שעיקר
הקיום הוא בעליונים. וזהו ר"ל במעונו פי' בדירתו שהמלאכים הם נ"כ למעלה עליה:
מנד התמדה והקיום. שהזווג הוא רמז להתמדות וקיום המין: למה שהשנתו בת ר"ל
שהרי לא יוכל להשיג דבר בת: ולזה תתחיל השמח. לפי שהעניין שהוא רוצ' להשיגו
לא יושג עולמית על שלימתו שהרי הוא רוצה להשיג השי"ז וזה אי"ל שיושג: בלתי מושג:
ר"ל שלא היה מושג כבר עד שאחרו שכמיס אל במסכת ערובין בפרק כיצד מעברין דדיה
ירוך בכל עת למה כמשלה התורה לדד מה דד זה כל זמן שהתינוק ממשמש בה מן יש
חלב אף אי"ת כל זמן שהאדם קונה בו מוכן בהם טעם: הרמוז אליהן. ר"ל כתורה כמו
שמפרש והולך או ר"ל בפסוק דשן ביתך: עדניך. לשון רבים שהיה לו לכתוב עדנך
בלי יו"ד: ומנד שהתאריס. ר"ל והמביע הראויה להיות מנד שהתאריס וכו': כי עמך
מקור חיים ר"ל לכך אמר כי עמך מקור חיי' וכו': שהוא אורך. עד בגלגל אלהי' עשה
את האדם: והם המחמיכים. ר"ל רק עם הקבלה אבל איכם יודעי' עם המופת: אעפי
שלא יקפי' להשי' וכו' אעפ שאינ יודעי' עם המופ' מ"מ כאותו הבני' ונדיק באמונתו וכו':

פרק טז

שם מצוקף. ר"ל שם אחד שיאמר על כמה ענייניים: השמות הכרחיים ב' מלות שיש להם פירוש אחד נקראים שמות הרודפים לפי שסכיקם רודפים על ענין אחד כמו עת ע"ת וזמן שעכייכם ענין אחד: סבות התכונות. ר"ל שהאדם פותח פיו ומכעכע עצמו בשעת השחוק: וכנ"ע וכו'. ר"ל לאחר שחוק האדם כשכונעין אותו תקח לגיליו ולמה איכו שוחק כשכונעין אותו על קועמו או על ברכיו:

פרק יז

שם כאמר על וכו' ומגביל אותם. פי' מקום היא מלה הכאמרת על דבר הסובב איזה נשם כקו הזה המסבב הנשם השחור ונקרא קו הסובב מקום: המתמלא מנשם. כקו הזה שכתמלא מהנשם השחור: והוא מוקף ממכו. ר"ל הנשם מוקף מן מקומו. כשהרות הזה שהוא מוקף מהקו הסובב שהוא מקומו: יהיה כאמנעות נשם הכראה לחוש. שהרי השכיכה אא שתראה עד כי לא ירגיש האדם וקי על כן אין השכיכה ככרת שלא עי' איזה נשם הכראה לחוש כמו אם או עמוד עבן כי כשהאש או עמוד העבן היה כראה בתאוש היה בי"ן ודמו שהשכיכה שם כמו שמפרש והולך: במקום מיוחד. עד וחכ ככול ה'כראה בעבן וכדומה: ענש הדבר. ר"ל עצמות של כל דבר: ממקומו הוא מוכרח. ר"ל ממכו עצמו הוא מוכרח ושהוא כן: כי אחר שאיכו חונה פי' שהרי הנשמה איכה חוץ לגוף ואם כן היא בכל מיוחד והוא הגוף ולא כודע מקומה אהי היא כמו שפירש הרב במאמר ג' פרק ב ר"ב שם אעפי שאיכה נשם מ"מ היא בכל מיוחד: במקום מוגבל. ר"ל בגוף: שתהא במקום. פי' אעפי שכפש רשע איכה נשם שתהא נריכה למקום מ"מ מגביל אותה מקום מיוחד והוא הגיהכם שהרי כידוכית שם: עד שכמצאת וכו'. כמו שהיתה כמצאת בגוף והיתה חוצאת כך במצאת בגיהכם לקבל עוכש: כי קיום הכל יחייב המקום בהכרח. פי' אם כאמר שהוא בכל ר"ב הוא במקום ממילא כמו שמפרש וסולך: ויש להשיב על זה. ר"ל ויש לתרץ: הנוסח בתוחלע. פי' הנוסח העליוכה איכה מקום שהרי וכו': הוא המעלה במוחלע. ר"ל שהרי אין לך דבר שהוא למעלה מן הגלגל העליון: וכתבאר שאיכו מקום כי אין חוץ לו נשם אחר יקיף. פי' שהרי הגלגל העליון בעב איכו מקום כי אין חוכה לו ר"ל שאין למעלה מן הגלגל נשם אחר שיקיף הגלגל אותו הנשם ואחר שהמקיף בקרא מקום ולמעלה מן הגלגל אין שום נשם שיקיף אותו הגלגל ר"ב אין הגלגל בקרא מקום ור"ב יהיה אעפר וכו': הוא התכלית המקיף בנשם מחוץ. פי' המקום בקרא העכיין המקיף איזה נ"ם כמו הקו המקיף נשם השחור הקו הוא המקו כדעדיפי: כי כלל העולם. ר"ל כל העולם בכללו והוא הגלגלי עם מה שבתוכם: מבואר הפסד. מבואר הביטול. כי יתחייבו שיו לומר שמקום החלק והכל מתחלפים. ר"ל כי לפי דבריו יהיה לענין אח' כמה מקומות כי לכולו מקום אחד ולחלק ממכו יהיה מקום אחד כמו שמבאר וסולך:

כי חלקי האש וכו׳ אמיר לך סדר הגלגלים והיסודות למען תבין הטבע דע שהיסודות האלו
וגם הגלגלי׳ מקבבים זה את זה כזה

א גלגל יומי והוא חלק ואין בו ככבים כלל ומסבב העולם בכל שעות:
ב גלגל ככבים הקיימים וכו כל הכבבים הקטנים והוא גלגל המזלות ומסבב את העולם בלו׳ אלפים שנה:
ג גלגל שבתי מסבב העולם בשלשים שנה:
ד גלגל נדר מסבב בכ׳ שנה:
ה גלגל מאדים מסבב בשתים:
ו גלגל חמה מסבב בשנה יום ורביע:
ז גלגל נוגה מסבב כמו השמש:
ח גלגל כוכב מסבב גם הוא כמו השמש:
ט גלגל לבנה בכ׳ יום וח׳ שעות בקרוב:
י אש:
כ אויר:
ל מים:
מ ארץ:

בתחלה הוא יסוד הארץ עגול ל כל כתפוח אל׳ מסבב ומקיף אותו מכל כל יסוד המים
אל׳ יסוד האויר מקיף מכל כל ואל׳ יסוד אש מקיף מכל כל ואל׳ גלגל הירח מקיף מכל כל

אלא הגלגלים בלשון מצויר מעבר לדף. ואחר שהודעתיך זה אודיעך הפירוש על
דברי הרב כי חלקי האש אין להם תכלית מקיף מחוץ אלא חלקים אחרים אשיים פירוש
עולמי יסוד האש הוא כעובי אמה על אמה והנה הנקודה האמצעית. ר"ל חלק האמצעי
של יסוד האש אש מסבב בו שהרי יסוד האש הוא כעובי אמה על אמה וא"כ אין לנקודה
האמצעית של יסוד אש שום מקום אחר כ"א אש שהרי אש היסודי מקיפה: או אוירים פי'
ובמקום שיסוד האש סמוך ליסוד האויר דהייכו מגדו השכי שהרי נדו אחד אגל גלגל
הירח ונדו השכי אגל יסוד האויר שהרי הוא בין גלגל הירח ויסוד האויר אותו האש
שהוא סמוך ליסוד האויר יהיה קוד האויר מקומו שהרי יסוד אויר מקיפו: והמקום
הטבעי ליסוד אש הוא מקועד גלגל הירח רוצה לומר קערורית גלגל הירח פנימות של
כל גלגל נקרא קערורית ונדו החיצון נקרא גבנוכית. זה [קערורית] וזה [גבנוכית]
וא"כ טבע של יסוד אש פנימית הגלגל שהרי מיד אגל
גלגל הירח נריך להיות שם יסוד האש פיים ונלגל הירח מקיף אותו כמו שהוא מצויר
לפניך בצורה שעברה: והוא מתחלף למקום חלקי האש. רוצה לומר המקום
שהוא טבעי של יסוד אש הוא מקועד גלגל הירח ויהיה מתחלף למקום של חלקי
האש כי לקנתם של יסוד האש והוא נדו האחד הסמוך ליסוד האויר יהיה מקומו יסוד
האויר שהרי הוא סמוך לו ומקיפו ונקודה אמצעי' של יסוד האש יהיה מקומה אש אחר
שמסבבה ונדו השכי הקרוב לגלגל הירח יהיה גלגל הירח מקומו וזה דבר רחוק שיהא
לדבר אחד בעצמו ג' מקומות כדפרישת: מוכרחים במקומם כ"ד שאינו עומד במקום
טבעו נקרא מוכרח: עומדים מוכרחים זולתו העומדים אגל שעה הגלגל פי' אם נאמר
שהמקיף הוא המקו' א"כ יהי' כמעט כל יסוד האש עומד שלא במקומו שהרי מגד ל' אויר
מקיף בו וטבע של יסוד האש הוא גלגל הירח כמנא אותו חלק העומד אגל יסוד האויר
עומד שלא במקומו כי טבע של יסוד האש הוא אגל גלג' הירח: וכן יתחייב זה אגל שאר
היסודות. פי' וכן מוכל להקשות כל הקושיות האלו על שאר היסודות שמקום הכל יהיה
מתחלף למקום חלקו ולא יעמוד ג"כ היסוד במקום טבעו כי יסוד האויר מקום טבעו
הוא יסוד אש וכמנא שנקודה האמצעית וכן הנד שהוא סמוך ליסוד המים יעמוד שלא
במקום טבעו שמקום טבעו הוא יסוד אש והנד הסמוך ליסוד המים יהיה יסוד המים
מקומו ואמצעית יסוד אויר יהיה אויר מקומו ונדו הסמוך ליסוד האש יהיה אש מקומו
וכן יש לשאל בשאר היסודות: ואם מקום יסוד הארץ הוא שעה יסוד המים המקיף
בה מבחוץ וכו'. ואם הדבר המקיף נקרא מקום כמנא שמקום הארץ יהיה מים שהרי
המי' מקיפין אותה וא"כ לא יהיה מקום הארץ הנוטה במוחלט כמו שהניח הוא פי' וא"כ
יהיו דברי עצמו סותרין זה את זה לפי שהוא עצמו הניח שהנוטה במוחלט ר"ל הדבר
התחתון הוא הארץ ר"ל אם תחשוב מלמעלה למטה ר"ל מן הגלגל עד למט' יהיה הארץ
בתחתון ולפי דבריו אלו שאמר ג"כ שמקום הארץ הוא המטה במוחלט אם הדבר המקיף
נקר' מקום א"כ יהיה יסוד המים מקו' הארץ וא"כ אין מקו' הארץ הנוט'
במוחלט שהרי הארץ עוד למטה מיסוד המים ויהיו דבריו סותרין זה
את זה: שמקום החלק יהיה גדול מהמקום הכל. פי' כשים לך איזה
עניין שלם לא יצטרך לו מקו' גדול כ"כ כמו שינטרך אם לא יהיו שלם:
כי גשם אחד כדוריית וכו'. פי' שהרי כשהגשם השחור שלם כזה

שהינו נמשך לקו שיקיפנו כל מחוץ ושתה שנתם הנשם הנשמו כזה
נ ריך לו קו שיקיפנו מבית ומחוץ ודבר זה הוא כבנו השכל שינטרך
לחלק ממנו מקום גדול מאד שינטרך לכלו וזהו שלא הרב שמקום
החלק יהיה גדול המקום הכל: ונעדרו חלקיו מקום יותר גדול
מאשר בתחלה כי אם תרי לא תחלוק לאותו ינטרך כל חלק בפני עצמו
כיקיפהו האויר מכל צד וגד מה שלא היה כך מתחלה כאשר היה הכל נשם א׳ שלם נשם
שלם כזה מחולק כזה ול״ב אם יחלוק הא׳ וכו׳ואין להקשות
שהרי אם תחלוק הב׳ נ״ב ימלאו מקומו שוים כי אל לדברי הרב אף אם תחלוק א׳ לצד אפשר
ימלאו מקומו שוים הפנוי והרקות שיכנס בו הנשם אל שאם יש לך נשם אעלא הרקו שנכנס
בו הנשם שהרי נריך לו רקות שיכנס לנשם לאותו הרקות נקל מקום עלא נשם אל לאמה על
לאמה שהיה בצד מזרח ונעתק הנשם ממזרח למערב לאותו הרקות שהיה הנשם בתוכו
במזרח הוא המקום וזהו החלוק שבין הרב אל ובין ארסטו שארסטו יחשוב שהמקום הוא
האויר המקיף מחוץ והרב סובר שהמקום הוא הרקות כדפרשתי ול״ב לפי דברי הרב אל
לא יקשה מידי כי הקושיא הראשונה והוא שיהיה מקום החלק והכל מתחלפין לפי
דברי הרב שהוא סובר שהמקום הוא הרקות יהיה לכלו מקום אחד שאם תקח יחוד אאש
בלא מהקומו האויר הבא תחתיו הוא מקומו ול״ב אין ליחוד האש שום מקום אחר כי אם
אויר וכן הקושיא השנייה שיהיו כל חלקי האש עומדים מוכרחים אולתי העומדים וכו׳
לפי הרב אל לא יקשה מידי כי לפי דבריו יעתוד כולו במקום טבעו כי המקום הוא לפי
דעתו האויר המתלא מקומו דבשלמא לפי ארסטו שהוא יחשוב שהמקום הוא המקיף
ול״ב הנד שאינו עומד אכל בלגל הירח עומד שלא במקומו אבל לפי הרב אל לא יקשה
מידי כדפרשתי וכן הקושיא הנ׳ לפי הרב אל לא יקשה מידי כי לפי דבריו יהיה המרכז
שהוא מקו׳ הארץ המטה במוחלט כי לפי דבריו האויר הבא ומתלא מקו׳ הארץ הוא המקו׳
ולא יחוד המים המקיף הארץ כלל אם תקח הארץ ממקומה אויר הבא תחתיה הוא המקו׳
וכן קושיא הל׳ שוב לא יקשה והוא שמקום החלק יהיה גדול ממקום הכל כי הרב אל סובר
שאם יש לך נשם שם אעלא האויר הבא תחתיו שהוא נ״ב אמה כל אמה אחד מקומו ול״ב מה
לו שיהיה הנשם שלם וינטרך לאעלא ומה לו שיחלוק הנשם שהוא אעלא לל׳ חלקים ויהיה
כל חלק רביעית אמה וינטרך לל׳ רביעית אמה אויר שהוא נ״ב רק אמה א׳ כי הרב אינו
נריך לאויר שיקיפנו רק שימלא מקומו ול״ב כין כך וכין כך אינו כל אמה אחת: רחקים
עומדים בענין הפנוי והרקות הבא מקום הנשם נקרא רחקים עומדים בענין לפי שהם
עומדים ברקות ענין לל שהכלי נכנס ברקותו לאחוקי לפי דברי ארסטו אינו עומד
בענינו כי הוא נריך מקום שיקיפנו לפי שאם היה אמה באורך ואמה ברוחב ורביע בגובה
נריך נ״ב לשאר אויר שיהיה לה נ״ב שו הנ׳ רק ז׳ דאיינו אלא רחב וגוב׳ אל אמה באורך
ואמה ברחב ורביע בגובה: לדבר א׳ בענין מקומו רבי׳ פי׳ נשם אחד ינטרך למקומו הרב
ולא יהיה די לו שיהיה לו רק מקו׳ א׳ פי׳ שלפי הבר זאת שאין האויר נקרא רק אותו שיעור
רקות שהוא בא תחתיו ול״ב מיד כשתקח הנשם ממזרח למערב אל שלא ילך מקומו שהיה
לו במזרח עמו כי אין לך דבר שאין לו מקום כי אל נשם שיהיה בלי מקום ונ״ב
המקום הולך עמו ממזרח למערב ובמערב נריך לו מקום אחר מיכוח הוא ומקומו יחד וכן
אם תקח אותו אל״ב ממערב לבפון ילכו נ״ב המקומות עמו וינטרך עוד למקום שלפי

שלפי וכן עולמית דבשלמא לפי ארסטו שהוא יאמר שהמקום הוא המקיף א"כ אף שאין
לו כלי רקות מ"מ אין הרקות מקומו לפי סברתו אבל לפי הרב ז"ל שהוא סובר שאין המקום
נקרא רק הרקות איך כן הנפש א"כ נריך מקומו לילך עמו לפי שאין לו כלי רקות
ומאחר שאין לנפש כלי רקות אין עכ שלא ילך מקומו עמו ויצטרך לחקום שני וכן לג'
וכן לעולם: ושיהיה המקום שהוא הפסל למים יצטרך לחקום פי' מאחר שהמקום
מתנועע ממקום לחקום א"כ הוא נפש כי כל מתנועע הוא נפש וכל נפש מצטרך לחקום
ואעידה לי שני עדים נאמנים שכל מתנועע הוא נפש את הלל יצחק בעל עקדת יצחק ו'
אמר שם בענין הנפש ואם נכיח על ענין הפני הנה ישיגוהו בה פיקות ענוותו מתש
שזכרוהו שיאמרו שאין לענם כבדל אשר כזה שיעתק ל' הקומה מחון שבבר התבאר שכל
מתנועע הוא נפש ואת הרב המורה נדק בהקדמותיו לראש אב בהקדמה הלא שאמ'שם
כי הזמן מקבה בהשך אחר התנועה ודבק עמה ולא יאמנו אחד משניהם בלתי האחר
לא תתפא תנועה בלא בזמן ולא יושבל זמן אלא עם תנועה וכל מה שלא תתפא לתנועה
אינו נופל תחת הזמן עכ"ל ונודע שכל נפש נופל תחת הזמן א"כ כל מתנועע הוא נפש
ומה לי לקרות ראיות ועל פי שנים עדים כאלו יקום דבר ואם לא תרגה גם בזה הנה
הודאת בעל דין ענמו יעיד לנו שהרב ז"ל ענמו אמר בפיו מזה המאמר וכל תנוע' בזמן
הוא"כ מאחר שהמקום מתנועע יהיה הוא נפש ויצטרך אל מקום כי כל נפש נריך אל
מקום וזה דבר זר שהמקום יצטרך למקום דבשלמא לפי ארסטו לא יקשה מידי כי לדידי'
המקו' אינו הולך עמו ומאחר שאינו הולך עמו אינו מתנועע ומאחר שאינו מתנוע' אינו
נפש ומאחר שאינו נפש אינו נריך למקום כי מה שאינו נפש א"צ למקו' ומה שאמר הרב ז"ל
שהוא הפסל למים לאו דוקא שהרי לפי דעת הרב אין הפסל המקום למים שהרי הפסל
הוא המקיף ולפי הרב ז"ל אין המקיף המקום רק ארסטו מזכיר מקום דידהו גוים גורסין
מפני זה כפסל למים ובאמת הוא וללא נורך: אם היו הרקיעים מתנועעים פי' אם היה
המקום נב מתנועע: כי הפסל והמים פי' הן לפי ארסטו שהפסל עלמ' הוא המקום
שהרי הוא המקיף למים ולא האויר המקיף רק שמנייר על הפסל לפי שהוא מקיף למים
והן לדידי שהמים ענמן הוא המקום לא האויר הבא תחת המים כל ר' עומד בתרקיעים
מיוחדים לא יאמרו אותן המרקעות בהתנועעם יחד ל' שאף אם תקח הנפש ממקומו לא
ילך המקום עמו כי האויר הוא שפוניי היינו שהוא דומה לספוג מה ספוג זו מוציאה
ומכ ניקה לא בשפע שהיא מלאה מים אז היא גדולה וכשעה שהמים נוזלים ממנה חוזרת
לקדמותה ומתקטנ' כך האויר בזמן שהנפש במזרח האויר שבמזרח נעשה כספוג ומכניס
הנפש וכשתקח הנפש ממזרח למערב חוזר האויר אשר במזרח לקדמותו ומוציא הנפש
ויש כשהנפש הלך הלך לו האויר ממלא מקומו וכל תחתיו ואויר שבמערב קולט אותו
וא"כ לפי זה אין רק מקום אחד עולמית כי אין מקומו הראשון הנלך עמו כי כל נקודה
ונקוד' מהאויר אשר ממזרח למערב מכני' הנפש ומוציא ומיד כשתת לוקח הנפש מנקוד'
זו זו שבנדה קולטת אותו והראשונה חוזרת לקדמותה עלמ' ממזרח למערב תשב אמות
והנפש אמה מיד כשתת לוקח הנפש מאמה ראשונה לשנייה האמה ראשונה חוזרת
לקדמותה ושנייה קולטת וכן אם תקח מאמה שנייה לשלישית שנייה חוזרת לקדמותה
ושלישית קולטת וכן לעולם וכן הקושיא הב' שהמקום יצטרך למקום שוב לא יקשה מאחר

שאין

שאין המקום מתנועע ל"ב איכו נשם ומאחר שאיכו נשם לא יצטרך המקום למקום ותדע
לך שהאויר שפוגיי שהרי כתבאר במופת שאין רקות בעולם ומקום שאכו שוככין בעולם
הוא אורי ואם אין אויר שפוגיי היאך אכו יכולין לילך שהרי העולם מלא אויר ואין רקות
בעולם אלא שם שהוא שפוגיי ואל והרי זה גם תכונה שהרי בשעה שהנשם בתוך האויר
אז הוא כקצן וכשם לוקחין הנשם ממכו אז הוא מתפשט ומוחר לקדמותו ל"ב הוא תכונה
כי אל מת אין הרקות מתכונע שהוא המקום לפי דעת הרב כי מיד שהנשם אלף הלך לו
האויר ממלא מקומו וזה שאמרתי שהאויר דומה לספוג לאו דוקא ל"ב הוי רקות בעולם
שהרי הספוג מלא נקבים ורקות אלא אמרתי בלשון שהאויר הולך ממקום זה למקום שהיה
זה הנשם שם בתחלה: יהיה נגלל העליון וכל העולם במקום. לא שאם תקח בעלם כלל
העולם מתקומו הפכוי והרקות הכא תחתיו הוא מקומו וזה שהזכרתי לך בדברי הרב
כתב בעמים האויר הכא תחתיו אם כיונא בזה והרב מוכר שהתקום הוא הרקות ולא
האויר עשיתי זה לפי שאיא לדבר ולבייר הרקות לפי שהוא דבר שאין בו ממש: ירצה
יותר. לא יותר ויכר: כן פירוש זה הפרק לפי דעת הרב במקום הזה:

פרק יח

כו יהיה הזמן לפי זה מנביל מציאתו פי' שאם תאמר שהוא קודם זמן מה לדבר
אחר ל"ב יתלה בזמן מאחר שהוא קודם זמן מה לדבר אחר: עם שהכתוב אומר
לא ונם הכתוב אומר בפירוש מי הקדימני וגו': מבר התכלית. לא מבר הסוף: וזה
אף אם יהיה הזמן המשך הכלתי משוער וכו': פי' אף אם יהיה פירושו של זמן כדעת
קצת שקולים המשך זמן ב' זמן מ"מ לא יקדם לו הזמן מבר התחלה ולא יתאחר אלא
מבר הסוף: לא זמן שתם. לא שהמשך הזמן יקרא זמן ולא שדר זמנים וזה הזמן קורא
לאותו שדר זמנים: מתכו כספר ומשוער. פי' מין אחד מהזמן הוא כספר וכו': הקודם
והמתאחר. בעלם שתאמר שאדם הראשון היה קודם לבם וזהו קודם ובם היה אחר אדם
הראשון וזה המתאחר: וקשה וכלתי שוה. בעלם שתאמר ראובן ושמעון הם שוים בזקנה
שכל אחד מהם הוא בעל עשרים שנה אז שתאמר נ' ימים אלו שוים לנ' ימים אלו:
ומתכו כלתי וכו'. ומין אחד מן הזמן הוא הכלתי בספר וכו' והוא המשך שהיה קודם וכו':
לא הזמן. לא זמן שתם: אם הוא היה בזמן אם לאו. פי' אם הזמן הזה הוא נברא
בתוך זמן אחר שהיה קודם לו שהרי אין שלא היה זמן עולמית ול"ב זמן זה נברא בזמן
שהיה קודם לו ול"ב למה ברא הש"ית הזמן כלל מאחר שכבר היה הזמן בכמנא ב' שהרי
זה נברא בתוכו: לא יתקיים ולא יתקדם. שהרי המשך זמן היה עולמית: יהיה בזמן
לא בזמן שתם שהוא והמשך והנברא הוא הסדר זמן ולא זמן שתם: מה שנפקו על
הענין. לא שהיו מסופקים מכח מלת עתה כי הענין הוא אשר יחלק בין הקודם והמתאחר
פי' שאם תאמר עתה מקוייב מיד שהיה זמן קודם לו וכן אחריו עלם כגון שתאמר עתה
ירד הנשם שם שקודם לכן לא ירד ול"ב עב היה זמן מאחר שהוא כשמע שקודם לעת
הזאת לא ירד הנשם וכן אחריו על זה הדרך: וכבר יהיה הזמן קודם לעתה הראשון
ויתחייב שיהיה הזמן והגלגל נבחי פי' מאחר שמעתה נשמע שהיה זמן קודם לו ל"ב בתוך
אותו הזמן שהיה קודם לעתה היה ב' אפשר לומר עתה ויהיה מקוייב שהיה ב' זמן קודם

לו וכן עוד בלותו הזמן שהיה קודם לאותו העתה היה גם אפשר לומר בו עתה ויהיה גם
מחוייב שהיה זמן קודם לו וכן לעולם : ואיכו זמן משוער וכו׳ ואם יש שם סוף בהכרח
ששם רקיע או מלוי פי׳ מאחר שאחרו שאין סוף לעולם ובו׳ שם שיש לעולם סוף ומאחר
שיש לו סוף אז שלא יהיה בסוף העולם או רקיע או מלוי : אם שהמשך הכלתי משוער
וכו׳ פי׳ או שהמשך הכלתי משוער יקרא גם סדר זמניים ולא זמן סתם : ומראה הערב
והבקר וכו׳ פי׳ומה שכאמר ויהי ערב ויהי בקר יום אחד אמת הוא : בתנועו׳ מתחלפו׳
רוצה לומר שעל יום ל׳ היה לכלם תנועה אחת תנועה שוה ומיום ל׳ ואילך התנועה כל
אחד תנועתו המיוחדת לו : בהתחלף מנה כימוניסס׳ רוצה לומר לפי חלוף עמידתם
שאם השמש עומדת בגלגל לתעלה מן הארץ מזרח כימונה על הארץ ומימנה והארץ
הלוכה מבכודו ואם השמש מתחת לארץ יהיה חושך על פני הארץ : ואולם אם הזמן
וכו׳ פי׳אם אבל אין שום זמן בקרא זמן רק המשוער אבל ההמשך לא יקרא זמן כלל
ואפי׳ אתם זמן לא יקרא: או שנפסד בתנועת הגלגל כדעת ארסטו׳ פי׳ן שיהיה פירושו
של זמן בדעת ר׳ל שקורא׳ן להמשך גם זמן או יהיה פירושו כדעת ארסטו שההמשך לא
יקרא זמן יהיה שורש שאין לו התלות בזמן כדי לבלול הקדמות והבנחות ולא קאי הרב
כמה שאמר כדעת ארסטו על הקדמות או רק קאי על פירושו של זמן :

פרק יט

מחובר מן המחודשים שהרי לפי זה לא היה התאר עולמית רק בא לו אחר כך
אם כן הוא מחודש : שאם כן היה משתנה׳ פי׳ שקודם לכן לא היה
ועתה הוא בהמנא ואם כן זה שנוי מכמות שהיה קודם לכן : לפי שהסכים סבת
השנוי׳ ר׳ל אעפי׳ שסבת כל שנוי הנמנא בעולם הוא מנד הסכים עלמ׳ שהאדם הוא
מורכב מן הסכים שאם אם ומים ופעמים גובר יסוד האחד על השני וזהו סבת השתנות
האדם ואכל המלאכים מאחר שאינם מורכבים מן הסכים א׳ל שאין בהם שנוי אעפ׳
כבר יגוייר וכו׳ : ולא ישנוהו הזמנים׳ פי׳ מאחר שאינו נופל תחת הזמן א׳כ לא ישנהו
הזמן : הקדמה כוללת וכו׳ ר׳ל שהרי יחי דוד לא היו פי׳ אם שבעים שנה ומה שדוש הוא
שלא ראה נדיק נעזב שמא מי שחי על׳מ אלף שנים ראה נדיק נעזב : מנד החוזק
והקולשה׳ פי׳אף שאין קולשה בו עולמית כדרך שהוא בזקנים אעפ׳ יגוייר בו זקנה
כי בהכרח יתנו עליו וכו׳ :

פרק כ

על כללות הדבר׳ ר׳ל על כלל הענין : מאדיי׳ לשון מאד : על רוב הדברים
שבתי וכו׳ : כל ימי חיי׳ שבלי ספק לא ישב שם כל ימי חייו : וכן יובנו קנת
כבואות׳ אם היו בעבר או אם עתידות בהכרח׳ פירוש שאם הנבואה היתה כללית ולא
נתקיימה ודאי היא עתידית ויש לפרש גם כן וכן יובנו קנת כבואות אם היו בעבר וכו׳
פי׳ן שתהיה נבואה עברית או עתידית יובן על זה הפירוש אם היא כללית או לאו :

פרק כא

החיוב והשלילה תולקין האמת והשקר בכל הקומרים׳ על׳מ כנון שתאמר שוש
זה

זה לבן וזה לבן בלמת בקרא זה חיוב לחתי ל"ל מה שחייבת לו וזה הלבנות זה לחם
ולא תאמר שאינו לבן וזה זה שלילה שהרי שלמת הלבנות ממנו בקרא זאת השלילה
שלילת שקר ולא הסוף אינו לבן ואתה אומר שאינו לבן ואחר אומר שהוא לבן השלילה
לחתית והחיוב שקר: בהכרח ובמחבר ובלפשר. בהכרח כגון כל ב"ח הוא מי שבהכרח
בן הוא ובמחבר כגון כל בעלי הוא לבן זה דבר מחבר ובלפשרות כגון שתאמר פלוני
לבן לו אינו לבן שהלבנות בכל אדם הוא לפשרות וכל אחד מאלו החיוב והשלילה חולקין
פלמת והשקר: מאין פנות אל הפעולו' הכמשכות ממנו. ל"ל כלי אותו טעם: שבדמה
בו היותו שלמות. כלומר שאנו חושבין מאחר שהם שלמות אלינו לא הם שלמות אלינו גם
כן: בכלים נשמעים. כגון הראייה שהיא בנו עי' העינים שהם נשמעים וכן השמיעה
עי' האזנים שהם נשמעים וכן שאר החושים כל אחד עי' הכלי הנושא אותו: הדבכה
שבלית. ל"ל מורכב הוא בשכל: מבד ענמה היא שלמות. שהרי החכמה היא מעלה
גדולה: התולדות המוגלות מן הקדמות. כבר פירשתי במאמר ז' פרק ז': הטעם
והמשוש. ל"ל חוש הטעם ומוש המשוש והטעם שלא ייחסו אליו מבני שהם חושים גשים
עד מאד ואין בהם שום שלמות כלל:

פרק כב

(עד שהלמדם כתב שהאומר וכו') כאילו קבץ בין הקיום והסלוק. פי' כאילו רוצה
לקבץ הן ולאו שהם שני הפכים על מקום אחד שזה א"א שהרי אי"ל לשני הפכים
בנושא אחד וכן בכאן מאחר שיש לו תאדים ענמיים ממילא שהם מחייבים רבוי: ישלם
בשני דברים. ל"ל שהוא מושלם על שני דברים: מנטרך אל פעל הכדיבות וכו'. ל"ל
כגון ראובן שבתן מכה לשמעון מבני שיש לשמעון שדה כאה והוא רוצה בו עד"מ אין זה
כדיבות מאחר שהוא צריך לשמעון: כבל שויו. ל"ל שהשדה אינו שוה כי אם מחשיב
וקובים והוא כתן לשמעון מאה זהובים: כמדרגת הראשון. שהרי הראשון קבל כסף
או שוה כסף וזה אינו מקבל כי אם הבל ושבח: שב אל הסם. ל"ל חוזר למחלה על חלת
הסם: זו היא גבורתו. פי' שהראשונים לא רצו לומר אחל הגדול הגבור והגורה שאמרו
פיאך גבורתו מאחר שאינו מגיל אותנו ובאו אחרי בכסת הגדולה ואמרו אדרבה זו היא
גבורתו וכולי:

פרק כג

מצר הפסות והיתר. רוצה לומר שהיה לשבחו ביותר מזה:

פרק כד

כי עשיית הדבר לבעל שכל יורה על היותו רוצה וכו'. ל"ל מי שהוא בעל שכל
ועשה איזה עניין אם הרוצה באותו העניין שאילו לא היה רוצה לא היה עושה
אותו: במקום הזה. ל"לבאה אחר רבית: יגר הדבור בו. כלומר שקשה לדבר
ולבייר זה הענין:

פרק כה הבלתי בת בשלמות אם לא בידיעה בת. פי' מאחר שהוא יודע דבר
שהוא בת אם כן מתילא צריך להיות ידיעתו בת: כי הבת לא יוכל
להקיף הבת. ל"ל כי בידיע' בת א"א לידע דבר שהוא בת: ביאתיכו לבולהתבחיה:

דמריך כמו שהביא בפרק כ"ג מזה המאמר שאחד היה מרבה בתאלים ואמר לו ר' אביאל
שיימתיכהו וכו' : כמו כלל כלומר כמו כלל שאר הלבטים : כי במלת רעיך וכו' : ולל
שהוא מלשון להבה ולחוק ורעות :

פרק כו שהוא מקור מן הקל : פי' שעם המקור נוכל לשמש במקום כל הפעולות
כידוע לבעלי תלמוד הדקדוק :

פרק כז עם תה שהוא בכפש : ל"ל עם מחשבות הלב : חוץ לכפש : שיסכימו
דבריו לאותו העניין שהוא מדבר ממנו :

פרק כח בשתוף נמור : כגון על"ת ב' חייטים שכל אחד בקרא חייט בעבור שהם
משותפים באותו האומנות וקדימה ואיחור הוא כמו שמות המופלאים
כגון רגל הכלאר מתחלה על רגל הלדם ואחר הושאל מלת רגל ונאמר נ"כ על רגל בסף
ורגל ספסל : בהורלת הכלי לת בעל כלי על"מ כמו הגרון שהיא הורלה על החונב בו
כמו היתבאר הגרון על החונב בו : אלא לכפש : ל"ל שעקר הרלייה והשמיעה בא על ידי
הכשמה שהרי בשאדם מת איבו רואה כלום בעיניו ולא שומע באזניו והרי פה להם ולא
ידברו עיניים להם ולא יראו אזנים להם ולא ישמעו : יפול שם הכבוד : ל"ל
שמש הכבוד יאמר נ"כ על המנאים מתחלפים : על פני השמש : ל"ל על השמש ית' ענמו :
וכן למשמ בתחלת בבואתו אמר שכתוב ויראו מלאך ה' וכו' : תמיהה גדולה בעיני כאן
מדייק הרב שהוא מלאך ובפרק שלפני זה פירש הרב על אמיה אשר אמיה והקדק מאמו
שהיה השי"ע ענמו ושמא ל"ל כי דעת הרב שהשיבו המלאך בזה הלשון כדי שיתשוב שהוא
השי"ע ענמו למען יאמין לדבריו : במלאכת ה' : ל"ל בשליחות ה' :

פרק כט מכבודו : ל"ל משכיבתו והיא בבדלת מחומר : מהתערבות האדים
המתחלפים : פי' בשאדידים הם לחים והשמש שופעת עליהם יתחדשו
אותן המראות ועיין בעקידת יצחק פרשת בא שער יד ותתבא מפורש היטב : שהליחות
אשר בעיניהם : ל"ל מי שהוא חלוש הראות שעיניו מוחלים גם שם בשער הבוכר : ומשביע
מהן המביאו' : ל"ל שהשי"ב ברא תחלה המלאכי' ואחר"כ עי"ז ברגון השי"ב נעשה כל העולם כלו :

פרק ל כבר ייחדוה : ל"ל כבר יבדיל הקב"ה מכל הבמנאים זולתו : שאינו לא
דומה וכו' : ל"ל מה לי שיודע דרך כללי שאינו דבר מכל הבמנאים רק
שהוא שכל פשוט ומה לי שיודע דרך פרט שאינו לא דומה ולא נומה ולא שאר הדברים רק
שהוא שכל פשוט : שלילת התיבה לבד : ל"ל מה בכך אם אמו אומרים שאינו שכל אם
אין הלמת כן אז מאחר שבבר אמרנו שאינו חכם שהרי מלת חכמה הוא שם השתוף
וכשבינים להשי"ת משתנה הכלות אז : בשתוף נמור : ל"ל בשתוף השם הנמור : עדיין
ל"ל בלי ודע שהוא לשון יחיד : ודעתיו היותו : פי' אילו הייתי יודע אותו היותי אלהים
ענמו מאחר שאין מי שישיג ענמותו וכו' : שאל להשיגו : בלומר כל מה שאמו משיגין
ממנו יתברך הוא שאמו יודעים שלא נוכל להשיגו יתברך :

פרק לא המחבנים : מיבי המתכות בקרא בך : ובפאה הלחת וכו' : ל"ל שזה
למערב ענמו וזה כוונה רק קבת מעלות למערב על"ת : יתסבך המוון
וכו' : ל"ל שמש בא האוכל ושם כפסל : שאינם נשמעים וכו' : ל"ל כמו השכל : מאחד :
מקשר הלדם ועושה אותו על ענין אחד : על נד הגליות : שהרי העליונים אינם
מקבלים

מקבלים שום שפע מהתחתונים: המכניע את העולם וכו׳. ר״ל שהוא שיכו המכניע כי
הש״ית המכניע על ידו כנרגן ביד הקונה בו:

נשלם מאמר ב׳ בעזרת בורא העולם יתברך:

מאמר ג

פרק א להסכים

עם טבע האפשר. ר״ל שיהיה האפשרות בטבע וביש
האדם כן להרע כן להטיב כמפורש במאמר ד׳ פרק ז׳:
שוה המזג. ר״ל שכל אחד מן ד׳ היסודות בו בשוה: אם שוה מזגו. ר״ל שהוא שוה המזג:
ירצה תמה שהו מתפעל וכו׳. פרשתי במאמ״ר פרק המישי: כמו כן. ר״ל מזונו מבלי
שום תקון שהרי הם אוכלים דשא וכל עשב השדה: לקפוד בלא אינ״ן: בעבור שחלק
הבא אחריו. ר״ל שכל חלק מתבועע ממקום זה למקום אחר בעבור שחלק העומד אצלו
דוחה אותו ממקום זה למען יבא הוא שם וכן כל חלק וחלק תכלה אל תכלית מה שהרי
לא יתבועע לעולם רק אם תבא למקום תכליתה שם תעמוד התבועה ולא תתבועע עוד:
אלמונ״ן בלא קורעלין. שהו׳ כמו אמנעי לפי שיש לו קבת נמים שהרי נדולו בתוך קרקעו
הים אבל איכו נוטה עד למעלה מן הים עד שיראה בשאר אילכו׳: האספונ״ה הימי. ספונ
הנדלת בים: מקום חורי עפר וכו׳. ר״ל תחת הים לבא חורי עפר כתן הקבא מקום זה
לאדם חבמה ותבונה לבנות בבייני׳ וכו׳: הסניה והבפנוף. ר״ל הדבור פי׳ שאין בוונתם
לומר ברק שירה רק בוונתם על מחשבות הלב: ואומרים הנזכר שם. ר״ל ומה שאמרו
שמים מה הם אומרים איכם רוצים שהשמים אומרים דבר מה וכן כל האומרים הנזכרים
שם רק ר״ל שהם מורים על דבר מה כי הרבה פעמים שהוציאו החכמים הורא״ת דבר מה
בלשון אמירה כאמרם אל זאת אומרת: נופים נורלים. פי׳ שהשמי׳ הם בתכלי׳ הנדול:

פרק ב

בה יבדל משאר הבמנאים כאילו תאמר שהאדם בבדל משאר כ״ח בדבור והלא מן
הנומח בהרנש וכן כולל: במין מין. ר״ל בכל מין ומין: הוות בבבד מה׳ שלפני
התכלית כאילו תאמר הבוכח בית לדור בו הדיר׳ היא התכלית והבביין הוא לפני התכלי׳
יותר בבבדת מהעזוכית שהרי תחלה נריך לעיין בעיונו היאך יעשה המלאכה ובמבא
שהוא לפני התכלית: ויהיו א״כ המלאכות העיומות וכו׳. פי׳ ועוד אותו החלק העיוכי
שאין לו שום עביין ועסק במלאכה והוא החלק המעיין באלהי״ת ובמלאכיו יהיה לפני
זה בטל לגמרי: קלוף מה שמוגרבו עליו. ר״ל שהוא הבף טבע היוצרה שהרי זה החלק
הוא הבקרא בלא אלהים: יותר קיים בבפש. ר״ל הדבר שהאדם שומע ומקבל מר בותיו
הוא יותר קיים בבפשו מאשר הוא לומד מעצמו עי״ש ובו שבא עי״ר ראיית עיבו שרואה
בבפרים ולומד מהן וא״כ יש לחוש שהמיע׳ מעלה יתירה על הוש הראות: שבי מראים.
ר״ל שתראיך לשון רבים ומעוא רוב בבים שהי׳ לו לומר מראך בלי יוד: ומרא׳ המוחשות
בלא ומראה המושכלות. ר״ל עליד ראיית אותיות אשר בספר ועי״ר ראיית השכל שהוא

השכיל ומבין דבר מתוך דבר כמו שיאמר הכתוב ולבי ראה הרבה חכמה ודעת: ומראך
פלוה. ל"ל לאבל מה שקבלת מענמך עי"ז מראה רק כלום: כאילו הוא מתונע. פי' שהוא
אמבעי: שולל נמוד. ל"ל שאין לו מותר כלל: כשאלת איזה הוא וכו'. ל"ל מנד התשובה
בשאלת איזה הוא גדרי הדברים כי יש ארבע שאלות על כל דבר הכתבה בעולם והוא
מה ומהם ומי ולמה ל"ל מה הקומר ומה טורתו ומי הפועל אשר פעלו ולמה הוא כמבא
ל"ל מה תכליתו וכן כלשון חז"ל איזהו גבור איזהו עשיר איזהו חכם וכו' שבתשובת אלו
השאלות נריך להשיב נדר הדבר שהוא הודעת מהות הענין וענמותו והיודע להשיב כזה
נבל הבמנאות הרי הניע כבר אל החכמה ואל הביכה ויבא כבר שכלו תחכם אל הפועל
אחר שיודע שבת וטורת כל הבמנאות:

פרק ג

באמצעותם. ל"ל עי"ז המושכלות: השכל והמשכיל והמושכל. המשכיל הוא
האדם המשכיל בשכלו והשכל הוא המשמעו והמושכל הוא
הענין שאדם משיג במבא שבלשתן דבר אחד כי האדם איבו משכיל רק עי"ז שכלו במבא
שהמשכיל והשכל הם דבר אחד והשגה איבה בב"ל ענין שכלי עצמי לאדם השיג
נורת האילן ואם כן איבו השיג כ"ל עי"ז שכלו במבא שאין ידיעתו נורת האילן רק השגה
שכלית במבא שבלשתן דבר אחד ועי"ז הוא כאגד בשכל הפועל כי השכל הפועל הוא
המוניח שכל האדם מבח אל הפועל ועיין במורה חלק א' פרק נ"ח ותמבא דבר של שכל
והשכיל והמושכל מבואר הטיב: מה שאין ראוי וכו'. פי' שיתבא דבר מה לבעלה:
ולפי זה המבא אשה יתבבך מין האדם אז לבעלה (כי
איזה שלימות הניע) שזוית המשולש שוה לשתי בבות בבר
פירשתי במאמר ראשון פרק שבעה עשר: ושזוית
היונאות מן המשולש וכו'. פירוש שזוית היונאות היא
גדולה כל בך כמו שבי זויות מן הנ' הבבימיות בזה
והמופתעל זה שבני תוכל לבבות על היונאות

ב פ"ב בבימית בבימית בבימית

שבי זויות בזה

ז י זויית יונאות

ז ז זויית זויית

אובאשר ידבק בלב המעוטר עם בלב המשוש שבקו הבוא בחלק על יבא בעל
אמבעי ובבי קנות עיבך לבבח הנורה אשר בראש הדף יביטו לתבן תבין דע לך
באשר יהיה לך שבי ענוליס שוים ותחלוק אחד לשבה חלקים והשבי לעשר חלקים
אז אם תקח ענול אחד ותחלקבו לשבים ותחלוק חלק אחד לשלשה חלקים והשבי
לשמשה

לחמשה חלקים בשתי הוא נמורה הזאת שלפניך יהיו יחס ל״ל ערך חלק המעושר כנגד חלק המשושה כיחס חלק המשושה כנגד כל הקו ל״ל כנגד המעושר והמשושה יחד וכל קו הנחלק על שני חלקי׳ כלתי שוה ויהיה יחס חלק הקטון כנגד חלק הגדול כיחס הגדול כנגד כל הקו נקרא זאת החלוקה יחס בעל אמצעי וב קנון כמבואר באקלידס ספר ששי בלמוד ל״ מאמר פירוש על דרך משל ענול זה הוא שלשים באמה וחלקנו אותו לשני חלקים יבא לכל חלק ט״ו אמות אחר כך חלקנו החלק האחד לשלשה חלקים דהייבו לחשושה יבא לכל חלק חמש אמות והחמיש דשבייה חלקנו לחמש קנות יבא לכל חלק שלשה אמות כמנא שחלק הקטון כנגד הגדול הוא כמו הגדול כנגד כולו פירוש שהקטון הוא שלש אמות והגדול חמש אמות כמנא שהגדול יותר מן הקטן חני קטן וחני אמה יותר שהרי הקטון שלש אמות וזה שתי אמות יותר כמנא שהוא חני הקטן שהוא אמה וחני ועוד חני אמה יותר וכן הוא ערך הגדול שהוא חמש אמות כנגד כל הקו כלו דהייבו המשושה והמעושר יחד פירוש ששניהם יחד המשושה והמעושר מ׳אמות והמשושה עצמו חמש אמות כמנא שהקו כולו יותר מן המשושה שלש אמות דהייבו חני המשושה וחני אמה יותר וכן לעולם כל קו הנחלק לשני חלקים שאינם שוים ויחס הקטן אל הגדול כיחס הגדול אל הקו כלו נקרא זה יחס בעל אמצעי ושתי קנות ויש לפרש בענין אחר לכל הראשון עקר׳ בעל אמצעי הוא קו א ב לפי שהוא עובר באמצע הענול וחולקו לשנים ויחס בעל אמצעי כנגד הקו כלו דהייבו המעושר והמשושה כיחס הקטן אל הגדול ל״ל המעושר זהו הקטן והמשושה זהו הגדול והגדול יותר מן הקטן ב׳ אמות וכיחס זה הוא גם כן המעושר והמשולש שניהם כיחד כנגד הקו בעל אמצעי ל״ל קו א ב החולק המשושה והמעושר ל״ל בעל אמצעי יותר גדול מן שניהם ג״כ ב׳ אמות וקו מחונה בידיך ומדוד הקנות והקו החולק ותמצא שכן הוא: מנד שהם מבא׳ ל״ל מחדדין הסכל: שהוא מעתה׳ ל״ל שמתקוים שזורחת השמש היום ליכה זורחת מחר: מנד הנלגל היומי׳ פי׳ כי תכונת השמש ענתה היא שמסבבת העולם בשנה ועי׳ הנלגל היומי מכרחת לסבב אותו בכל יום עבעי שהוא כ״ד שעות: בחלוף מה שהוא ל״ל בהפך האמת: בחוזק ובחלשה ל״ל שלזה רוצה מזג על מאד וכמנא שלא יכול לרבא אותו כמו למי שרוצה מזגו חלש אבל מכל מקום הוא מועיל לשניהם לכל אחד לפי טבעו:

פרק ד

מסתבך׳ רוצה לומר מעורב בהם חזק מאד: אינה פועל׳ רוצה לומר רפואה:

מאמרג פרק ה וז ח ט י יא

פרק ה הוא בפועל תמיד וכו׳ ואם כן היאך שייך שיעשו זה כדי שישינו יותר
רונה לומר כדי שיהיה להם שלימות יותר והרי שלימותם עמם עולמית
ואינם יונאים מכח לפועל רק הם תמיד בפועל: בחלוף המחנכים וכו׳. רונה לומר
שלבעמים הוא עומד כוכח מזרח ואחר כך מתנועע ועומד כוכח מערב. והקבלה
לגואותם. רונה לומר שהגלגלים מקבלים הנוי מן המלאכים: לא ישאר אופן וכו׳.
שהרי אין שייך לומר שהמלאך פונה וכונע בגלגל ומכעבע אותו שהרי אין שייך לומר
כניעה בדבר הגבול: ואם ישובח מנד הגיון. רונה לומר ואף על פי שלבעמים ישובח
גם כן מנד הגיון. רונה לומר שיש לו נבע כאח: אל החסד. רונה לומר מה שכאמר
כי אחי ה׳ עושה חסד משפט ונדקה מוזר על הנ׳הנזכרים אל יתהלל חכם בחכמתו ונו׳
וחסד קאי אחכמה וכמו שמפרש והולך:

פרק ו בברא אדם יחידי וכו׳. שלא כלך אחר הרוב: וינטער בהפך. רונה
לומר כשנעשה לו דבר בהפך טבעו ינטער מאד ויחלה: והפעולות
שתנעער מלבד. רונה לומר מחזק לבו:

פרק ז ולא הוכח לו. רונה לומר לאיש שוה המוג הוכח להגביל הכאה והמנוכח
ויש גורמין ולא בחלף: הכה בהגבלות וכו׳. פירוש מאחר שאי אפשר
להגביל רק על יד איש שוה המוג אם כן הכה נמנא שהוא דבר קשה מאד מפני שהוא
כלתי אפשר שימצא: בשמיתתן. רצונו לומר שבשמר מן הגזל ומן הערל ומתמיד
היושר בין האישים וכו׳:

פרק ח מן המזלות האמתיים וכו׳. ב׳ מיני מזלות יש כמבואר בספר יסוד
עולם להרב ר׳ יצחק ישראל: כפל המ״ם לכתיב תמים תהיה עם ה׳ אלקיך
והיה יכול לומר תם: הכח הדמיוני. ל״ל הכח המדמה: שאין כל מדומה אפשר. ל״ל
שהמדמה מדמה הרבה דברים שקרים כמו שפיכה פורחת באויר וכדומה: ולא שב אל
אברים. ל״ל לא קאי למעלה על מנרים אעפי שהוא לשון יחיד ומנרים
ובים הם והיאך שייך שיהא קאי על מנרים שמנינו דונמת זה הדבר כמו ויאמר מנרים
וכו׳. (מדרינותם כה:)

פרק ט מכלי הרגש. ל״ל שאין הרגש בעצמות: בזולת כלים גשמיים. ל״ל
שאין לשמוע בלי אזנים אעפ״כ הוא שומע בחלום בלי אזניו לכך אחר
הכתוב בחלום אדבר בו:

פרק י והלחים בפרש שחיבר בספר דניאל בחיי גם הסיר שהיו על הקרבנות
היו שמכה לחכין למנחה על כניסת על מחלת על עלמות על הנחילות
על מוסכים על הגיתית על הסמיכת ופירש בביאורי הבחיי לחכין כלי זמר וזל הלך
יוזפא קשטיל כי הוא לשון זמר וכן תמצא בספר עקרים במאמר ג׳ פרק י׳ עכל: ולא
יעבור מקן. ל״ל שלא יעלה עוד למעלה גדולה מזו: ישיג הענייניים שיורו עליהן אותן
הנורות ל״ל שמרמזין עליהן הנורות כי הנסים והסוסים הכל היה רמז לענין מה: כמו
שאמרו רז״ל וכו׳. ל״ל שהיו מדות כנגד אלו סל׳: מכיהו. ל״ל שיהיו:

פרק יא על הדרגות. ל״ל לפי המדרגות: כמו שמהכאת ביאון הנשמה וכו׳.
כי כשהשמש זורקת הכח על איזה ענין קשה מכח שהיא זורקת הכח

יחזור הכיסון לאחוריו וזורק נס כן באותו מקום שתר הכיסון לשם עלמ כמו חזורק בכח
כדור אחד על האדרן אז הכדור חוזר ורוקד למעלה מן האדרן כך השתש גב כשזורקת
על האדרן חוזרת גב דבר מה למעלה מן האדרן כמבואר ברוח מן פרק ז:

פרק יב שהתכלית קודם וכו׳. רל״ל ידיעת התכלית קודם שאינו לא ידע התכלית
לא יעשה התעשה שב מוכרח ידיעת התכלית להיות קודם המעשה:

פרק יג (בחק הרופא) על טבע המציאות. רל״ל שטבע בעולם שיהיה הפי ואאב
המדבר ולא כולם מדברים כי הטבע נריכה להיות מדרגות מדרגות:
שיזונו כל הדברים וכו׳. רל שיהיה הכל על הכם:

פרק יד (ואומר עוד) השוו ההקשי. רל״ל הכח לפי ההקש השכלי הנריך להיות
לפי קבלת המקבל:

פרק טו (יוליד אכילת וכו׳) מה שאפר בזה מחזוקות באותיות וכו׳. פי׳ שאקור
לבהמות מחזוקות באותיות כשיחד אל האדם וכו׳: ולא הביא קרבן:

פרק טז (לא באו אלו הלשונות) (כי אפשר לומר) אבל יודה שהכתב הכשוג וכו׳.
רל״ל לא שרבי חולק ויאמר אלא כשתנה הכתב רק חולק על טעם קריאת
שמו אשורית: הביאו להם. רל״ל ישראל לענמן הביאו כתב עברית ולשון ארמית: בכם היו
עומדין. ר״ל שם שהוא הכתב שהיום בידינו עוד:

פרק יז וכפי פשוטן. רל״ל כדרך שראה וכריה אים רוכב על סוס וכו׳ שפשוטו לא
היה כלום רק נוכת האים הרוכב שהיה נדתה לזכריה שהוא רואה היה
רמז אשר שלחו ה׳ להתהלך בארץ כמבואר בזכריה ה׳:

פרק יח מפי הקשי רל״ל מפי שידעהו שוה. רל״ל כל דבר המודע על
פי המופת כל הידיעות שוות בו הן בכיאה הן איש אחר כי המופת הוא מופת
לכל: שהשכלית בדברים הנרועים וכו׳. רל״ל שיותר טוב הוא שלא ידע דברים הנרועים
משידעם: וזהו לשון אלהיך. רל״ל שאלהיך הוא לשון חוזק כמו אל תמנע טוב מבעליו
בהיות לאל ידך: כמ האחנת השנאתי. רל״ל לעשי שאתה מאמין אותי רק שאתה מוסיף
אמנעי: מדבר בעדו. כנון עלמ אדם המדבר בעד עצמו אומר אלכי: בלשון נסתר.
רל״ל עדמ כיי שמדבר ומנוה מנד המלך או מושל אחר: ולא אמר מפי הקבה. רל״ל שלבך
אמרו בלשון מפי הגבורה שמעמוה להורות שיש לאלו הסכים כח וגבורה שאי אפשר
לשום נביא לבטלם:

פרק כ — פרק כא

פרק כ (לא שלא יקום כמהו לעולם): פרק כא שלא יוכן כפשוטו. רל״ל רק בהכרח
יוכן כפשוטו: יהיו אמת כפשוטן: וזולתם סמס רומזים:

פרק כב כי אי אפשר שימצאו בכל במסבר. מבואר בהקדמת המורה
לחלק שני בהקדמה ב׳: ושהן אלף ושביים וכו׳. עיין בספר נדה לדרך
מאמר ר״כלל ו׳ ותמצא מבואר הטב: לבטל הוראתם. רל״ל כמו עלמ מי שבולל בשעת
מאדים שהוא שופך דם והקבה בטל זה עי מעשים טובים:

פרק כה תכונה טובה. רל״ל מדה טובה. הקורג במזיד פטור והקורג בשוגג חיבב:

מאמרג פרק כה כו כז כח כט ל לא לב

לל שהרוגים שהרג בשנגה והוא שונג נהרג על גואל הדם ונואל הדם שהרג במזיד לזה
הרוגים אינו נהרג שהרי אין לגואל הדם משפט מות: כמכה וכלתי כמכה: לל עלמ
כגון שתאמר ראובן כמכה ואינו כמכה שזה לו אפשר: זונ וכפרל: מספר זונ הוא
המספר הינוא בשני כנון ל"ו ו"ו ח"ו ו"ו וכינו כזה והכפרל הוא שאינו עולה בשני כנון
ל"ו נ"ו ה"ו ז"ו ע"ו וכל כיוצא כזה ואי אפשר שיהיה מספר אחד זונ וכפרל: פירושים
רבוים וכו' כי זה מפרש בכך ואומר שכך כווכת הענין ואחר מפרש בענין אחר ואומר שכך
כווכת הענין ופעמים הרבה הם שני הפכים ואי אפשר שיהיו שניהם מודקים ואין אנו
יודעים איזה מהם בקבל: (כמכע הקשנה) שני הסותרין: לל שני חלקי הסותר: על
זה אנו דנין: לל חולקין: לבתן בן דוד: ואעפ"י שבתן היה נכ בן דוד מ"מ אינו יוצא
המלוכה מאחר שלא מלך כתן בכתר מלוכה רק שלמה היה מלך: שלא אמ"כ לא יסוג
וכו': רטוכו לומר ואף אמ"ב לא ידעה: (בכמו תר שנה קודם וכו') (אותו
הלפיטיור נוה):

פרק כז פעם אחת בשנה: לל באותו יום שקבלוהו עליהם למלך: כאילו הוא
גופו: שהרי הוא כעשית מנלנו: שלמות הלדם מכל ענינו: לל שיהיה לו
חלק לעולם הבא וזה אי אפשר אלא כשיעבוד הנפש כראוי: חלק מדיכה: לל הדברים
ההכרחיים אל הלדם בבחינת חיותו כאשר הוא מוכרח להשתתף עם זולתו כמו שנזכר
בפרק כל מהתאמר הראשון:

פרק כז מהכמה המתדבק: עיין ברוח הן פרק עשירי: זאת הנקודה אל הקו:
לל שאין ערך הנקודה כנגד הקו כלום כי הנקודה אינה דבר לגחרי כמו
שפירשתי במאמר שני פרק': מנד היותן דברים בלתי נמנאים: לל מנד שהם אינם
נעשים:

פרק כח מה יזבה ילוד אשה: לל לבתי שאינו רק תיקון ישות קבוץ המדיני ולא שום
מד עבדות הנפ':

פרק כט (שיראה מזה שאפילו וכו') (עוד תלע פירוש המאמר הזה וכו'):

פרק ל שוות במספר: לל עלמ שראובן עשה ג' מנות ושמעון נ"ב לא נעשה רק ב'
מנות לו תהיה המנה האחת כעינה לל עלמ שראובן היה נזהר בכבוד
אבותיו וכן שמעון היה נזהר בזה: שזה בכתות לל בנוד לל שזה כתן אלף זוז וזה נם כן
כתן אלף זוז: (אשר כפעולות הכן יותר טוב) ולא לתמות: לל לא שתאלה לתמות דוקא:
(שלא יפציק שלא יקטע באחת מכל אלו וכו':

פרק לא שלא יסבותו המלאכות והידיעות: לל שלא יבטלו: כדי לתת קיום באיש
אל הנפש המשכלת וכו': שיראו מלאכיו וכו': פי' הקיום ענשה הקבה אל
הנפש המשכלת היא שיראה: כלומר סדר שיראו מלאכיו לל הקבה תיקון וסדר כל טבעי
העולם שיראו מלאכיו:

פרק לב הנפ הנפש אחור והתקבץ באותיה: רומה לומר על דרך משל כאדם
שהוא בחדר מעכי איזה דבר ורץ ונכנס לאחוריו וכל באותיו נקבצים:
לל בחדרים וכאדם שהוא מסתיר ומקבץ עצמו לאיזה מקום בסתר מעכי שיראה:
ושיהיה מועל הדברים הנראים אנלהפ':

פרק לג ערבוב שכלו. ל"ל שינעון: פועל יוצא. ל"ל יוצא לאחד שישים לאחר אבל
הוא עצמו לא ישתנה כזה: פועל עומד. ל"ל שהוא עצמו ישמר ואינו יוצא
לאחר:

פרק לה ויתחלפו בצחות ויתר וכו'. ל"ל שפעמים יהיה קבלת הערבות או התועלת
הרבה ויהיה האהבה גב הרבה ופעמים יהיה קבלת הערבות או התועלת
מעט ויהיה האהבה גב מעוטה: ואפשר שיפקדו. פירוש כשיפקיע הערבות או התועלת
יפסד ויפסק האהבה גב: שהוא טוב אליו וכו'. ל"ל מבל שקבל איזה טובה ממנו:
ואהוב הוא הידוע אבל האוהב. ל"ל שאין אבל האוהב סוס טעם וידיעה באהבה זו רק
שהוא אהוב אבלו לא מבל שקבל טובה או ערבות או תועלת ממנו: והוא התנבוג: שלא
הידיעה בלבד. ל"ל רק שיודע האהוב הזה: וזה כי אל"ף לאדם לאהוב וכו': שיכבד על
הסתיכות מין שחוק הוא:

פרק לו (אין זה פועל בחיריי שישובה וכו')

פרק לז יתכן שיאהב האחד לאחר ואחר אליו. ל"ל שיש בהן קנת דמיון ולזה
יאהב זה לזה וזה לזה מבל שהוא דומה בו ומקבל איזה תועלת ממנו:
הן שיאהב רב מיני. ל"ל הגדול לקטן אע"פ הוא מבל הדמיון והתועלת שיוכל לקבל ממנו:
אלא בדומים. ל"ל שבל אחד דומה לחבירו: שלא יכפשו הטובות לחבריהם. ל"ל עלת
דאוהבן ושמעון הם חברים ואוהבים ואעפ"כן רע בעיני שמעון שיטיב ה' לראובן עד
שיעלה לו מעלה ראובן וכן ההפך: (כי לא ישער) מכין עצמו שיה. ל"ל לאהבה והדבקו:
(ל היותר טוב לו יותר גדול מאהבת וכו') על קיום וערך. ל"ל שאין האהב' שום ביטיחס
וזהו על קיום וערך: ולא השוי בכמות. לא שתהיה האהבה שוה בגודלה ביטיחס:
שבגולתו במאמר. על בדבר ה' שמים בעשו: שיאהבו המשוררים וכו'. ל"ל תבד הטורח:
(ומורא כדרך העבד) (בכה הלתוב וכו') בגון הקנולות עלת בגון השחוק באדם שהוא
בגולה לו ואינו לו מבד הכמות ולא מבד האיכות: תבלית בל התורה. ל"ל שתבלית קיום
בל התורה בולה אינו כי אם אהבת השי':
סליק מאמר ג'.

הקדמה למאמר ד

אם לא יקדים לבו הידיעה וכו' כמו שמפרש והולך: ידיעה מיבית. רוצה לומר
ידיעה בוללת:

פרק א שעליהן אבו דבין. ל"ל שעליהן אבו בדוקין: מבדעת אחד משבי חלקי
האפשר. בגון בדיק ורשע שבל אחד חלק האפשר שאפשר שיהיה בדיק
ואפשר שיהיה רשע. ורצונו לומר אם ידיעת הקדוש ברוך הוא שהוא יודע עלת שראובן
יהיה בדיק אם ראובן מוכרח להיות בדיק מבח ידיעת השי' או לא ובמו שמפרש והולך:
מבלי מעיק. ל"ל מבלי מבריח: בבח אפשר שיגיע ל הפעל וכו'. אם עלת ידע ה' שראובן
יהיה בדיק וידיע' אינה מבר' שיהיה ראובן בדיק א"ב מאחר שאינ' מבר' יבול להיות

שראובן יהיה רשע ויהיה ר"ל ידיעת הש"ית אוא וכזה שהש"ית יודע שיהיה נדיק וקנה בעשה
רשע: שיהיה טבע לאפשר כמנא· ר"ל שיהיה הכחיבה ביד האדם והאפשרות בידו הן
להרע הן להטיב: ומשעה מי שישתדל שלא וכו' ר"ל אחר שאין האפשרות בידו וא"כ יהיה
כל השתדלותיו בטלין: והפך מה שנזכרנו עליו· ר"ל שיכירת האדם היא בא מדבר ר"ל
בעל שכל להשכיל ולעשות הראוי ולבדוק מהבלתי ראוי ואחר שלא יהיה היכולת בידו
יהיה א"כ הפך היכירה: מציאת טבע האפשר ר"ל שהאפשרות הוא בטבע האדם: הן
מהשם אליבו והן מקנתיבו לקפתיבו· ר"ל הן העוכש המניע מהש"ית הן העוכש המניע
מהכריות כגון אדם שרגש כהרג וזה היה עול נמור אחר שהרוגה היה מוכרח על מעשה
ההריגה ולא היה האפשרות בידו שלא יהרוג אותו: שתי אלו הידיעות· רוגה לומר
ידיעת השם יתברך וטבע האפשר: מה שהיא שבת הויתו יהיה ידיעה שתה ה
איבה שבת ההויה· רוגה לומר על דרך משל הקדוש ברוך הוא ידע הנמחים מכח ידיע ה
זו לא יהיה הנמיקה שאילו היו נומחין מכח הידיעה היו נומחין עולמית שהרי הקדוש
ברוך הוא יודע אותו עולמית שאין שייך הדוש ידיעה אבל הקדוש ברוך הוא: בחלוף
היוכא אל המציאות· רוגה לומר בהפך ידיעתו רוגה לומר מאחר שאין תולה בידיעתו
כלל יכול לראות אל המציאות הפך ידיעתו כמו שפירשתי למעלה: האדים· רוגה
לומר העגבים: מן הגד שיבא מהן אל המציאות שהוא מגד הסבות רוגה לומר מה לי
שיהיו מחוייבים מגד עגמם ומה לי שיהיו מחוייבין מגד סבותיהן אחר שבין כך ובין
כך הוא מחוייב ואם כן מה לי שידע השם יתברך הסבות או עגמן מאחר שהוא מחוייב
מגד הידיעה שידע הסבות או ידע אותן עגמן: אבא בבחינה שכלית· פירוש אפשר אין
שייך לומר אבא על דבר שיכול להיות על שני הפכים בשוה רוגה לומר על דרך משל
כגון שיכול להיות שחור או לבן אבל בשהוא מחוייב מגד סבותיו אין שייך לומר על זה
שם האפשר על דרך משל אם הוא מחוייב מגד סיבותיו להיות שחור אם כן אי אפשר לו
להיות לבן ואם כן אין זה אפשר אבל הוא אי אפשר ואין שייך לומר על זה שם האפשר
רק בבחינה שכלית רוגה לומר בשכל יכול האדם לנייר ביור אפשרות מה אבל איבו כן
באמת והאפשרות שיבוייר בשכל הוא שהיה אפשר שיתבאר הסבות בהפך והיה ההפך
יבא של המציאות כגון על דרך משל אם היו הסבות בבמנא שיהיה לבן אבל מבל
מקום איבו אחר שהסבות שיהיה שחור בבר היו בבמנא ואי אפשר לו להיות לבן ואם כן
אין זה אפשר מגד העבין רוגה לומר לפי האמת כמו שמפרש והולך רק בבחינת
השכלית: על השווי· רוגה לומר שיהיה על דרך משל אפשר לו להיות לבן או שחור
בשוה: מי הוא המכריח ובו' מגד האחד על האחר· רוגה לומר מאחר שהוא יכול להיות
לבן והיה יכול להיות נם כן שחור והוא כתב' שחור מי המכריח האחד שהוא השחרות
על האחר שהוא הלבנות רוגה לומר מי הכריח שיהיה שחור ולא לבן והרי
היה לו אפשרות על הלבנות כמו על השחרות: לדעת הראשון·
רוגה לומר לדעת רב סעדיא גאון ותהיה הידיעה בעלה
כמו שמפרש למעלה: לדעת השני· ר"ל לדעת
האחרוני שהבי למעלה ויהיה הכל מחוייב
מגד הבותיו כמו שפירש למעלה:

פרק ב

גלגל יונא מרכז ונלגל ההקפה כזה ✠ וזהו כקרא יונא מרכז לגבי הארץ לאיכה בלתמצעיתה ואם כן אין הארץ מרכזו רק מרכזו יונא למרחוק מגד הארץ וזהו כקודת ב כאשר הוא בכול׳ הזאת לפכיך כי לעולם הכקודה הלתמצעית מן הגלגל או הענגול היא המרכז: מן הלתמצע וכו׳ פי׳ ג׳ תכונות טבעיות הן בעולם הא׳ היא מן הלתמצע והלתמצע הוא הארץ שהיא (ד בלתמצע הגלגלים והתכונה שהיא מן הלתמצע הוא יסוד האש ויסו האויר ששני אלו היסודו׳ מתנועעים למעלה ולא למטה אל הארץ והראיה כשתדליק הכר יעלה השלהבת למעלה ואף אם תטה הכר למטה לגד הארץ אעפ׳כ יעלה השלהבת למעלה לגד הדים וכן האויר עולה למעלה מן הארץ בראייה שהעשן עולה למעלה ויסוד המים ויסוד הארץ תנועתם אל הלתמצע כאשר תראה שהמים יורדים לעולם ממקום גבוה למקום כמוך ואיכם

א׳ מרכז העולם והיא הארץ.
ב׳ מרכז היונא.
ג׳ מרכז ההקפה.
ד ה ו׳ ענולת גלגל היונא.

פולים ממקום כמוך למקום גבוה וכן כאשר תקח נוש עפר ותזרקנו למעלה ירד ויפול על הארץ וסביב הלתמצע הם הגלגלים המתנועעים תמיד סביב הארץ: סביב נפש כל קיים׳ כל עלת כגון הרכב והראים הם סובבים ספיב הכרזל שהוא כח קיים שלעולם תהיה הסבוב סביב איזה דבר כח: לא מן הלתמצע וכו׳ שהרי גלגל ההקפה תנועתו לא למעלה ולא למטה ולא סביב הארץ רק סביב נקודה שהיא בגלגל היונא שהוא נקודת ג שהוא מרכז ההקפה כי לעולם המרכז בלתמצע הגלגל וכל תנועה היא עולמית סביב המרכז: אלא אם כאמר וכו׳ אל א׳ב אל׳ לתלן קושיא זו רק על ידי תירון שקר כמו שמפרש והולך: המוכחים לבבבים הבבוכים וכו׳ שבתי בדק מאדים המה בגה בבב לבבה בקדאים בבבים הבבוכים וכל אחד מאלו הז׳ים לו גלגל ההקפה וגלגל יונא מרכז לב כמו שהוא תנוייר בנורה שעברה: ולהבחות גלגל יונא מרכז וכו׳ אל קושיא שבייא יתחייב גם כן על גלגל יונא מרכז שהתכוכי מביא: מרכז גלגל יונא המרכז של בבבים הבבוכים וכו׳ רוצה לומר המרכז של גלגל שהוא יונא מרכז שהוא על דרך משל ענולת ד ה ו׳ ומרכזו בקודת ב כתנוייר בנורה שלעכיך כי לכל אחד מהבבבים הבבוכים יש גלגל יונא מרכז יש מהן מאותן המרכזים שיהיו למעלה מן הארבע יסודות עיין בפרק כל לחלק שני בספר המורה ומתוך איזה מהן יהיה למעלה מן היסודות ואיזה מהן עוד למעלה מזה ואם כן לא תהיה סבובו סביב נפש כח שהרי המרכז שהוא למעלה מן היסודות בא בגלגל הירח וגלגל הירח ענתו יתנועע גם כן תמיד שהרי גלגל הירח

מאמר ד פרק ב ג

אינו כח שהרי הוא מסבב הארץ שלמית סבוב אחד סבוב וכן בכל הגלגלים ומהגיע תחיה
התנועה סביב גשם שאינו כח קיים: הזרות. רונה לומר הזרים שהם כנגד הטבע:
מהלקיות וכו'. פירוש שהתכוכי יחשוב הלקיות לפי הכיורים האלו ויוצא החשבון לפי
דבריו מכוון ואומר הוא שהכיורים הללו הם אמת בראיה שהוא יחשוב על פי לו הכיורים
הלקיות ולא כפל מכל דבריו אלרנה רק דבריו הן אמת: במבטים. לל שהוא יחשוב
המבטים ומבטי יכולר בפרק רביעי מזה המאמר: מכל שבשי אחרים. רבונו לומר מכל
טעמים ועקרים אחרים ולא מפני ההתחלות שהוא מביא שהרי הן במבטות רק שיש
כדלים ושרשים אחרים שאין אנו יודעים אותן: אלא כנגשם כח. רונה לומר כשנגשם
כולו מתנועע לי אפשר שתהיה איזה נקוד ממנו כחה
והלמודי לל בעל חכמה הלימודית מבייר בנגשם כדורי
שהוא עצמו מתנועע ואף על פי כן מבייר בו שתי קוטב קוטב
נקודות שהן נחות כזה
הנקודות הלמטעיות נקראות קוטבים: אבל יש בו
סבות אחרות. רונה לומר כן כאמר אנחנו גם כן
שידיעת השי' ועבודתו אפשרות שכיסה אמתיים אחר שהשם מצוד עליהן רק שאין אנו
יודעים הטעם והסבה:

פרק ג

אך על פי שהטבעי מנד עיונו יכחיש זה } התנועה היומית וכו'. פירוש
שהגלגל היומי מכריח כל שאר הגלגלים ומסבב אותן עמו סביב
הארץ בכל יום טבעי שהוא כ"ד שעות: לשער תמונתם. רונה לומר שאי אפשר
לבייר הסבה והטעם ואי אפשר לידע באיזה כח הסכרחיות הזה: גשם תשיעי. לל
גלגל תשיעי על כח הפגישה. רונה לומר שהוא מוגש ודוחה אותם ומכניע אותם עמו:
שפגישת גלגל מאדים וכו'. כדי שתכין הטבע עיין בבורק ו שבעמוד הבא ורבונו לומר
איך מייך שמנד שפוגש גלגל מאדים את גלגל המה שהוא למעה מהנו יתפוגע גלגל
המה התנועה היומית וגלגל מאדים עצמו יש לו התנועה היומית רק במקרה שקבלה
מגלגל כדק שהוא למעלה ממנו וגם גלגל כדק קבל התנועה היומית משבתאי שהוא
למעלה ממנו ושבתאי קבלה מגלגל הכוכבים הקיימים וגלגל הכוכבים הקיימים קבלה
מגלגל היומי שהוא למעלה ממנו והכלל הגדולה לאה יכריח גלגל מאדים את גלגל המה
לה תנועה התנועה היומית והתנועה היומית לגלגל מאדים עצמו רק במקרה שקבלה
מהמה וכמה גלגלים שהם למעלה היומי על גלגל היומי ולאה לא מכריח גלגל
מאדים את גלגל המה שיתנועע התנועה שהיא עצמית לו דהיינו תנועתו המיוחדת
ולאה מכריח אותו התנועה שהיא לו במקרה ובא לו ממרקוק ואינו מכריח תנועתו
העצמית

א גלגל יומי והוא חלק ואין בו ככבים כלל ומסבב העולם בכל שעות:
ב גלגל ככבים הקיימים ובו כל הככבים הקטנים והוא גלגל המזלות ומסבב את העולם בלו אלפים שנה:
ג גלגל שבתי מסבב העולם בשלשים שנה:
ד גלגל נדק מסבב בי"ב שנה:
ה גלגל מאדים מסבב בשנתיים:
ו גלגל חמה מסבב בשנה יום ורביע:
ז גלגל כוכב מסבב כמו חמה:
ח גלגל כוכב מסבב גם הוא כמו חמה:
ט גלגל לבנה בכ"ז יום וח' שעות בקרוב:
י אש:
כ אויר:
ל מים:
מ ארץ:

הענתית ואינה באה למרחוק שהרי גלגל חמה מיד אינו וכן איך יתכונע גלגל הירח התכונע

מאמר ד פרק ג

היומית מכל שפונים לותו נלגל ככב וכוכב קבלה משאר הגלגלים שקבלו מכל פניסה
נלגל התשיעי שהוא נלגל היומי ולמה לא מכריח ככב את נלגל הירח לסבב את תנועתו
רונה לומר תנועת נלגל ככב העצמיית ולא המקרית וזה שכי דברים שהם כנגד העבע
האחד שמכריח לותו המקרית ולא העצמית ושכי שהמקרית בלה מרחוק והעצמית
איכה בלה מרחוק רק הוא אצלו מיד : נוף תשיעי · רונה לומר נלגל התשיעי : התנועה
המתחלפת · רונה לומר שנלגל הכוכבים מסבב הארץ בשלשים ושש אלפים שנה פעם
אחת ממערב למזרח ואם כן הילך שיך שיהיה לו שתי תנועות בשלמא נלגל התשיעי
אין לו רק תנועה אחת אבל נלגל הכוכבים יש לו תנועה מיוחדת גם כן שהיא בשלשים
ושש אלפים שנה פעם אחת ממערב למזרח ותנועה התנועה היומית גם כן ממזרח
למערב ואם כן הילך שיך שיתנועע שתי התנועות כאחת · בשלמא אם תהיה האחת
עצמית והשנית במקרה כגון שהוא בשאר הגלגלים שהשנית להם בתקרה מכל נלגל
היומי אפשר זה אבל שיתנועע אחד שתי תנועות מכל עצמו אי אפשר ולמען תכין הנה
אמשול לך משל הנה ראובן הולך
בספינה מראש הא שהוא ממזרח
לראש השני שהו למערב והספינה
הולכת ממערב למזרח הנה אף
אף על פי שילך ראובן בספינה
ולא ממזרח לערב הנה על ידי
הספינה בא ממערב למזרח

נב שהרי הוא בספינה והספינה הולכת ממערב למזרח אבל התנועה האחת היא לו
מכל עצמו והשנית במקרה מכל הספינה אבל כשיתנועע שתי תנועות מתחלפות
כגון ממערב למזרח וממזרח למערב מכל עצמו אי אפשר : אלא אם כן הוא בעל
הכח ועל כל הכיור · רונה לומר שהשכל הכבדל אי אפשר שיהיה פונה בגלגל ומכיע
אותו שהרי הכבדל איבו נפש שיפנוה אותו אם כן אי אפשר לומר רק שהגלגל הוא בעל
כח ושכל ומכייר בכיורו לפשות רגון הכבדל ורגון הכבדל הוא שיתנועע הגלגל והגלגל
מתנועע מכל עצמו ולא על ידי פניות הכבדל וזה גם כן איבו יכול להיות שהרי אם לא
תנועה מיוחדת גם כן ואילך שיך שיתנועע על ידי כיור שתי תנועות מתחלפות כמו
שמפרש הולך : בלתי בעל כח · רונה לומר שהם נופים מתים ואין להם שכל
וכיור כלל : המתרשמים ביסוד האש · הנראים ביסוד האש : אלא על כל
הפניסה לגלגל הירח · רונה לומר שגלגל הירח פונה יסוד האש ומכיעו התנועה
היומית : ולא יתנועע התנועה המיוחדת וכולי · רונה לומר למה יכריח
התנועה היומית הנאה לו במקרה ולא תנועתו העצמית כאשר פירשתי למעלה :
ואין להם הקשר וכולי · רונה לומר שאיבם מתנועעים תנועת גלגל הירח : יתור
היות התנועה היומית בפניסה · לא שהרי גלגל היומי רחוק מהם ואם הוא עם גלגל הירח
יקשה למה יתנועע המקרית ולא העצמית כדפירשתי : אלא אם כאמר · לא אא לתרץ זה

רק

רק עי׳ שקר שכאחר שנגלל היותי למטה מגלגל הירח וכו׳ נגלל יומי למטה ממנו :
הארעים . ל״ל הדברים שהן על הארץ : לקבץ בין ב׳ הבברות וכו׳ . ל״ל היאך שייך שיהיו
שכיסה אמתיים : שבה ש״ הקירה . ל״ל היא כמו החקירה מעצמותו וכו׳ : בהיותו יודע
הדבר הכ״ב . ל״ל שהקב״ה יודע כל הדברים שהם בעולם והרי אין תכלית לחס מנד
הר . ווי והיאך שייך שיטיג דבר שהוא בכ״ת : ממין ידיעתנו . ל״ל אם תקיש ידיעתו
לידיעתנו : ואם כן איפה המאמין בקדמות ומכחיש הידיעה וכו׳ . פירוש הם מודים
בקדמות הכדי שלא ליחס לעשי שמו ית׳ מן אם כן יהי הרוויחו בזה שהרי אף לפי דבריהם
יזיק שמו בו אי׳ . כי היאך שייך שיבא מהכבדל לדבר חמרי כדפירשתי במאמר ח״ב כ״ב :
ואי אפשר שידענו הש״ : אי בהפך . ל״ל בו אי׳ בהסכלות וכבו על הידיעה שזה הענין שתוף
נמור איכו כן : שמנד הוראה שוללת . פירוש בשאנו אומרים כמנא כרנה בזה שלא יהיה
ההפך והוא ההעדר הן כשכאחר כחנא על הקב״ה יתעלה הן על האדם דעתנו לשלול
ההעדר כמו שכתבאר בפרק ל״ מהמאמר הנ׳ : בקדימה ואיחור . ל״ל שמתנו הושאל שם
הידיעה עליו שהרי הוא היה עולמית וקודם לכל דבר :

פרק ד

כהוראת המערכת ל״ל . כהוראת הכוכבים : בתנועותיהן המתחלפות וכו׳ . כפר
ביאתי בפרק ב׳ : וינבירו יסוד המים בראייה שכשהירח במלואו אז
המים הם מתגדלים וכשהוא מתחסר אז המים הולכין וחוסרין : שבדרך הזה תתקיים
ידיעת ה׳ . ל״ל שיודע הכנזר מפלת המערכת בתבואר בפרק שלפני זה : לפועל בפועל
מה שיתכא למתפעל בבח על״ת האש מחמת המים כמנא שהחמום הוא בפעל אבל האש
שהוא הפועל ובמים החימום רק בבח שכשימנא האש מובן לחמום המים אז הם מקבלים
החמום מן האש והמים הוא המתפעל : בפועל בטבע בימו באש : לענין כמתר . ל״ל
שהטעם בלתי מודע לנו : על המוכן . ל״ל על התלמיד שהוא חריף : והם רוממים
במתשבתם קוים וכו׳ . ל״ל שהם מגיירים בדמיונם ומחשבתם כאילו קו נמשך מכוכב
לכוכב עד שנעשה מהקוים האלו נורת שור וכן שאר המזלות עד שכל הנורות עולין
למנין מ״ח : מהנורות הדרומיות . שאלו המ״ח נורות קנתן בנפון וקנתן בדרום . היאך
יודע זה בב׳ הכוכבים האם . ל״ל לאה יקרא זה נורת כלב ולא נורת שור או טלה או דבר
אחר והלא איכם רק ב׳ כוכבים הבשלמא אילו היו בכבים הרבה היה אפשר לנייר מכוכב
לכוכב דרך הקוים אבל משני כוכבים לבד לא יעשה שום ניור : יותר מהרגשת האדם
שהרי אדם רוכב על הסוס בחישון לילה והסוס רואה והולך בדרך והאדם אינו רואה
פלוס אם כן גם אנו היה לנו להשיג יותר מהה שהשיגו הקדמונים : בפנים השלישים
מזור . מי הנגלגל כולו כחלק לשם חלקים ובקרקיים מעגלות וכגלגל זה מזלות כמנא עולה
לכל מזל מעגלות מעגלות הראשונים בקרקיים פנים הראשונים ומ׳ עד ב׳ בקרא פנים
שניים ומכ׳ עד ל״ בקרא פנים שלישים : שכל מדומה אפשר . ל״ל כל מה שיוכל לנייר
המיוכו הוא אמת וזה שקר מפורסם : מבע נוכח . שלה ומאזני בקרא בך תפני שזה פגד
וכן כל הכוכבים שזה כנגד זה בקרא מבע נוכח והכוכבים שהם לימין בקרקיים מבעים

מאמר ד פרק ג ה

ומיכיים ושהם בנד שמלל נקרלים שמלליים ול"כ כשנדק תחת מזל טלה ומלליים עלמ
תחת מזל מלוכים ול"ל שזה לתעלה מן הלרץ וזה למטה מן הלרץ מכוון כנדו נקרל זה
מבט כוכב: מבט רביעי ל"ל כששני ככבים הם זה מזה ג' מזלות שזהו רביעית המזלות
שהרי כך הכל יב ומבט שלישי כשהם זה מזה ד' מזלות שזהו שליש של יב ול"כ לפי זה היה
ראוי שיהיה למבט שלישי יותר ליבה שהרי זה מזה קך מעלות שכל הגלגל שם יעלה לכל
מזל ל"ם כן כשהם זה מזה ד' מזלות הוא קך מעלות וכשהם במבט רביעי ל"ל כשהם זה
מזה ג' מזלות כך הכל ביכיהם ג' מעלו' ולמה יהיה שם מבי ליבה ובמבט שלישי לחבה והרי
במבט שלישי יותר רחוקים זה מזה שהוא קך מעלות מבמבט רביעי שהוא רק ג' מעלו':
הלותת יותר. ל"ל לחבה ותתלויים זה לזה: בעלי נורלות החלי. חכמת הנקודות נקרל
כך לפי שלוקח יד מלל חול ועושה בו נקודות כמו שלתרש בפרק זה: שבהיות כשוא ראש
יוכלת ל"ל שדרך חכמת הנקודו' שלוקח חול
ועושה בו נקודת שורות מבלי כוכב כזה
ולא"כ מוכה שנים שנים לו מושך מזה לזה
כמו שהוא מנוייר ואם יותר לו לחת כמו
שהוא בשורה העליונה כותבו במקום מיוחד
ואם יעלה הכל בשנים שנים ולא יותר לו
פלוס כותב אלו שנים תחת האחד הנשאר
וכן לעולם עד שתן השורות האלו יעלה נודת בשוא ראש כזה
ונקרל בשוא ראש מפני שנקודה לחת לתעלה:

ושפל ראש יקרל בשישאר בשורה התחתונה
נקודה לחת כמו שהוא בנורה הזאת
ויעלה ממנה הנורה שתחת הנקודות שהן
מדובקות יחד ונקראת שפל ראש מפני
שנקודה לחת במקום שפל שהוא למטה:
מנידין עתידות בכתף. שלוקחין עצם רחב
שבכתף ומושחין אותו ורואין בכנגד אויר
השמים אם יהיה קול או חוש וכן דברים
אחרים שמעתי ולי נראה שהוא חכמת אוב
וידעוני שמכיה עצם תחת כתיפיו: קורלת הכלל. ל"ל שנגזר על העיר כולה שיתותו
כל אנשיה בדבר:

שפל ראש

פרק ה איכה שוה אל הידיעה בדבר אחר שיגלו אל הטועל. פי' שקודם לכן היתה
הידיעה ידיעה עתידית שידע מה שיהיה ואחר שיגלו בעצם הידיעה
ידיעה עברית שעתה יודע שכבר עבר העניין ויגלו אל הטועל: שנבע האשר שמור בהן
ל"ל שהם אשרי: אחר שהתחלת הפעולות וכו' למדי קודם לו. ל"ל שכבר חטא ומלל
בהלבה ומתני אותו החטא כנגד עליו שלא יוכל לבטל הגנזר תחלת המערכת:
(והפעולות המעורבות) וכו' שלא ישתנו. ל"ל שלא יקטלו:

פרק ח ולין שם רגון רונה וכו׳ כל לין מי בכמנא שיעשה כרמונו מה שרונה
ומבריח כל הדברים לפי חפצו ורצונו : שלרן מבוקה ביסוד המים : כל
שהרי סדר היסודות הוא עבר מים לויר לא וכל לאחד מקיף את מהרו וכולל לאותו מכל
גד : על הינירה הכוללת : כל שמביא ריחים מן החלקים על הכוללים : ראוי שיתנא
בבועל בעת מן העתים : כל שכל דבר שים לו טבע לפשרות על דבר מה לא שלא יהיה
פעם עלם בטבע הלדם לילך לא שלא ילך ליזה פעם שאילו לא ילך עולמית לא יהיה
לפשריות ההליכה בידו רק יהיה כמנע בחקו ואב הכ מאחר שטבע המים לכבות האורן
לא שלא יכבו פעם וא״כ למה ליכם מבקים אלא שם שהקבה מבריחן ברצונו שלא יכבו
ושלא יסרבו מנכם : מוכרח בזולת מקומו : כל מאחר שאינו במקום טבעו שהרי עבשו
מיבשה האלרן : ההשנאה בכן מיבית וכו׳ :

פרק י שבית בטוחות שורש ובו׳ : לגמול לאותו נדיב טוב וכו׳ :

פרק יא כדי שישלם האים הבוא וכו׳ : ולדקדקו : כל להקטין התאכל דק דק :
מתיבש לאורך פוקיו : כל שנואלו מגיע על למעש משוקיו כדי שיובל
להגיע המזון :

עד כאן ראיתי לפרש והשאר אינו צריך לשום פירוש :

סליק סליק
סליק
בה׳ :

Bernard Huenerwadel

B
32.

66

venuto p me fra Prospero Ruggieri del S.to offitio
Reggio 1687

visto per mi fra Luigi
li 1600